

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ  
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ  
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ**



**ΟΔΗΓΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ  
ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ  
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ  
ΑΚΑΔ. ΕΤΟΥΣ  
2017 - 2018**

**ΑΘΗΝΑ 2017**

## **Επιμέλεια Οδηγού Σπουδών**

Αναπλ. Καθηγ. Γεωργία Κουρτέση-Φιλιππάκη  
Διευθύντρια Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών

Αναπλ. Καθηγ. Πλ. Πετρίδης  
Αναπλ. Καθηγ. Σ. Ψωμά  
Χριστίνα Κούκου

## **Πληροφορίες/Επικοινωνία**

Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών  
Φιλοσοφική Σχολή  
Γρ. 404  
Τηλ: 210 7277319, 210 7277887  
E-mail: [ckoukou@uoa.gr](mailto:ckoukou@uoa.gr)

Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου  
Τ.Κ. 15784 ΑΘΗΝΑ

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (ΣΕΜΣ) -----	4
2. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ -----	6-20
3. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΕΧΝΗΣ	
ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ -----	21-37
ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ -----	38-44
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ -----	45-52
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ -----	53-58
4. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ	
ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ -----	59-64
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ -----	65-74
ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ -----	75-77
ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ -----	78-92
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ -----	93-102
5. ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ -----	103-107
6. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΕΚΠΙΟΝΗΣΗΣ ΔΔ -----	108-112
7. ΜΕΤΑΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ-----	112
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ -----	113
- ΑΙΤΗΣΗ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΟ ΠΜΣ	
- ΑΙΤΗΣΗ ΕΚΠΙΟΝΗΣΗΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ	
- ΑΙΤΗΣΗ ΕΚΠΙΟΝΗΣΗΣ ΜΕΤΑΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	

**ΣΥΝΘΕΣΗ**  
**ΤΗΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

Η Συντονιστική Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΣΕΜΣ) απαρτίζεται από τους:

Διευθύντρια του ΠΜΣ: Αναπλ. Καθηγ. Γ. Κουρτέση-Φιλιππάκη

Πρόεδρος του Τμήματος: Καθηγ. Π. Βαλαβάνης

Αναπλ. Διευθύντρια του Τομέα Ιστορίας: Καθηγ. Α. Παπαδια-Λάλα

Διευθύντρια του Τομέα Αρχαιολογίας

& Ιστορίας της Τέχνης: Καθηγ. Ε. Μαντζουράνη

τους εκπροσώπους των εννέα γνωστικών αντικειμένων<sup>1</sup> Επικ.. Καθηγ. Γ. Βαβουρανάκη, Αναπλ. Καθηγ. Δ. Πλάντζο, Αναπλ. Καθηγ. Πλ. Πετρίδη, Αναπλ. Καθηγ. Δ. Παυλόπουλο, Αναπλ. Καθηγ. Ε. Ψωμά, Αναπλ. Καθηγ. Αικ. Νικολάου, Επικ. Καθηγ. Κ. Κωνσταντινίδου, Αναπλ. Καθηγ. Κ. Ράπτη.

τους εκπροσώπους των μεταπτυχιακών φοιτητών.

*Γραμματειακή υποστήριξη: Χριστίνα Κούκου*

---

<sup>1</sup> Οι εκπρόσωποι των γνωστικών αντικειμένων είναι αυτοί του ακαδ. έτους 2016-2017.



<b>ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ</b>
--

### **1. Στόχοι και περιεχόμενο**

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών ιδρύθηκε το ακαδημαϊκό έτος 1990-1991 και λειτουργεί χωρίς διδάκτρα, βάσει του Νόμου 2083/92, προσαρμοζόμενο στις ισχύουσες διατάξεις του Νόμου Μεταπτυχιακών Σπουδών 4485/2017. Το Πρόγραμμα θα λειτουργήσει μέχρι το ακαδημαϊκό έτος 2018-2019 με την επιφύλαξη των διατάξεων της παρ. 11<sup>α</sup> του άρθ. 80 του Ν. 4009/2011 (ΦΕΚ 195/Α') όπως τροποποιήθηκε και ισχύει (ΦΕΚ 2310/Β', 17-9-2013 και ΦΕΚ 1870/Β', 30-5-2017). Ο παρών κανονισμός ισχύει για τους εισακτέους του ακαδημαϊκού έτους 2017-18 και έως τις 31 Αυγούστου 2019, ημερομηνία λήξης του τρέχοντος ΠΜΣ.

Στόχοι του είναι:

- α) η προσφορά σε συγκεκριμένο αριθμό επιλεγμένων σπουδαστών δέσμης σεμιναρίων που αποβλέπουν στην ειδίκευση (ανάπτυξη των γνώσεων και εμβάθυνση στην έρευνα και τις μεθόδους της) στους τομείς των γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται στο Τμήμα και
- β) η οργάνωση, καθοδήγηση και υποστήριξη πρωτότυπης επιστημονικής έρευνας στους ανωτέρω τομείς για τη σύνταξη Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας (ΜΔΕ).

Τα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται στο Τμήμα είναι τα ακόλουθα:

1. Προϊστορική Αρχαιολογία
2. Κλασική Αρχαιολογία
3. Βυζαντινή Αρχαιολογία
4. Ιστορία της Νεότερης Τέχνης
5. Ιστορία της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας
6. Βυζαντινή Ιστορία
7. Οθωμανική Ιστορία
8. Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία
9. Ευρωπαϊκή Ιστορία

### **2. Διοίκηση**

Αρμόδια για την παρακολούθηση και το συντονισμό της λειτουργίας του ΠΜΣ είναι η Συντονιστική Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΣΕΜΣ), η οποία συγκροτείται από τους εκπροσώπους των γνωστικών αντικειμένων, τον Πρόεδρο του Τμήματος, τους Διευθυντές των Τομών και τον εκάστοτε Διευθυντή του ΠΜΣ. Στις εργασίες της ΣΕΜΣ παρίσταται και ένας εκπρόσωπος των μεταπτυχιακών σπουδαστών, ο οποίος δεν έχει δικαίωμα ψήφου.

Η ΣΕΜΣ συγκαλείται σε συνεδρίες από τον Διευθυντή/την Διευθύντρια Μεταπτυχιακών Σπουδών, θέση που καταλαμβάνει μέλος ΔΕΠ από τις δύο ανώτερες βαθμίδες με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης Ειδικής Σύνοψης (ΓΣΕΣ) (Ν. 3685/2008, άρθρο 2, §δ) και την αντιπροσωπεύει στην Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών που λειτουργεί σε επίπεδο ΑΕΙ. Η ΣΕΜΣ εισηγείται τον αριθμό των εισακτέων κάθε έτους λαμβάνοντας υπ' όψη τις αναλογίες για τους υποτρόφους του Ι.Κ.Υ. και των ανταλλαγών, επιλέγει τους σπουδαστές κάθε έτους, συντονίζει τα ετήσια προγράμματα της δέσμης, εισηγείται την απονομή υποτροφιών και ασκεί γενικά εποπτεία της όλης λειτουργίας των μεταπτυχιακών σπουδών, συμπεριλαμβανομένης της εισήγησης για διαγραφή των σπουδαστών που δεν έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους. Στο τέλος κάθε ακαδημαϊκού έτους υποβάλλει στη ΓΣΕΣ απολογισμό της πορείας του προγράμματος.

Η ΓΣΕΣ συνέρχεται τουλάχιστον τέσσερις φορές κάθε χρόνο. Επικυρώνει την εισήγηση της ΣΕΜΣ για τον αριθμό των εισακτέων, γνωστοποιεί στο Ι.Κ.Υ. και το Υ.ΠΑΙ.Θ. τον αριθμό των υποτρόφων που μπορεί να εξυπηρετήσει το πρόγραμμα κατά το επόμενο ακαδημαϊκό έτος, επικυρώνει τις αποφάσεις της ΣΕΜΣ για την επιλογή των επιτυχόντων στις συνεντεύξεις, τη λειτουργία των προγραμμάτων, τη βαθμολογία των σπουδαστών και απονέμει τα μεταπτυχιακά διπλώματα. Επίσης, επικυρώνει την εισήγηση της ΣΕΜΣ για τη διαγραφή των σπουδαστών που δεν έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους. Τέλος, εξουσιοδοτεί τη ΣΕΜΣ για τη διεύθυνση των μεταπτυχιακών σπουδών κατά το ερχόμενο ακαδημαϊκό έτος και την αντιμετώπιση των σχετικών θεμάτων.

Η ΣΕΜΣ διαθέτει Γραμματεία που τηρεί το μητρώο και το αρχείο των σπουδαστών καθώς και τα πρακτικά των συνεδριών της, εκδίδει τα αναγκαία πιστοποιητικά και διεκπεραιώνει την αλληλογραφία για τις μεταπτυχιακές σπουδές και τις συνδεδεμένες με αυτές ανταλλαγές σπουδαστών. Επίσης, προσφέρει γραμματειακή υποστήριξη στην οργάνωση των επιστημονικών εκδηλώσεων του ΠΜΣ.

### **3. Διδακτικό προσωπικό**

Το διδακτικό προσωπικό του ΠΜΣ ορίζεται κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 5 του Ν. 3685/2008<sup>2</sup>. Οι εξωτερικοί συνεργάτες προτείνονται από τα

---

<sup>2</sup> Ν.3685/2008, Άρθρο 5

§1.Α) Τη διδασκαλία των μαθημάτων και τις ασκήσεις στα ΠΜΣ μπορούν να αναλαμβάνουν: Αα) Μέλη ΔΕΠ ή ΕΠ του οικείου Τμήματος ή άλλων Τμημάτων του ίδιου ή άλλου ΑΕΙ, αποχωρήσαντες λόγω ορίου ηλικίας καθηγητές, επισκέπτες καθηγητές, ειδικοί επιστήμονες ή διδάσκοντες βάσει του ΠΔ 407/1980 (ΦΕΚ 112 Α'), οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος.

Αβ) Ερευνητές αναγνωρισμένων ερευνητικών ιδρυμάτων της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος και έχουν επαρκή επιστημονική συγγραφική ή ερευνητική δραστηριότητα.

Αγ) Επιστήμονες αναγνωρισμένου κύρους, οι οποίοι διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις ή σχετική εμπειρία στο γνωστικό αντικείμενο του ΠΜΣ.

Β) Με απόφαση της ΓΣΕΣ μπορεί να ανατίθεται επικουρικό έργο σε διδάσκοντες βάσει του ΠΔ 407/1980 ή σε Καθηγητές Εφαρμογών των ΤΕΙ και της ΑΣΠΑΙΤΕ, οι οποίοι κατέχουν τα

μέλη κάθε γνωστικού αντικείμενου στον αρμόδιο Τομέα, ο οποίος και εισηγείται στη ΣΕΜΣ.

Τα κατ' έτος προσφερόμενα σεμιναριακά μαθήματα καθορίζονται από τα οικεία γνωστικά αντικείμενα και αναγράφονται στον ετήσιο Οδηγό Σπουδών, που εγκρίνεται από την ΣΕΜΣ. Η ΣΕΜΣ συζητεί τις προτάσεις, φροντίζει για τη συνοχή των προγραμμάτων της δέσμης και για τη δημιουργία των κατάλληλων όρων πραγματοποίησής τους. Στον Οδηγό Σπουδών περιγράφεται αναλυτικά η εκπαιδευτική διαδικασία, με τις υποχρεώσεις διδασκόντων και διδασκομένων.

#### **4. Διάρθρωση σπουδών**

Η διάρκεια φοίτησης για την απονομή του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών ορίζεται:

- α) διετής πλήρους παρακολούθησης (τέσσερα διδακτικά εξάμηνα) ή
- β) τριετής μερικής παρακολούθησης (έξι διδακτικά εξάμηνα).

Οι επιτυχόντες φοιτητές δηλώνουν την διάρκεια φοίτησης που επιλέγουν να ακολουθήσουν (διετή ή τριετή) κατά την εγγραφή τους. Υπάρχει δυνατότητα μεταπήδησης από τη διετή (πλήρους παρακολούθησης) στην τριετή (μερικής παρακολούθησης) μόνο για σοβαρούς λόγους.

Τα σεμιναριακά μαθήματα που προσφέρονται ανά ειδικευση στο πλαίσιο του ΠΜΣ του Τμήματος ανά διετία είναι τουλάχιστον 6 (έξι). Η θεματολογία και η βιβλιογραφία των μαθημάτων περιέχονται στον Οδηγό Σπουδών, ο οποίος αναρτάται στο διαδίκτυο ετησίως. Τα σεμινάρια είναι εξαμηνιαία. Διδάσκονται επί τριώρο κάθε εβδομάδα καθ' όλη τη διάρκεια του εξαμήνου. Κατά την έναρξη των μαθημάτων ο διδάσκων αναλύει το πρόγραμμα του σεμιναρίου, προσδιορίζει τα επί μέρους θέματα που θα εξετασθούν, κατανέμει τις υποχρεώσεις και τις εργασίες των μετεχόντων και υποδεικνύει την αναγκαία βιβλιογραφία. Τα μαθήματα διεξάγονται στην ελληνική γλώσσα με δυνατότητα προσφοράς μαθημάτων στην αγγλική από επισκέπτη καθηγητή προερχόμενο από ΑΕΙ της αλλοδαπής.

---

εκ του νόμου προβλεπόμενα προσόντα, εφόσον η δυνατότητα αυτή προβλέπεται στον κανονισμό του ΠΜΣ.

§2. Τα μέλη ΔΕΠ και ΕΠ δεν επιτρέπεται να απασχολούνται αποκλειστικά σε ΠΜΣ, όπως ειδικότερα ορίζεται στον Κανονισμό.

§4. Για κάθε μεταπτυχιακό φοιτητή, ο οποίος παρακολουθεί ΠΜΣ που απονέμει ΜΔΕ, ορίζεται από τη ΓΣΕΣ, ύστερα από πρόταση της ΣΕΜΣ, ένα μέλος ΔΕΠ [όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 27 του Ν. 3794/2009] ή Ε.Π. ως επιβλέπων. Η ΣΕΜΣ και ο επιβλέπων έχουν την ευθύνη της παρακολούθησης και του ελέγχου της πορείας των σπουδών του μεταπτυχιακού φοιτητή. Ερευνητές αναγνωρισμένων ερευνητικών ιδρυμάτων, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος, ή άλλα μέλη ΔΕΠ ή ΕΠ μπορεί να ορίζονται συνεπιβλέποντες του μεταπτυχιακού φοιτητή. Για την εξέταση της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας ορίζεται από τη ΓΣΕΣ του Τμήματος τριμελής επιτροπή, στην οποία συμμετέχουν ο επιβλέπων και δύο (2) άλλα μέλη ΔΕΠ ή ΕΠ ή ερευνητές των βαθμίδων Α', Β', ή Γ', οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Τα μέλη της επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με το γνωστικό αντικείμενο του προγράμματος.



Κάθε σπουδαστής μπορεί να παρακολουθεί σε κάθε εξάμηνο μέχρι και τρία σεμιναριακά μαθήματα, σύμφωνα με το προσωπικό του πρόγραμμα, το οποίο διαμορφώνεται κατά τις ρυθμίσεις του κανονισμού και σε συνεργασία με τον επόπτη του, ο οποίος ενημερώνει στη συνέχεια γραπτώς τη ΣΕΜΣ.

Κατά τη διάρκεια της φοίτησης ο φοιτητής οφείλει να ολοκληρώσει επιτυχώς έξι σεμινάρια και να εξεταστεί επιτυχώς στην Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία ειδίκευσης (ΜΔΕ).

## **5. Προϋποθέσεις και διαδικασίες ένταξης**

Ο αριθμός των εισακτέων κατ'έτος (62 κατ' ανώτατο όριο) καθορίζεται από τη ΓΣΕΣ του Τμήματος ύστερα από εισήγηση της ΣΕΜΣ λαμβανομένου υπ' όψη του αριθμού των υπηρετούντων ανά γνωστικό αντικείμενο μελών ΔΕΠ και του αριθμού των ενεργών φοιτώντων ήδη σπουδαστών. Στον αριθμό αυτό δεν συμπεριλαμβάνονται οι σπουδαστές που προέρχονται από το προπαρασκευαστικό στάδιο (δύο (2) ανά γνωστικό αντικείμενο) (βλ. παρακάτω §Β). Στην εισήγηση αυτή διατυπώνονται συνολικά οι προτάσεις των Τομέων σχετικά με τις δυνατότητες επίβλεψης μεταπτυχιακών σπουδαστών από μέλη ΔΕΠ των αντιστοιχών γνωστικών αντικειμένων. Στις δυνατότητες αυτές λαμβάνονται υπ' όψιν και οι ανάγκες εξυπηρέτησης των προγραμμάτων του Ι.Κ.Υ., των ευρωπαϊκών προγραμμάτων και των προγραμμάτων ανταλλαγών του Υ.ΠΑΙ.Θ.

Ο συνολικός αριθμός των ενεργών<sup>3</sup> μεταπτυχιακών σπουδαστών του προγράμματος δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 110.

Για την ένταξη απαιτείται πτυχίο αντιστοιχού Τμήματος ελληνικού ή αναγνωρισμένου ομοταγούς ξένου πανεπιστημίου και επαρκής γνώση της ελληνικής καθώς και τουλάχιστον μιας από τις κύριες ευρωπαϊκές γλώσσες (κατωτέρω περιγράφεται η δυνατότητα εισόδου στο ΠΜΣ κατόχων άλλων πτυχίων).<sup>4</sup> Οι αιτήσεις υποβάλλονται στη Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος κάθε Ιούνιο και Σεπτέμβριο έκαστου έτους και σε ημερομηνίες που ορίζονται στην ετήσια προκήρυξη. Οι διαδικασίες ένταξης πραγματοποιούνται κατά τα τέλη Σεπτεμβρίου – αρχές Οκτωβρίου κάθε έτους και έχουν ανά κατηγορία σπουδαστών ως εξής:

### ***Α) Πτυχιούχοι Τμημάτων Ιστορίας ή/ και Αρχαιολογίας ή άλλων ισοτίμων ΑΕΙ της Ελλάδας και του εξωτερικού***

Η επιλογή τους γίνεται από επιτροπή μελών ΔΕΠ κάθε γνωστικού αντικειμένου υπό την εποπτεία της ΣΕΜΣ επί τη βάση:

---

<sup>3</sup> Οι φοιτητές που κάνουν για σοβαρούς λόγους χρήση του δικαιώματος της εξάμηνης αναστολής των σπουδών τους δεν προσμετρώνται στους ενεργούς.

<sup>4</sup> Το επίπεδο επάρκειας των ξένων γλωσσών αντιστοιχεί στις απαιτήσεις που προϋποτίθενται κατά την κινητικότητα των φοιτητών στο πλαίσιο του προγράμματος ERASMUS <http://www.interel.uoa.gr/erasmus/sp/sm/kritiria.html>

α) Γραπτής εξέτασης σε θέματα συνθετικού χαρακτήρα σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο στο οποίο επιθυμεί να ενταχθεί ο υποψήφιος και σε ύλη που έχει προηγουμένως ανακοινωθεί / αναρτηθεί στο διαδίκτυο ανά γνωστικό αντικείμενο. Τα θέματα επιλέγονται από τους οικείους εξεταστές λίγο πριν από την εξέταση.

β) Προφορικής εξέτασης-συνέντευξης, στην οποία υποβάλλεται ο υποψήφιος. Κατά τη συνέντευξη ελέγχονται οι γνώσεις των υποψηφίων σε τρία μαθήματα της ειδίκευσης που έχουν επιλέξει επί της δεδομένης ύλης, καθώς και η δυνατότητά τους να πραγματοποιήσουν πρωτότυπη έρευνα. Συνεκτιμάται ο γενικός βαθμός του πτυχίου, και κυρίως των σχετικών με την ειδίκευσή τους προπτυχιακών μαθημάτων, η επίδοση σε σεμιναριακές εργασίες, η γνώση περισσότερων της μιας ξένων γλωσσών, και, εφ' όσον υπάρχει, η ερευνητική δραστηριότητα. Στη συνέντευξη συμμετέχουν μέλη ΔΕΠ του γνωστικού αντικείμενου στο οποίο η/ο υποψήφιος/ος επιθυμεί να ειδικευτεί, των οποίων ο αριθμός συνιστάται να μην υπερβαίνει τους πέντε (5).

Για την τελική βαθμολογία ισχύει ποσοστό 50% για τη γραπτή εξέταση και 50% για την προφορική συνέντευξη. Προκειμένου να ενταχθεί στο πρόγραμμα ο υποψήφιος οφείλει να συγκεντρώσει μέσο όρο βαθμολογίας **τουλάχιστον επτά (7)**.

Οι υπότροφοι του Ι.Κ.Υ., οι υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας και οι αρχαιολόγοι-υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας (που υποβάλλουν αναλυτικό φάκελο της ερευνητικής δραστηριότητάς τους και αντίτυπα των επιστημονικών δημοσιευμάτων τους) απαλλάσσονται από τη γραπτή εξέταση και κατά την προφορική συνέντευξη κρίνονται με βάση τον έλεγχο των γνώσεών τους στην ύλη του γνωστικού αντικείμενου, τα υπόλοιπα στοιχεία, καθώς και τη δυνατότητα προσαρμογής τους στο πρόγραμμα. Εάν η υποψηφιότητα συνοδεύεται από ικανό αριθμό δημοσιευμένων επιστημονικών εργασιών σε έγκριτα περιοδικά, είναι δυνατή η απαλλαγή τους έως τρία σεμιναριακά μαθήματα. Την απαλλαγή εισηγείται στη ΣΕΜΣ ο επόπτης σπουδών κατόπιν γνωμοδότησης των μελών ΔΕΠ του οικείου γνωστικού αντικείμενου.

### ***B) Πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων (πλην Ιστορίας ή / και Αρχαιολογίας).***

Οι πτυχιούχοι αυτοί έχουν τις ακόλουθες επιλογές:

- Είτε να μετάσχουν στη διαδικασία εισαγωγής (γραπτή εξέταση και προφορική εξέταση-συνέντευξη).
- Είτε να ακολουθήσουν την διαδικασία της προπαρασκευής (προπαρασκευαστικό στάδιο). Στην περίπτωση αυτή, η επιλογή τους για ένταξη γίνεται σε δύο φάσεις:

Α φάση) Με ειδική συνέντευξη ελέγχου βασικής υποδομής στο γνωστικό αντικείμενο από την επιτροπή του σχετικού γνωστικού αντικείμενου.

Οι επιλεγέντες, όχι περισσότεροι των δύο (2) ανά γνωστικό αντικείμενο, υποχρεούνται εντός ενός ακαδημαϊκού έτους να παρακολουθήσουν και να εξεταστούν επιτυχώς (με βαθμό τουλάχιστον 7 σε πέντε) προπτυχιακά μαθήματα του σχετικού γνωστικού αντικειμένου που θα τους υποδείξει ο επιβλέπων καθηγητής και θα έχουν ως εξής: α) δύο μαθήματα κορμού, β) δύο μαθήματα ειδίκευσης και γ) ένα σεμιναριακό μάθημα.

Β φάση) Μετά την επιτυχία τους στις εξετάσεις των παραπάνω μαθημάτων, κατά το επόμενο ακαδημαϊκό έτος, απαλλάσσονται από τη γραπτή εξέταση και προσέρχονται μόνο στην προβλεπόμενη και για τους υπόλοιπους υποψηφίους συνέντευξη· εκεί, ελέγχονται οι γνώσεις των υποψηφίων σε τρία μαθήματα της ειδίκευσης και στις ξένες γλώσσες<sup>5</sup>, και, ανάλογα με τα αποτελέσματα της εξέτασης (βαθμολόγηση τουλάχιστον με 7 (επτά), εντάσσονται οριστικά ή όχι στο ΠΜΣ.

Οι πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων που έχουν εισαχθεί με κατατακτήριες εξετάσεις στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ, δεν έχουν την δυνατότητα παράλληλης παρακολούθησης του προπαρασκευαστικού σταδίου του ΠΜΣ.

Κάτοχοι Διπλώματος Ειδίκευσης Μεταπτυχιακών Σπουδών άλλων Τμημάτων (συναφών με το αντικείμενο στο οποίο επιθυμούν να ειδικευθούν) εντάσσονται στο ΠΜΣ του Τμήματος χωρίς γραπτές εξετάσεις, μόνο με προφορική εξέταση-συνέντευξη στο αντικείμενο στο οποίο επιθυμούν να ειδικευθούν και σύμφωνα με τη δυνατότητα απορρόφησης του γνωστικού αντικειμένου.

### ***Γ) Ειδικές προβλέψεις***

Αλλοδαποί υπότροφοι του Ι.Κ.Υ. και άλλων φορέων περιορισμένης (συνήθως δεκάμηνης) διάρκειας εγγράφονται στο ΠΜΣ χωρίς περαιτέρω διαδικασία, εφόσον μέλος ΔΕΠ δηλώσει επίσημα ότι αποδέχεται την επίβλεψη ενός εκάστου για το διάστημα που διαρκεί η υποτροφία. Γίνονται δεκτοί μόνο για το διάστημα ισχύος της υποτροφίας τους. Οι σπουδαστές αυτοί λαμβάνουν βεβαίωση παρακολούθησης των μαθημάτων.

Υποψήφιοι προερχόμενοι από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης εντάσσονται στις αντίστοιχες κατηγορίες των Ελλήνων υποψηφίων, όπως περιγράφονται ανωτέρω (πτυχιούχοι Τμημάτων Ιστορίας και Αρχαιολογίας και Πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων), με τις αντίστοιχες υποχρεώσεις.

Υποψήφιοι προερχόμενοι από χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης υποχρεούνται επιπλέον να προσκομίσουν μαζί με την αίτησή τους την αναγνώριση της ισοτιμίας του πτυχίου βασικής εκπαίδευσης από το Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.

Όσοι από τις παραπάνω κατηγορίες (υπότροφοι του Ι.Κ.Υ., αρχαιολόγοι υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών

---

<sup>5</sup> Βλ. παραπάνω υποσημείωση 3.

Σπουδών Βενετίας, πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων, αλλοδαποί πτυχιούχοι, κάτοχοι μεταπτυχιακών διπλωμάτων ομοταγών ιδρυμάτων) ενταχθούν στο πρόγραμμα δεν συνυπολογίζονται στον αριθμό των εισακτέων.

Μεταπτυχιακοί σπουδαστές-υπότροφοι προγραμμάτων κινητικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή συναφών ρυθμίσεων είναι δυνατόν να πραγματοποιούν, ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ, τμήμα των σπουδών τους εντασσόμενοι ως υπεράριθμοι στο πρόγραμμα. Αντιστοίχως, σπουδαστές του προγράμματος του Τμήματος, που εξασφαλίζουν υποτροφία κινητικότητας ή άλλη, μπορούν να πραγματοποιήσουν τμήμα των σπουδών τους σε Πανεπιστήμιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή σε άλλο Πανεπιστήμιο με το οποίο έχει πρόγραμμα συνεργασίας το Πανεπιστήμιο Αθηνών ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ.

## 6. Φοίτηση

Ως επόπτες ορίζονται μέλη ΔΕΠ που συμμετέχουν στο ΠΜΣ και προσφέρουν στη διάρκεια των 4 ή των 6 εξαμήνων ένα τουλάχιστον σεμιναριακό μάθημα. Οι επόπτες επιλέγονται από την επιτροπή των εισαγωγικών εξετάσεων.

Οι σπουδαστές είναι υποχρεωμένοι να παρακολουθούν ανελλιπώς και να ακολουθούν τους κανονισμούς του κάθε σεμιναριακού μαθήματος και τις οδηγίες του διδάσκοντος. Σπουδαστής που θα απουσιάσει πέραν των **τριών (3)** συναντήσεων σε κάθε σεμιναριακό μάθημα χάνει το δικαίωμα της παρακολούθησής του. Οι σπουδαστές παρακολουθούν και τις διαλέξεις ή τις επιστημονικές συναντήσεις που οργανώνει η επιτροπή του προγράμματος. Τέλος, οι σπουδαστές, για λόγους ειδικής ενημέρωσης που επιβάλλει η κατεύθυνση σπουδών και με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη, είναι δυνατόν να παρακολουθήσουν και ειδικά προπτυχιακά μαθήματα σε άλλα Τμήματα του αυτού ή άλλου ΑΕΙ. Η παρακολούθηση προπτυχιακών μαθημάτων δεν υποκαθιστά σε καμία περίπτωση τα μεταπτυχιακά σεμινάρια.

Κάθε σεμιναριακό μάθημα ολοκληρώνεται με την προφορική παρουσίαση και την έντυπη υποβολή εργασίας έκτασης 5.000-8.000 λέξεων. Η εργασία παραδίδεται έως ένα μήνα μετά την ολοκλήρωση του σεμιναρίου και ο βαθμός κατατίθεται σε ηλεκτρονικό βαθμολόγιο που τηρεί η Γραμματεία, σύμφωνα με χρονοδιάγραμμα που ορίζει η ΣΕΜΣ. (15 Μαΐου για το χειμερινό εξάμηνο και 30 Σεπτεμβρίου για το εαρινό εξάμηνο). Μετά την παρέλευση των προβλεπόμενων ημερομηνιών δεν υπάρχει δυνατότητα βαθμολόγησης. Για να θεωρηθεί επιτυχής η παρακολούθηση σεμιναρίων ορίζεται ως βάση ο βαθμός επτά (7).

Από το σύνολο των σεμιναριακών μαθημάτων τα **τέσσερα (4)** πρέπει να προέρχονται από τον κατάλογο των μαθημάτων της **ειδίκευσης**, στην οποία έχει εγγραφεί ο σπουδαστής, ή συγγενών ειδিকেύσεων, σύμφωνα με την πρόταση του επόπτη, ή από μαθήματα της ίδιας ειδίκευσης σε ομοταγές αναγνωρισμένο ίδρυμα της αλλοδαπής στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα υπόλοιπα δύο (2) σεμινάρια μπορούν να επιλέγονται από άλλες ειδικεύσεις του ΠΜΣ του Τμήματος ή άλλου πανεπιστημιακού Τμήματος ή αναγνωρισμένου ερευνητικού Κέντρου,

με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη καθηγητή εφόσον εξασφαλίζεται η αντιστοιχία των πιστωτικών μονάδων (ECTS).

Στα γνωστικά αντικείμενα της Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης ενδείκνυται το ένα (1) από τα σεμινάρια να αποτελεί **πρακτική άσκηση** στο πεδίο, σε μουσείο ή σε ερευνητικό κέντρο, η οποία θα γίνεται κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών, με την επίβλεψη και την καθοδήγηση του επόπτη. Η άσκηση αυτή μπορεί να πραγματοποιείται στην πανεπιστημιακή ανασκαφή, σε συνεννόηση με τα επικεφαλής μέλη ΔΕΠ, ή σε φορείς της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Με το πέρας της πρακτικής άσκησης ο μεταπτυχιακός φοιτητής οφείλει να εκπονήσει και να παραδώσει εργασία σε γραπτή μορφή η οποία βαθμολογείται από τον επόπτη.

Υπάρχει επίσης η δυνατότητα ένα από τα σεμινάρια να έχει τη μορφή «**ελεύθερης σεμιναριακής εργασίας**» και να σχετίζεται με θέμα εξειδικευμένο, το οποίο δεν προσφέρεται στο Πρόγραμμα των σεμιναρίων του Τμήματος, αλλά αφορά τα ειδικά ερευνητικά ενδιαφέροντα του σπουδαστή. Εν προκειμένω ως επόπτης μπορεί να ορισθεί μέλος ΔΕΠ του Τμήματος ή εξειδικευμένος εξωτερικός συνεργάτης. Ο επόπτης της «ελεύθερης σεμιναριακής εργασίας» παρακολουθεί την εργασία του μεταπτυχιακού φοιτητή ανελλιπώς και συναντάται μαζί του ανά 15ήμερο. Η εργασία παρουσιάζεται γραπτή και ολοκληρωμένη σε ειδικό σεμινάριο στο τέλος του εξαμήνου. Σημειωτέον ότι τα μαθήματα των εξωτερικών συνεργατών του ΠΜΣ εντάσσονται στο πρόγραμμα του ΠΜΣ του Τμήματος ύστερα από έγκριση της ΣΕΜΣ.

## **7. Ολοκλήρωση των σπουδών**

Το Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης ολοκληρώνεται σε δύο έτη για τους σπουδαστές διετούς (πλήρους) παρακολούθησης ή σε τρία για τους τριετούς μερικής παρακολούθησης. Είναι δυνατόν να δοθεί αναστολή σπουδών ενός (1) εξαμήνου για εξαιρετικά σοβαρούς λόγους (ασθένεια, οικογενειακούς λόγους, στράτευση κ.ά.) με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη σπουδών και της ΣΕΜΣ. Όσοι σπουδαστές δεν ολοκληρώσουν την φοίτησή τους σε δύο ακαδημαϊκά έτη (για την πλήρη φοίτηση) ή σε τρία ακαδημαϊκά έτη (για την μερική φοίτηση) διαγράφονται σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο 2 («Διοίκηση»)

Το Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης ολοκληρώνεται με τη συγγραφή Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας (ΜΔΕ). Η ΜΔΕ πρέπει να έχει καταρτισθεί σύμφωνα με την επιστημονική μεθοδολογία του γνωστικού αντικειμένου, να περιλαμβάνει προσωπική συμβολή του γράφοντος στην έρευνα και να καταδεικνύει τη συνθετική του ικανότητα. Η έκταση της ΜΔΕ ορίζεται μεταξύ 25.000-35.000 λέξεων περιλαμβανομένων των σημειώσεων, όχι όμως της βιβλιογραφίας, λοιπών πινάκων και εικονογράφησης<sup>6</sup>.

<sup>6</sup> Ειδικότερα ορίζεται ότι το κείμενο θα πρέπει να είναι γραμμένο σε μέγεθος γραμματοσειράς 12' το κυρίως κείμενο και 10' οι σημειώσεις, σε 1,5 διάστιχο το κυρίως κείμενο και μονό οι

Κατά την ανάθεση του θέματος της ΜΔΕ στον φοιτητή ο επόπιος οφείλει να προτείνει στη ΣΕΜΣ τα ονόματα του Β' και Γ' βαθμολογητή και να ζητήσει την έγκρισή τους. Τα δύο αυτά μέλη της τριμελούς επιτροπής οφείλουν να είναι μέλη ΔΕΠ ή ΕΠ ή ερευνητές των βαθμίδων Α', Β', Γ', οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Τα μέλη της επιτροπής πρέπει να έχουν συναφή επιστημονική ειδικότητα με το γνωστικό αντικείμενο του προγράμματος (άρθρο 5, §4, του Ν. 3685/2008). Η τριμελής επιτροπή επικυρώνεται από τη ΓΣΕΣ του Τμήματος.

Όταν ο σπουδαστής ολοκληρώσει τη διπλωματική εργασία του, την καταθέτει στον επόπιό του καθώς και στα λοιπά δύο μέλη της επιτροπής σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή. Η κατάθεση πρέπει να γίνεται τουλάχιστον δύο μήνες πριν από την ολοκλήρωση του χρόνου φοίτησης του σπουδαστή. Η βαθμολογία της ΜΔΕ προκύπτει από τον μέσο όρο των βαθμών των τριών βαθμολογητών. Σε περίπτωση απόκλισης των τριών βαθμών επιλαμβάνεται του θέματος η ΣΕΜΣ.

Ο τελικός βαθμός του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης προκύπτει με ποσοστό 50% από το βαθμό στις έξι σεμιναριακές εργασίες και 50% από το βαθμό της διπλωματικής εργασίας. Οι διπλωματικές εργασίες αξιολογούνται με βαθμό της κλίμακας από 7 (επτά) έως 10 (δέκα) με ενδιάμεσες διαβαθμίσεις. Επιτυχής θεωρείται η αποφοίτηση με συνολικό βαθμό όχι χαμηλότερο του 7 (επτά)<sup>7</sup>. Η συνεκτίμηση της επιτυχούς παρακολούθησης των σεμιναρίων και της ΜΔΕ οδηγεί στη χορήγηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης. Οι σεμιναριακές εργασίες αντιστοιχούν προς 15 πιστωτικές μονάδες (ECTS) η καθεμία και η ΜΔΕ προς 30. Το σύνολο των Πιστωτικών Μονάδων (ECTS) που απαιτούνται για την απόκτηση του ΜΔΕ ανέρχονται σε 120. Η αποφοίτηση ολοκληρώνεται με την ορκωμοσία του σπουδαστή και την απονομή αντιγράφου του μεταπτυχιακού διπλώματος, η οποία πραγματοποιείται τον Ιανουάριο, τον Ιούνιο και τον Οκτώβριο κάθε έτους.

Πριν από την ορκωμοσία ο υποψήφιος υποχρεούται να καταθέσει στη Γραμματεία του ΠΜΣ τον τίτλο και την περίληψη της διπλωματικής εργασίας του στην ελληνική και στην αγγλική γλώσσα (έκτασης 400 λέξεων για κάθε περίληψη), προκειμένου να αναρτηθούν στην ιστοσελίδα του Τμήματος καθώς και να αναρτηθεί την εργασία του στο ψηφιακό αποθετήριο «ΠΕΡΓΑΜΟΣ».

Ανά διετία προβλέπεται οργάνωση μιας τουλάχιστον ημερίδας ανά γνωστικό αντικείμενο, κατά την οποία παρουσιάζονται με μορφή ανακοινώσεων οι ΜΔΕ, καθώς και τα προσωρινά συμπεράσματα διδακτορικών διατριβών που είναι σε εξέλιξη. Η ημερίδα αυτή είναι δημόσια και γνωστοποιείται, με κατάλληλο τρόπο, στα μέλη της αντίστοιχης επιστημονικής κοινότητας.

## **8. Πρόγραμμα σεμιναρίων ανά γνωστικό αντικείμενο**

---

σημειώσεις. Με απόφαση της ΓΣΕΣ ορίζεται η γλώσσα συγγραφής της ΜΔΕ (Ν. 3685/2008, άρθρο 9, § 4γ).

<sup>7</sup> Οι διαβαθμίσεις ορίζονται ως εξής: 7-8,49=Λίαν Καλώς, 8,50-10=Άριστα.

Το πρόγραμμα των προσφερόμενων σεμιναρίων διαμορφώνεται ανά γνωστικό αντικείμενο ως ακολούθως. Δεν υφίσταται σχέση προαπαιτούμενου μεταξύ των μαθημάτων διαφορετικών εξαμήνων.

### ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Α' ΕΞΑΜΗΝΟ		Β' ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Εμβάθυνση σε θέματα του Προϊστορικού και Πρωτοϊστορικού Πολιτισμού του Αιγαίου, της Κύπρου και της Εγγύς Ανατολής, I	15	Εμβάθυνση σε θέματα του Προϊστορικού και Πρωτοϊστορικού Πολιτισμού του Αιγαίου, της Κύπρου και της Εγγύς Ανατολής, III	15
Εμβάθυνση σε θέματα του Προϊστορικού και Πρωτοϊστορικού Πολιτισμού του Αιγαίου, της Κύπρου και της Εγγύς Ανατολής, II	15	Εμβάθυνση σε θέματα του Προϊστορικού και Πρωτοϊστορικού Πολιτισμού του Αιγαίου, της Κύπρου και της Εγγύς Ανατολής, IV	15
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>
Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ		Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Εμβάθυνση σε θέματα του Προϊστορικού και Πρωτοϊστορικού Πολιτισμού του Αιγαίου, της Κύπρου και της Εγγύς Ανατολής, V	15	<b>ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)</b>	<b>30</b>
Εμβάθυνση σε θέματα του Προϊστορικού και Πρωτοϊστορικού Πολιτισμού του Αιγαίου, της Κύπρου και της Εγγύς Ανατολής, VI	15		
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>

### ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Α' ΕΞΑΜΗΝΟ		Β' ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS

- Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία των Πρώιμων Ιστορικών και Αρχαϊκών χρόνων ή - Αρχαία Κείμενα	<b>15</b>	- Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία των Κλασικών Χρόνων ή - Νομισματική	<b>15</b>
- Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία των Ελληνιστικών και Ρωμαϊκών Χρόνων ή - Επιγραφική	<b>15</b>	<b>Μάθημα επιλογής</b>  - Διαχείριση Μνημείων ή - Αρχαιομετρία ή - Γεωλογία	<b>15</b>
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>
<b>Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ</b>		<b>Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ</b>	
<b>ΜΑΘΗΜΑΤΑ</b>	<b>ECT S</b>	<b>ΜΑΘΗΜΑΤΑ</b>	<b>ECT S</b>
- Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχιτεκτονική ή - Αρχαία Ιστορία	<b>15</b>	<b>ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)</b>	<b>30</b>
<b>Μάθημα επιλογής</b>  - Μουσειολογία ή - Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών	<b>15</b>		
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>

### ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

<b>Α' ΕΞΑΜΗΝΟ</b>		<b>Β' ΕΞΑΜΗΝΟ</b>	
<b>ΜΑΘΗΜΑΤΑ</b>	<b>ECTS</b>	<b>ΜΑΘΗΜΑΤΑ</b>	<b>ECTS</b>
Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία και Τέχνη της Παλαιοχριστιανικής ή της Βυζαντινής ή της Μεταβυζαντινής περιόδου	<b>15</b>	Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία και Τέχνη της Παλαιοχριστιανικής ή της Βυζαντινής ή της Μεταβυζαντινής περιόδου	<b>15</b>
Βυζαντινή Ιστορία ή Βυζαντινή Φιλολογία ή Όψεις του Βυζαντινού πολιτισμού	<b>15</b>	Βυζαντινή Ιστορία ή Βυζαντινή Φιλολογία ή Όψεις του Βυζαντινού πολιτισμού	<b>15</b>
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>



Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ		Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία και Τέχνη της Παλαιοχριστιανικής ή της Βυζαντινής ή της Μεταβυζαντινής περιόδου	15	<b>ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)</b>	<b>30</b>
<b>Μαθήματα επιλογής</b>  Νομισματική ή Επιγραφική ή  Διαχείριση μνημείων ή Μουσειολογία ή Ελεύθερο σεμινάριο	15		
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>

### ΙΣΤΟΡΙΑ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Α' ΕΞΑΜΗΝΟ		Β' ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στην τέχνη των Κάτω Χωρών τον 15 <sup>ο</sup> αιώνα	15	Θέματα εμβάθυνσης στην ιταλική τέχνη τον 16 <sup>ο</sup> και 17 <sup>ο</sup> αιώνα	15
Θέματα εμβάθυνσης στη νεοελληνική τέχνη (ζωγραφική, γλυπτική και χαρακτική) του 19 <sup>ου</sup> αιώνα	15	Θέματα εμβάθυνσης στη νεοελληνική τέχνη (ζωγραφική, γλυπτική και χαρακτική) του 20 <sup>ου</sup> αιώνα	15
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>
Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ		Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στη γαλλική τέχνη τον 17 <sup>ο</sup> αιώνα	15	<b>ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)</b>	<b>30</b>
Θέματα εμβάθυνσης στη νεοελληνική αρχιτεκτονική	15		
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>

## ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ

Α' ΕΞΑΜΗΝΟ		Β' ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στην ιστορία των Αρχαϊκών και Κλασσικών χρόνων	15	Θέματα εμβάθυνσης στην ιστορία των Ρωμαϊκών χρόνων	15
Θέματα εμβάθυνσης στην ιστορία των Ελληνιστικών χρόνων	15	Επιγραφική	15
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>
Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ		Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Νομισματική	15	<b>ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)</b>	<b>30</b>
Ιστορία του Δικαίου ή Κλασική Φιλολογία			
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>

## BYZANTINΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Α' ΕΞΑΜΗΝΟ		Β' ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Μάθημα εμβάθυνσης στη βυζαντινή εποχή 324-1081	15	Πηγές για τη βυζαντινή ιστορία ή Βυζαντινή Φιλολογία ή Αρχαιολογία	15
Μάθημα εμβάθυνσης στη βυζαντινή εποχή 1081-1453	15	Βυζαντινή κοινωνία και οικονομία ή Πολίτευμα και διοίκηση	15
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>
Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ		Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Δημόσιος και ιδιωτικός βίος των βυζαντινών	15	<b>ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)</b>	<b>30</b>
Διεθνείς σχέσεις και διπλωματία	15		

<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>
---------------	-----------	---------------	-----------

### ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

<b>Α' ΕΞΑΜΗΝΟ</b>		<b>Β' ΕΞΑΜΗΝΟ</b>	
<b>ΜΑΘΗΜΑΤΑ</b>	<b>ECTS</b>	<b>ΜΑΘΗΜΑΤΑ</b>	<b>ECTS</b>
Εμβάθυνση στην Οθωμανική Ιστορία I	15	Θεωρία της Ιστορίας και Ιστοριογραφία ή Πηγές για τη Βυζαντινή Ιστορία ή Νεότερη Ελληνική Ιστορία III	15
Νεότερη Ελληνική ιστορία I	15	Μάθημα επιλογής	15
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>
<b>Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ</b>		<b>Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ</b>	
<b>ΜΑΘΗΜΑΤΑ</b>	<b>ECTS</b>	<b>ΜΑΘΗΜΑΤΑ</b>	<b>ECTS</b>
Εμβάθυνση στην Οθωμανική Ιστορία II	15	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)	30
Μάθημα επιλογής	15		
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>

### ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

<b>Α' ΕΞΑΜΗΝΟ</b>		<b>Β' ΕΞΑΜΗΝΟ</b>	
<b>ΜΑΘΗΜΑΤΑ</b>	<b>ECTS</b>	<b>ΜΑΘΗΜΑΤΑ</b>	<b>ECTS</b>
Νεότερη Ελληνική ιστορία 1	15	Νεότερη Ελληνική ιστορία III ή Ιστορία Οθωμανικής αυτοκρατορίας ή Θεωρία της Ιστορίας και Ιστοριογραφία	15
Νεότερη Ελληνική ιστορία II	15	Μάθημα επιλογής	15
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>
<b>Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ</b>		<b>Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ</b>	
<b>ΜΑΘΗΜΑΤΑ</b>	<b>ECTS</b>	<b>ΜΑΘΗΜΑΤΑ</b>	<b>ECTS</b>
Νεότερη Ελληνική ιστορία III ή Δημόσια Ιστορία και	15	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)	30

Μνημονικές σπουδές ή Τεχνικές και εργαλεία της ιστορικής έρευνας			
Μάθημα επιλογής	15		
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>

### ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Α' ΕΞΑΜΗΝΟ		Β' ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECT S	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECT S
2 μαθήματα Ευρωπαϊκής Ιστορίας Επιλογή μεταξύ θεμάτων α) μεσαιωνικής β) πρώιμης νεότερης ή γ) νεότερης και σύγχρονης Ευρωπαϊκής Ιστορίας	30	1 μάθημα Ευρωπαϊκής Ιστορίας Επιλογή μεταξύ θεμάτων α) μεσαιωνικής β) πρώιμης νεότερης ή γ) νεότερης και σύγχρονης Ευρωπαϊκής Ιστορίας και	15
		1 μάθημα Ευρωπαϊκής Ιστορίας (επιλογή όπως παραπάνω) ή 1 μάθημα επιλογής	15
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>
Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ		Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECT S	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECT S
1 μάθημα Ευρωπαϊκής Ιστορίας Επιλογή μεταξύ θεμάτων α) μεσαιωνικής β) πρώιμης νεότερης ή γ) νεότερης και σύγχρονης Ευρωπαϊκής Ιστορίας και	15	<b>ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)</b>	30
1 μάθημα Ευρωπαϊκής Ιστορίας (επιλογή όπως παραπάνω) ή 1 μάθημα επιλογής	15		
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>30</b>



## ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ - PREHISTORIC ARCHAEOLOGY

<b>ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ - WINTER SEMESTER</b>	
<b>1701</b>	<p>Η αρχαιολογία των ανοιχτών Παλαιολιθικών θέσεων: αποθετικά περιβάλλοντα, χρήση και οργάνωση του χώρου, υλικός πολιτισμός.</p> <p><i>Γ. Κουρτέση-Φιλιππάκη (συνεπικουρία του δρ. Τουρλούκη)</i></p> <p>The archaeology of the open-air Paleolithic sites: depositional environments, use and organization of the space, material culture. Prehistoric Aegean: Methodological approach to the marine environment.</p> <p><i>G. Kourtessi-Filippaki (with the assistance of dr V. Tourloukis)</i></p>
<b>1703</b>	<p>Θρησκεία και λατρευτικές πρακτικές στην προϊστορική Κρήτη και Κύπρο, με έμφαση στην Ύστερη Χαλκοκρατία.</p> <p><i>Ε. Μαντζουράνη</i></p> <p>Religion and ritual practices in prehistoric Crete and Cyprus, with emphasis on the Late Bronze Age.</p> <p><i>E. Mantzourani</i></p>
<b>1705</b>	<p>Ταφική αρχαιολογία του Προϊστορικού Αιγαίου: αρχαιολογικές και οστεοαρχαιολογικές προσεγγίσεις.</p> <p><i>Γ. Παπαδάτος – Ε. Πρεβεδώρου</i> (Εργαστήριο Wiener, Αμερικανική σχολή Κλασικών σπουδών)</p> <p>Mortuary archaeology of the Prehistoric Aegean: archaeological and biological approaches.</p> <p><i>Y. Papadatos – E. Prevedorou</i> (Wiener Laboratory, ASCSA)</p>
<b>ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ - SPRING SEMESTER</b>	
<b>1702</b>	<p>Το φιλοσοφικό υπόβαθρο της αρχαιολογικής ερμηνείας.</p> <p><i>Γ. Βαβουρανάκης</i></p> <p>The philosophical background of archaeological interpretation.</p> <p><i>G. Vavouranakis</i></p>
<b>1704</b>	<p>Προϊστορικό Αιγαίο: μεθοδολογικές προσεγγίσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον.</p> <p><i>Λ. Καραλή - Γ. Φερεντίνος</i></p> <p>Prehistoric Aegean: Methodological approach to the marine environment.</p> <p><i>L. Karali - G. Ferentinos</i></p>

<p><b>1706</b></p>	<p>Οι "Σκοτεινοί Αιώνες" στο τέλος της Ύστερης Εποχής του Χαλκού και κατά την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου στην Εγγύς Ανατολή και την Κύπρο.  <i>Κ. Κοπανιάς (με τη συνεπικουρία του δρ. Γ. Βοσκού)</i></p> <p>The "Dark Ages" in the Near East and Cyprus at the end of the Late Bronze Age and Early Iron Age.  <i>Κ. Koranias (with the assistance of dr. Y. Voskos)</i></p>
<p><b>1708</b></p>	<p>Η Μεσοελλαδική Εποχή –περίοδος κρίσης ή μεταμόρφωσης;  <i>Α. Χασιακού-Αργυράκη</i></p> <p>The Middle Helladic Period- a period of crisis or of transformation?  <i>A. Xasiakou-Argyraiki</i></p>

## **Γ. ΚΟΥΡΤΕΣΗ-ΦΙΛΙΠΠΑΚΗ**

(με τη συνεπικουρία του Ευ. Τουρλούκη, μεταδιδακτορικού ερευνητή, Πανεπιστήμιο Tübingen)

Χειμερινό εξάμηνο - Winter semester

**Θέμα:** Η αρχαιολογία των ανοιχτών Παλαιολιθικών θέσεων: αποθετικά περιβάλλοντα, χρήση και οργάνωση του χώρου, υλικός πολιτισμός.

**Subject:** The archaeology of the open-air Paleolithic sites: depositional environments, use and organization of the space, material culture.

**Περίληψη:** Σε αντίθεση με τις λεγόμενες ‘σκεπαστές’ Παλαιολιθικές θέσεις, δηλαδή τα σπήλαια και τις βραχοσκεπές, οι οποίες ευνοούν τη διατήρηση των αρχαιολογικών καταλοίπων, η ανασκαφή και η ερμηνεία των ανοιχτών θέσεων παρουσιάζει ιδιαίτερες προκλήσεις, τόσο σε μεθοδολογικό όσο και σε θεωρητικό/ερμηνευτικό επίπεδο. Οι ανοιχτές θέσεις αποτελούν ωστόσο ένα μεγάλο μέρος του αρχείου της Παλαιολιθικής - σε ορισμένες περιοχές μάλιστα και για συγκεκριμένες περιόδους, όπως για παράδειγμα την Κατώτερη Παλαιολιθική - αποτελούν την πλειοψηφία του συνόλου των θέσεων. Ανάλογα με την υπό εξέταση περίοδο, έχουν προταθεί διάφορες υποθέσεις για να ερμηνεύσουν τη χωρική κατανομή των ανοιχτών θέσεων στο τοπίο και τις πιθανές διαχρονικές ή συγχρονικές σχέσεις μεταξύ τους. Τέτοιες θεωρήσεις συνήθως εντάσσονται σε ευρύτερα εξηγητικά μοντέλα, τα οποία διερευνούν τα δίκτυα κατοίκησης και μοτίβα μετακίνησης των κυνηγών-τροφοσυλλεκτών έχοντας ως αναφορά εθνο-γραφικά παραδείγματα, ή/και, τελευταία, βασιζόμενα σε προσομοιώσεις και δεδομένα που αναλύονται σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Στη μικρο-κλίμακα των μεμονωμένων θέσεων, η γεωαρχαιολογική διερεύνηση των διαδικασιών σχηματισμού της θέσης και η μελέτη της ταφονομίας είναι απαραίτητα βήματα για την ανάλυση της χωρικής κατανομής των ευρημάτων και την ένταξή τους στο χρονο-στρωματογραφικό πλαίσιο: μόνο τότε μπορούμε να μιλήσουμε για ζητήματα όπως η παρουσία διακριτών περιοχών ειδικών δραστηριοτήτων, ώστε να εξάγουμε συμπεριφορικά συμπεράσματα. Στο σεμινάριο τα παραπάνω θέματα θα αναλυθούν με βάση συγκεκριμένα παραδείγματα επιλεγμένων ευρωπαϊκών παλαιολιθικών θέσεων με παράλληλη αναφορά σε ανοιχτές θέσεις του ελλαδικού χώρου (π. χ. Ήπειρος).

**Summary:** In contrast to the sheltered Palaeolithic sites, namely caves and rockshelters, which favor the preservation of archaeological remains, the excavation and interpretation of open-air sites presents particular challenges, not only in methodological terms but also on a theoretical level.



Nevertheless, the open-air sites comprise a large part of the Palaeolithic record – and indeed, in some cases and for specific periods, such as the Lower Palaeolithic, they comprise the majority of the total number of sites. Depending on the period under investigation, different hypotheses have been put forth to interpret the spatial distribution of open-air sites in the landscape and the possible diachronic and synchronic associations between them. Such perspectives are usually included within broader explanatory models, which investigate the settlement networks and movement patterns of hunter-gatherers, using ethnographic analogues as frames of reference and/or, more recently, computer-based simulations and data analysis. At the micro-scale of individual sites, the geoarchaeological investigation of site-formation processes and the study of the taphonomy are necessary steps for the analysis of the spatial distribution of the finds and their incorporation into a chrono-stratigraphic framework: only then we are able to discuss issues such as the presence of discernible spatial activity areas, in order to extract conclusions about human behavior. In the seminar, the above-mentioned subjects will be explored on the basis of specific case-studies from European Palaeolithic sites and with reference to open-air sites from Greece (e.g. Epirus).

#### **Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography**

- Bailey G. N. (επιμ.), *Klithi: Palaeolithic settlement and Quaternary landscapes in northwest Greece*. Vol. 1: Excavation and intra-site analysis at Klithi. Vol. 2: Klithi in its local and regional setting. Cambridge: McDonald Institute for Archaeological Research, 1997.
- Bailey G. N. et al.(επιμ.), *The Palaeolithic Archaeology of Greece and adjacent areas*, Proceedings of the ICOPAG Conference, Ioannina, Athens 1999.
- Chazan M., Horwitz L. K., Finding the message in intricacy: the association of lithics and fauna on Lower Palaeolithic Multiple Carcass Sites. *Journal of Anthropological Archaeology* 25 (2006), 436-447.
- Conard N., Serangeli J., Böhner U., Starkovich B.M., Miller C., Urban B., Kolfschoten T., Excavations at Schöningen and paradigm shifts in human evolution. *Journal of Human Evolution* 89 (2015), 1-17.
- Κουρτέση-Φιλιππάκη Γ., Η Παλαιολιθική εποχή στην Ελλάδα, *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τεύχη 58-61 (1996).
- Roebroeks W., De Loecker D., Hennekens P., van Ieperen M., “A veil of stones”: on the interpretation of an early Middle Palaeolithic low density scatter at Maastricht-Belvedere (The Netherlands). *Analecta Praehistorica Leidensia* 25 (1992), 1-16.
- Shaw A., Bates M., Conneller C., Gamble C., Julien M.-A., Mc Nabb J., Pope M., Scott B., The archaeology of persistent places: the

Palaeolithic case of La Cotte de St Brelade, Jersey, *Antiquity* 90 (2016), 1437-1453.

Tourloukis V., On the spatio-temporal distribution of Mediterranean Lower Palaeolithic sites: a geoarchaeological perspective, στο: K. Harvati., M. Roksandic (επιμ.), *Paleoanthropology of the Balkans and Anatolia: Human evolution and its context*. Vertebrate Paleobiology and Paleoanthropology Series, Dordrecht 2016: Springer Verlag.

## E. MANTZOYRANH

Χειμερινό εξάμηνο - Winter semester

**Θέμα:** Θρησκεία και λατρευτικές πρακτικές στην προϊστορική Κρήτη και Κύπρο, με έμφαση στην Ύστερη Χαλκοκρατία.

**Subject:** Religion and ritual practices in prehistoric Crete and Cyprus, with emphasis on the Late Bronze Age.

**Περίληψη:** Στόχος του σεμιναρίου αυτού είναι η διερεύνηση των θρησκευτικών αντιλήψεων και λατρευτικών πρακτικών των κοινωνιών της προϊστορικής Κρήτης και Κύπρου, ιδιαίτερα κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού. Το θέμα προσεγγίζεται σε δύο επίπεδα. Πρώτον, εξετάζονται τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα θέσεων, οι οποίες παραδοσιακά θεωρούνται ιεροί χώροι επί τη βάση της δομής και της οσκευής τους. Στη δομή εγγράφονται στοιχεία όπως η οργάνωση του χώρου και η παρουσία σταθερών κατασκευών με ιερό χαρακτήρα, ενώ στην οσκευή περιλαμβάνονται κινητά ευρήματα με εξειδικευμένη χρήση, όπως πήλινα και λίθινα αγγεία, ειδώλια κατασκευασμένα από διάφορα υλικά και άλλα. Σε δεύτερο επίπεδο μελετώνται οι σχετικές παραστάσεις στην εικονογραφία και οι ποικίλες ερμηνείες που έχουν εκφραστεί αναφορικά με το περιεχόμενό τους. Στον όρο εικονογραφία συμπεριλαμβάνονται κυρίως οι απεικονίσεις στη μεγάλη ζωγραφική, τη σφραγιδογλυφία, τα πήλινα ομοιώματα και/ή παραστάσεις σε άλλα μέσα.

Σε αυτό το ευρύτερο πλαίσιο θα συζητηθούν μία σειρά προβλημάτων, όπως η ταύτιση των επίσημων και ανεπίσημων χώρων λατρείας, οι ιδιότητες της θεότητας ή των θεοτήτων, ο χαρακτήρας των τελετουργιών και η ενδεχόμενη σύνδεση της θρησκείας με τις ομάδες άσκησης εξουσίας.

**Summary:** This seminar aims at the research of religious beliefs and ritual practices of the societies of prehistoric Crete and Cyprus, particularly during the Late Bronze Age. The subject is approached at two levels. First, the architectural remains of sites, traditionally considered as sacred places, on the basis of their design and equipment, are examined. The term design includes issues like the organization of space and the presence of structures with religious character, while equipment refers to objects of specialized use, as for instance clay and stone vessels, figurines made of different

materials and other. At a second level, the relevant iconographic representations and the various interpretations suggested regarding their meaning will be studied. The term iconography includes mainly representations on fresco paintings, seal engraving, the clay models and/or representations in other means.

Within this larger context a series of problems will be discussed: the identification of formal and informal areas of worship, the status of deity or deities, the character of the ceremonies and the possible association of religion with groups exercising power.

### **Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography**

*CMS (Corpus der minoischen und mykenischen Siegel)*, επιμ. F. Matz & H. Biesantz, Berlin 1964-2000, Mainz 2002-.

Betancourt, P., *Introduction to Aegean Art*, Philadelphia 2007.

Brecoulaki H., Davis J., Stocker L. & Sh. (επιμ.), *Mycenaean Wall Painting in Context. New Discoveries, Old Finds Reconsidered*, Αθήνα 2015.

Δημοπούλου-Ρεθεμιωτάκη Ν., *Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου*, Αθήνα 2005.

Gesell G. C., *Town, Palace and House Cult in Minoan Crete*, SIMA 67, Gothenburg 1985.

Hitchcock L., *Minoan Architecture: A Contextual Analysis*, SIMA 155, Jonsered 2000.

Hägg R. (επιμ.), *The Function of "Minoan Villa"*, Stockholm 1997.

Hägg R. & N. Marinatos (επιμ.), *The Function of the Minoan Palaces*, Stockholm 1987.

Immerwahr S. A., *Aegean Painting in the Bronze Age*, Philadelphia 1989.

Koehl R., *Aegean Bronze Age Rhyta*, Philadelphia 2006.

Μαντζουράνη Ε., *Η Αρχαιολογία της Προϊστορικής Κύπρου*, Αθήνα 2001.

Μαντζουράνη Ε., *Προϊστορική Κρήτη - Τοπογραφία και Αρχιτεκτονική*, Αθήνα 2002.

Marinatos N., *Minoan Religion: Ritual, Image and Symbol*, Columbia, South Carolina 1993.

Nilsson M., *Minoan-Mycenaean Religion and its Survival in the Greek Religion*, Lund 1968 (2<sup>η</sup> εκδ.).

Pararas Y., *Immovable Offertory Installations in Late Bronze Age Cyprus*, SIMA Pocket-book 174, Södermanland 2008.

Preziosi D. & Hitchcock L., *Aegean Art and Architecture*, Oxford 1999.

Rutkowski B., *The Cult Places of the Aegean*, New Haven and London 1986.

Webb J. M., *Ritual Architecture, Iconography and Practice in Cypriot Bronze Age*, SIMA Pocket-book 75, Jonsered 1999.

**Γ. ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ – Ε. ΠΡΕΒΕΔΩΡΟΥ** (Εργαστήριο Wiener, Αμερικανική σχολή Κλασικών σπουδών)

Χειμερινό εξάμηνο - Winter semester

**Θέμα:** Ταφική αρχαιολογία του Προϊστορικού Αιγαίου: αρχαιολογικές και οστεοαρχαιολογικές προσεγγίσεις.

**Subject:** Mortuary archaeology of the Prehistoric Aegean: archaeological and biological approaches.

**Περίληψη:** Παρουσιάζονται τα αρχαιολογικά δεδομένα από τα νεκροταφεία της Πρώιμης και Μέσης Εποχής του Χαλκού στο Αιγαίο: ταφική αρχιτεκτονική, χωρική οργάνωση των νεκροταφείων, ταφικά έθιμα και τελετές, κτερίσματα και τελετουργικός εξοπλισμός. Εξετάζονται κριτικά τα θεωρητικά σχήματα και οι τρόποι προσέγγισης που έχουν κατά καιρούς χρησιμοποιηθεί για την ερμηνεία αυτών των δεδομένων. Γίνεται εισαγωγή στην οστεολογία και στη συμβολή της μελέτης των σκελετικών καταλοίπων μέσω σύγχρονων βιοαρχαιολογικών προσεγγίσεων. Επίσης, παρουσιάζεται η σημασία της σύνθεσης αρχαιολογικών και βιολογικών δεδομένων για την πληρέστερη ανασύσταση της ανθρώπινης συμπεριφοράς στην προϊστορία. Τέλος, αναλύονται οι δυνατότητες αλλά και οι περιορισμοί που υπάρχουν στη χρήση των ταφικών και των οστεοαρχαιολογικών δεδομένων για την ανασύνθεση των αντιλήψεων, της δημογραφίας και της οργάνωσης των κοινωνιών στο Αιγαίο της 3<sup>ης</sup> και των αρχών της 2<sup>ης</sup> χιλιετίας π.Χ.

**Summary:** The course deals with the archaeological record from the cemeteries of the Early and Middle Bronze Age Aegean: tomb architecture, spatial organization of cemeteries, mortuary practices, burial offerings, funerary rituals and ritual equipment. We critically examine theoretical schemes and methods of approach that have been implemented for the interpretation of the relevant evidence. We also provide an introduction to human osteology and the study of human skeletal remains through recent bioarchaeological approaches. We illustrate the importance of integrating archaeological and biological data for a thorough reconstruction of prehistoric human behavior. Finally, we discuss the potential and limitations in the use of mortuary and osteoarchaeological data to reconstruct mortuary beliefs, demography and social organization of the Aegean communities in the 3<sup>rd</sup> and early 2<sup>nd</sup> millennium B.C.

## Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Bloch M. & Perry J., *Death and the regeneration of life*, Cambridge 1982. Ιδιαίτερα οι σελίδες 1-45.
- Branigan K., *Dancing with Death: Life and Death in Southern Crete, c. 3000-2000 BC.*, Amsterdam 1993.
- Branigan K. (επιμ.), *Cemetery and Society in the Bronze Age*, Sheffield 1998.
- Broodbank C., *An Island Archaeology of the Early Cyclades*, Cambridge 2000. Ιδιαίτερα οι σελίδες 247-275 και 299-319.
- Buikstra J. E. & Beck L. A. (επιμ.), *Bioarchaeology: The contextual analysis of human remains*, Academic Press, 2006.
- Buikstra J. E. & Ubelaker D. H., Standards for data collection from human skeletal remains: *Proceedings of a seminar at the Field Museum of Natural History*, Arkansas Archaeological Report Research Series, 1994.
- Cavanagh W. & Mee C., *A Private Place: Death in Prehistoric Greece*, SIMA CXXV, Jonsered 1998.
- Laffineur R. (επιμ.), *Thanatos: Les coutumes funéraires en Égée à l'Age du Bronze, Aegaeum 1*. Liège 1987.
- Metcalf P. & Huntington R., *Celebrations of Death: the anthropology of mortuary ritual*, Cambridge 1991.
- Morris I., *Ταφικά τελετουργικά έθιμα και κοινωνική δομή στην Κλασική Αρχαιότητα*. Μτφρ. Κάτια Μαντέλη. Ηράκλειο 1997. Ιδιαίτερα οι σελίδες 1-39 και 253-267.
- Moutafi I. & Voutsaki S., Commingled burials and shifting notions of the self at the onset of the Mycenaean era (1700-1500 BCE): The case of the Ayios Vasilios North Cemetery, Laconia 2016, *Journal of Archaeological Science: Reports* 10, 780-790.
- Parker Pearson M., *The Archaeology of Death and Burial*, Stroud 1999.
- Prevedorou E., A bioarchaeological perspective on the human skeletal remains from the Mycenaean settlement and cemetery at Lazarides, Aegina: Preliminary results. Στο: Κλ. Ευστρατίου & Ν. Πολυχρονάκου-Σγουρίτσα, Το μυκηναϊκό νεκροταφείο στους Λαζάρηδες Αίγινας, *Αρχαιολογικό Δελτίο* 65-66 (2016), τ. Α'-Μελέτες, 149-160.
- Prevedorou E. & Stojanowski C. M., Biological kinship, postmarital residence, and the emergence of cemetery formalization at prehistoric Marathon. *International Journal of Osteoarchaeology*, 2017.
- Pullen D. J., Mortuary practices in Early Bronze Greece: Identifying patterns of prehistoric behavior, *AJA* 90 (1986), 178.
- Soles J.F., *The Prepalatial Cemeteries at Mochlos and Gournia and the House Tombs of Bronze Age Crete*. Hesperia suppl. 24. Princeton 1992.
- Triantaphyllou S., Prospects for reconstructing the lives of Middle Helladic Populations in the Argolid: Past and present of human bone studies. Στο: A. Philippa-Touchais et al. *Mesohelladika: The Greek*

- Mainland in the Middle Bronze Age*. Bulletin de Correspondance Hellénique, 441-451.
- Triantaphyllou S., Staging the manipulation of the dead in Pre- and Protopalatial Crete, Greece (3rd-early 2nd mill. BCE): From body wholes to fragmented body parts. *Journal of Archaeological Science: Reports* 10 (2016), 769-779.
- Weiberg E., *Thinking the Bronze Age: Life and Death in Early Helladic Greece*. Boreas, Uppsala Studies in Ancient Mediterranean and Near Eastern Civilizations 29. Uppsala 2007. Ιδιαίτερα οι σελίδες 187-388.
- Voutsaki S., Milka E., Triantaphyllou S., & Zerner C., Middle Helladic Lerna: Diet, economy, society. Στο: Voutsaki, S. & S.-M. Valamoti (επιμ.), *Diet, Economy, and Society in the ancient Greek World*. Pharos Supplement 1, 2013, 133-147.

## Γ. ΒΑΒΟΥΡΑΝΑΚΗΣ

Εαρινό εξάμηνο – Spring semester

**Θέμα:** Το φιλοσοφικό υπόβαθρο της αρχαιολογικής ερμηνείας.

**Subject:** The philosophical background of archaeological interpretation.

**Περίληψη:** Σκοπός του σεμιναρίου είναι να εξετάσει μερικές από τις ιδέες της νεώτερης και σύγχρονης φιλοσοφίας που έχουν επηρεάσει την αρχαιολογική σκέψη, καθώς αφορούν τη σχέση του ανθρώπου με τον υλικό πολιτισμό. Οι φοιτήτριες/φοιτητές επιλέγουν εκπροσώπους της φιλοσοφίας ή της ευρύτερα οριζόμενης ως κοινωνιολογικής θεωρίας (π.χ. Μαρξ, Σωσσύρ, Χάιντεγгер, Γκίντενς, Μπουρντιέ, Ντελέζ, Φουκώ, Μερλώ-Ποντύ, ντε Λάντα κ.ά.), συζητούν τις ιδέες καθαυτές και βρίσκουν ένα συναφές αρχαιολογικό παράδειγμα για να κατανοήσουν το προϊστορικό Αιγαίο μέσα από τις ιδέες αυτές.

**Summary:** The aim of the seminar is to study some of the ideas of modern and contemporary philosophy that have influenced archaeological thought, as they are about the relationship between people and material culture. The students select representatives of philosophy and the widely defined social theory (e.g. Marx, Saussure, Heidegger, Giddens, Bourdieu, Deleuze, Foucault, Merlau-Ponty, deLanda), they discuss the ideas *per se* and they find an archaeological example in order to understand Prehistoric Aegean through these ideas.

## Ενδεικτική βιβλιογραφία/ Selected bibliography

- Hitchcock L., *Theory for Classics: A Student's Guide*, London and New York 2008, Routledge.
- Holtorf C. - Karlsson H. (επιμ.), *Philosophy and Archaeological Practice. Perspectives for the 21st Century*, Göteborg 2000, Bricoleur Press.
- Wylie A., *Thinking from things: Essays in the philosophy of archaeology*, Berkeley – Los Angeles – London: University of California Press, 2002.
- Bhabha H. K., *The location of culture*, London and New York: Routledge, 1994.
- Butler J., *Αναταραχή φύλου: Ο φεμινισμός και η ανατροπή της ταυτότητας* (μετάφραση Γ. Καράμπελας), Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2009.
- DeLanda M., *Assemblage theory*, Edinburgh: Edinburgh University Press 2016.
- Deleuze G. – Guattari, F., *Καπιταλισμός και σχιζοφρένεια: αντί –Οιδίπους* (μετάφραση Κ. Χατζηδήμου, Ι. Ράλλη. Θεώρηση της μετάφρασης Γ. Κρητικός), Αθήνα: Ράππα, 1977.
- Foucault M., *Ετεροτοπίες: και άλλα κείμενα* (μετάφραση Τ. Μπέτζελος), Αθήνα: Πλέθρον, 2012.
- Foucault M., *Η τάξη του λόγου: εναρκτήριο μάθημα στο College de France-1970* (μετάφραση Χ. Χρησιδης, Μ. Μαϊδάτσης), Αθήνα: Ηριδανός, 1991.
- Giddens A., *The constitution of society: outline of the theory of structuration*, Cambridge 1984, Polity Press.
- Haraway D., *Ανθρωποειδή κυβόργια και γυναίκες: Η επανεπιινόηση της φύσης* (μετάφραση Π. Μαρκέτου), Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2014.
- Heidegger M., *Περί πολιτικής. Περί αληθείας. Περί τεχνικής* (μετάφραση Δ. Τζωρτζόπουλος), Αθήνα: Ηριδανός 2011.
- Heidegger M., *Κτίζειν, κατοικείν, σκέπτεσθαι* (μετάφραση Γ. Ξηροπαϊδης), Αθήνα: Πλέθρον 2008.
- Marx K., *Κριτική της πολιτικής οικονομίας* (μετάφραση Φ. Φωτίου), Αθήνα: Θεμέλιο, 1978.
- Serres M., *Το παράσιτο* (μετάφραση Ν. Ηλιάδης) Αθήνα: Σμίλη, 2009.

**Λ. ΚΑΡΑΛΗ - Γ. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΣ (ομότ. καθηγητής Γεωλογίας Παν/μίου Πατρών)**

Εαρινό εξάμηνο – Spring semester

**Θέμα:** Προϊστορικό Αιγαίο: μεθοδολογικές προσεγγίσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον.

**Subject:** Prehistoric Aegean: Methodological approach to the marine environment.

**Περίληψη:** Η αρχαιολογική έρευνα τις τελευταίες δεκαετίες έχει επεκταθεί και στο θαλάσσιο περιβάλλον. Οι ελληνικές θάλασσες βρίθουν από ακίνητες και κινητές αρχαιότητες, οι οποίες περιμένουν τον ειδικευμένο επιστήμονα-αρχαιολόγο για την μελέτη και ανάδειξή τους. Για τον αρχαιολόγο επομένως είναι πολύ σημαντική η εκμάθηση των μεθοδολογικών εργαλείων, που είναι απαραίτητα για τον εντοπισμό και την χαρτογράφηση των υποθαλασσιών αρχαιοτήτων. Στο σεμινάριο θα εξετασθούν:

- A) μέθοδοι τηλεπισκόπησης των εναλίων αρχαιοτήτων
- B) μεταβολές της στάθμης της θάλασσας
- Γ) παλαιογεωγραφία, παλαιοκλιματολογία, παλαιοοικολογία των προϊστορικών και ιστορικών χρόνων.

**Summary:** During the last decades archaeology has expanded in the study of the submarine antiquities. The Greek seas are covered by cultural treasures, which wait to be studied and promoted. Therefore, well trained archaeologists are needed to unearth these underwater cultural treasures. This seminar is planned to train archaeologists in:

- A) Mapping the underwater archaeological sites with remote sensing geophysical techniques
- B) Sea level changes
- C) Palaeogeography, palaeoclimatology. Palaeoecology in prehistoric and historic time.

### **Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography**

- Allen K. M. S., Green S. W., Zubrow E. B. W., *Interpreting space: GIS and archaeology*, London 1990.
- Αλματζή Α., Γενικά για λιμναίους οικισμούς, *Επιτάκνυλος* 15, 2000, 82-86.
- Battarbee R. W., The use of Diatom Analysis in Archaeology: A review, *Journal of Archaeological Science* 15 1988, 621-644
- Bocquet A., *Archéologie des lacs et des rivières*, Annecy 1984.
- Brown A. G., *Alluvial geoarchaeology*, Cambridge 1997.
- Chambers F. M., *Climate change and human impact on the landscape*, London 1993.
- Courty M. A., Goldberg P. & Macphail R., *Soils and micromorphology in archaeology*, Cambridge Manuals in Archaeology, Cambridge 1989.
- Dincauze D. F., *Environmental Archaeology. Principles and Practice*, Cambridge 2000.
- Harrison S. P. & Digerfeldt G., European lakes as palaeohydrological and palaeo-climatic indicators, *Quaternary Science Reviews* 12, 1993, 233-248.



- Hassan F., Geoarchaeology: the geologist and archaeology, *American Antiquity* 44 (1979), 207-270.
- Higgins, M. D. & Higgins R., *A geological companion to Greece and the Aegean*, Ithaca, NY 1996.
- Jones R. E., Isserlin B. S. J., Karastathis V., Papamarinopoulos S. P., Syrides G. E. κ.ά., Exploration of the Canal of Xerxes, Northern Greece: the role of Geophysical and other techniques, *Archaeological Prospection* 7, 2000, 147-170.
- Καραλή Α., *Περιβαλλοντική Αρχαιολογία*, Αθήνα 2005.
- Καραλή Α., Μυλωνά Δ. κ.ά., Το θαλάσσιο περιβάλλον στο: Η. Ευθυμιόπουλος & Μ. Μοδινός (επιμ.), *Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών (ΔΙΠΕ)*, Αθήνα 2000.
- Καραλή Α. & Φερεντίνος Γ. (επιμ.), *Τετράδια Γεωαρχαιολογίας*. Συλλογικό έργο, εκδ. Ολκός, Αθήνα 2015.
- Karastathis V. K., Papamarinopoulos S. & Jones R. E., 2-D velocity structure of the buried ancient canal of Xerxes; an application of seismic methods in archaeology, *Journal of Applied Geophysics* 47, 2001, 29-43.
- Kraft J. C. κ.ά., Palaeogeographic reconstructions of coastal Aegean archaeological sites, *Science* 195, 1977, 941-947.
- Kraft J., Rapp G., Gifford J. & Aschenbrenner S., Coastal Change and Archaeological Settings in Elis, *Hesperia* 74, 2005, 1-39.
- Raikes R. L., *Water, weather and prehistory*, 2<sup>nd</sup> edition, N. Jersey 1984.

## **Κ. ΚΟΠΑΝΙΑΣ**

(με τη συνεπικουρία του μεταδιδάκτορα Γ. Βοσκού-ΕΚΠΑ)

Εαρινό εξάμηνο – Spring semester

**Θέμα:** Οι "Σκοτεινοί Αιώνες" στο τέλος της Ύστερης Εποχής του Χαλκού και κατά την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου στην Εγγύς Ανατολή και την Κύπρο.

**Subject:** The "Dark Ages" in the Near East and Cyprus at the end of the Late Bronze Age and Early Iron Age.

**Περίληψη:** Το σεμινάριο θα εστιάσει στην περίοδο που ακολούθησε την κατάρρευση των μεγάλων ανακτορικών κέντρων στην ευρύτερη περιοχή της ανατολικής Μεσογείου στο τέλος της Ύστερης Εποχής του Χαλκού, καθώς και στις μετανακτορικές κοινωνίες που προέκυψαν. Θα εξεταστεί το Χεττιτικό, Αιγυπτιακό και Ασσυριακό βασίλειο στην ύστερη φάση τους, τα διάδοχα υστεροχεττιτικά βασίλεια στην Ανατολία και Συρία, καθώς και η δημιουργία των νέων μικρών βασιλείων στην Φοινίκη, το Ισραήλ και την νότια Παλαιστίνη. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην περίπτωση της Κύπρου όπου, παρά τη διαφαινόμενη περίοδο καταστροφών και ανακατατάξεων, φαίνεται ότι

τα «χρόνια της κρίσης» δεν επηρέασαν δραματικά τις εξωτερικές επαφές και την εμπορική δραστηριοποίηση. Επιπλέον, η μετάβαση στην Εποχή του Σιδήρου συνοδεύεται από την παγίωση του πολιτικού κατακερματισμού στο νησί και την ανάδυση ενός αριθμού βασιλείων που θα επιζήσουν, εν πολλοίς, μέχρι την Ελληνιστική περίοδο. Η ενότητα μαθημάτων σχετικά με την Κύπρο θα διδαχθεί από τον Δρ. Ι. Βοσκό.

**Summary:** The aim of this seminar is to examine the period following the collapse of the great palatial centers in the wider Eastern Mediterranean area at the end of the Late Bronze Age as well as the subsequent emergence of postpalatial societies. This examination includes a comprehensive view of the late phases of the Hittite, Egyptian and Assyrian kingdoms as well as their successors (Late-Hittite kingdoms in Anatolia and Syria) and the new minor kingdoms in Phoenicia, Israel and south Palestine. A special emphasis will be placed on the case of Cyprus. Despite the fact that the island faced a period of catastrophes and socio-economic restructuring, the “crisis years” do not seem to have drastically altered the patterns of external relations and active participation in the exchange networks. Furthermore, the transition to the Early Iron Age is characterized by the consolidation of political fragmentation on the island and the rise of the Cypriot kingdoms who will survive, by and large, until the Hellenistic period.

### **Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography**

- Bryce T. R., *The world of the Neo-Hittite kingdoms: a political and military history*, Oxford 2012.
- Cline E. H., *1177 B.C. The year civilization collapsed*, Princeton 2014.
- Di Biase-Dyson C., *Foreigners and Egyptians in the Late Egyptian Stories*, Leiden, Boston 2013.
- Galil G., Levinzon-Gilbo'a A., Maeir A. M., Kahn D. (επιμ.), *The ancient Near East in the 12th-10th centuries BCE. Culture and history: proceedings of the international conference, held at the University of Haifa, 2-5 May, 2010*. *Alter Orient und Altes Testament* 392, Münster 2012.
- Gitin S., Mazarand A. Stern E. (επιμ.), *Mediterranean Peoples in Transition: Thirteenth to Tenth Centuries*. Israel Exploration Society, Jerusalem 1998.
- Killebrew A. E., Lehmann G. (επιμ.), *The Philistines and other "sea peoples" in text and archaeology*. *Archaeology and biblical studies* 15, Atlanta 2013.
- Killebrew A. E., Steiner M. (επιμ.), *The Oxford Handbook of the Archaeology of the Levant*, Oxford 2013.
- Knapp A.B., *The Archaeology of Cyprus; From Earliest Prehistory to the Bronze Age*. Cambridge University Press, Cambridge 2013.

- MacGinnis J., Assyrians after the Fall: Evidence from the Ebabbara of Sippar, στο: Y. Heffron, A. Stone, M. Worthington, J.N. Postgate, *In At the Dawn of History. Ancient Near Eastern Studies in Honour of J.N. Postgate*, Winona Lake 2017, 781-96.
- McInerney J. (επιμ.), *A companion to ethnicity in the ancient Mediterranean*, Chichester, West Sussex 2014.
- Μαντζουράνη Ε., *Η Αρχαιολογία της Προϊστορικής Κύπρου*. 2η έκδοση (2006), Ινστιτούτο του βιβλίου Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2001.
- Steadman S. R., McMahon J. G. (επιμ.), *The Oxford handbook of ancient Anatolia, 10,000-323 B.C.E.*, Oxford & New York 2011.
- Mierop M. van de, *The Eastern Mediterranean in the Age of Ramesses II*. Oxford 2010.
- Voskos I. & Knapp A.B., "Cyprus at the end of the Late Bronze Age: crisis and colonization or continuity and hybridization?", *American Journal of Archaeology* 112 (2008), 659–684.
- Yasur-Landau A., *The Philistines and Aegean migration at the end of the Late Bronze Age*, Cambridge 2010.

## **A. ΧΑΣΙΑΚΟΥ-ΑΡΓΥΡΑΚΗ**

Εαρινό εξάμηνο - Spring semester

**Θέμα:** Η Μεσοελλαδική Εποχή – περίοδος κρίσης ή μεταμόρφωσης;

**Subject:** The Middle Helladic Period - a period of crisis or of transformation?

**Περίληψη:** Θα διερευνηθεί η έναρξη της Μεσοελλαδικής εποχής μέσα στον Πρωτοελλαδικό κόσμο. Θα αναζητηθεί ο χαρακτήρας και οι κοινωνικές δομές της μέσα από τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, τα ταφικά έθιμα και την κεραμική. Θα συζητηθεί η διαδικασία και οι δυναμικές της μετάβασης προς την Ύστερη Χαλκοκρατία, καθώς και οι απαρχές του Μυκηναϊκού πολιτισμού.

**Summary:** We will examine the origins of the period in the Early Helladic world. We will investigate its character and social structure through the architectural remains, the burial practices, and the pottery. We will discuss the process and the dynamics of the transition to the Late Helladics, as well as the beginning of the Mycenaean civilization.

## **Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography**

- Blackburn E.T., *Middle Helladic Graves and Burial Customs, with Special Reference to Lerna in the Argolid*, Ph.D. Dissertation, University of Cincinnati, University Microfilms, Ann Arbor 1970.
- Boyd M., *Middle Helladic and Early Mycenaean Mortuary Practices in the Southern and Western Peloponnese*, BAR-IS 1009, Oxford 2002.
- Buck R.J., Middle Helladic Matt-painted Pottery, *Hesperia* 33 (1964), 231-313.
- Cline E. (επιμ.), *The Oxford Handbook of the Bronze Age Aegean*, Oxford 2010.
- Felten Fl., Gaus W., Smetana R. (επιμ.), *Middle Helladic Pottery and Synchronisms, Proceedings of the International Workshop held at Salzburg, Oct. 31st - Nov. 2nd, 2004*, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien 2007.
- Forsen J., *The Twilight of the Early Helladics. A study of the disturbances in East, Central and Southern Greece towards the end of the Early Bronze Age*, Jonsered 1997.
- Kilian-Dirlmeier I., Reiche Gräber der mittelhelladischen Zeit, στο: R. Laffineur, W.-D. Niemeier (επιμ.), *Politeia. Society and State in the Aegean Bronze Age, Proceedings of the 5th International Aegean Conference / 5e Rencontre égéenne internationale, University of Heidelberg, Archäologisches Institut, 10-13 April, 1994*, Τόμος I, Université de Liège, Histoire de l'art et archéologie de la Grèce antique; University of Texas at Austin, Program in Aegean Scripts and Prehistory, *Aegaeum* 12, 1995, 49-53.
- Κορρές Γ., Ο τύμβος της Βοϊδοκοιλιάς και η γένεσις του τύπου του θολωτού τάφου της Ηπειρωτικής Ελλάδος, *Αρχαιολογικαὶ Διατριβαὶ ἐπὶ θεμάτων τῆς Εποχῆς τοῦ Χαλκοῦ*, Αθηνά 21, Εν Αθήναις 1979-1984.
- Laffineur R. (επιμ.), *Transition. Le monde égéen du Bronze moyen au Bronze récent, Actes de la deuxième Rencontre égéenne internationale del'Université de Liège, 18-20 avril 1988*, Université de Liège, Histoire del' art et archéologie de la Grèce antique, *Aegaeum* 3, 1989.
- Nordquist G., *A Middle Helladic Village. Asine in the Argolid*, Uppsala 1987.
- Papadimitriou N., *Built Chamber Tombs of Middle and Late Bronze Age Date in Mainland Greece and the Islands*, BAR International Series 925, Oxford 2001.
- Pelon Ol., *Tholoi, Tumuli et Cercles Funéraires*, Paris 1986.
- Philippa-Touchais A., Touchais G., Voutsaki S., Wright J. (επιμ.), *MESOHELLADIKΑ - ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΑ, La Grèce continentale au Bronze Moyen – Η ηπειρωτική Ελλάδα στη Μέση Εποχή του Χαλκού – The Greek Mainland in the Middle Bronze Age, Actes du colloque international organisé par l'École Française d' Athènes en collaboration avec L' American School of Classical Studies at Athens et le Netherlands Institute in Athens, Athènes, 8-12 mars 2006*, BCH Supplément 52, 2010.
- Rutter J.B.-S., *The Transition to Mycenaean. A stratified Middle Helladic II to Late Helladic IIA Pottery Sequence from Ayios Stephanos in*

*Laconia*, The Institute of Archaeology, The University of California,  
Los Angeles, *Monumenta Archaeologica* 4, 1976.

Zerner C., *The Beginning of the Middle Helladic Period at Lerna*, Ann  
Arbor 1979.

ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ – CLASSICAL ARCHAEOLOGY

<b>ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ – WINTER SEMESTER</b>	
<b>1707</b>	<p>Η ρωμαϊκή αρχιτεκτονική στην Ελλάδα <i>Χρ. Κανελλόπουλος</i></p> <p>Roman Architecture in Greece <i>Ch. Kanellopoulos</i></p>
<b>1709</b>	<p>Δημοσίευση ρωμαϊκών σαρκοφάγων στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο <i>Στ. Κατάκης</i></p> <p>Publication of Roman Sarcophagi in the National Archaeological Museum <i>St. Katakis</i></p>
<b>ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ – SPRING SEMESTER</b>	
<b>1710</b>	<p><b>«Πολλοί μορφαί τῶν δαιμονίων»:</b> οι μύθοι της μεταμόρφωσης στην αρχαϊκή και κλασική εικονογραφία. <i>Ε. Κεφαλίδου</i></p> <p><b>“Many are the Forms of Divine Things”:</b> The Myths of Metamorphosis in Archaic and Classical Iconography. <i>E. Kefalidou</i></p>
<b>1712</b>	<p>Ζητήματα αρχιτεκτονικής και ιστορικής τοπογραφίας των Αθηνών και της Αττικής από την Αρχαϊκή εποχή μέχρι και την περίοδο της Ρωμαιοκρατίας (VIII) <i>Ε. Πέππα-Παπαϊωάννου</i></p> <p>Topics of the Athenian and Attic Architecture and Historical Topography from the Archaic to the Roman period (VIII) <i>E. Peppra-Papaiwannou</i></p>

## **ΧΡ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ**

Χειμερινό εξάμηνο / Winter semester

**Θέμα:** Η ρωμαϊκή αρχιτεκτονική στην Ελλάδα.

**Subject:** Roman Architecture in Greece.

**Περίληψη:** Το σεμινάριο εξετάζει την μνημειακή αρχιτεκτονική της ρωμαϊκής περιόδου στον Ελλαδικό κορμό. Εξερευνούνται χώροι και μνημεία στα οποία η πρώτη αποτελεί συνέχεια της ντόπιας ελληνιστικής παράδοσης αφενός, και αφετέρου περιπτώσεις μνημείων και συνόλων με μητροπολιτικές διαθέσεις. Στα επιμέρους θέματα που εξετάζονται είναι οι ειδικές τεχνολογικές εφαρμογές που επιτρέπουν ανάπτυξη των νέων σχημάτων στις πόλεις της ρωμαϊκής περιόδου (θολοδομίες, κονιάματα, castelladivisoria, αντηρίδες) καθώς και η εισαγωγή νέων κατασκευών στον ελλαδικό χώρο (ταφικά μνημεία, fora, αίθουσες αυτοκρατορικής λατρείας, ωδεία, νυμφαία, βασιλικές, υδραγωγεία).

**Summary:** This course examines the monumental architecture of the roman period in the Greek mainland. The seminar will investigate both sites and monuments in which the former is essentially in line with the local Hellenistic tradition and cases which reflect roman metropolitan tastes. Among the topics examined are the technological advances which allow the emergence of new schemes in cities of the roman period (e.g. vaults, mortars, castelladivisoria, buttresses) as well as the introduction of new structures (funerary monuments, fora, kaisersale, odeia, nymphaea, basilicas and aqueducts).

### **Επιλεγμένη βιβλιογραφία / Selected bibliography**

Adam J.-P., *Roman Building. Materials and Techniques*, London-New York 1994.

Βελένης Γ., Αρχαία αγορά Θεσσαλονίκης, *AAA* 23-27 (1990-1995), 129-142.

Binder W., *Der Roma-Augustus Monopteros auf der Akropolis und sein typologischer Ort*, Karlsruhe 1969.

Evangelidis V., Agoras and Fora: Developments in the main public space of the cities of Greece during the Roman period, *BSA* 109 (2014), 335-56.

Evangelidis V., The Architecture of the Imperial Cult in the Agoras of the Greek cities, *Εγνατία* 12 (2008), 125-144.

Hoff M.C., *The Roman Agora at Athens*, Boston 1988.

- Hoff M.C. & Rotroff S.I. (επιμ.), *The Romanization of Athens. Proceedings of an International Conference held at Lincoln, Nebraska (April 1996)*, Oxford 1997.
- McReady S. & Thompson F. H. (επιμ.), *Roman Architecture in the Greek World*, London 1987.
- Sève M., Philippes; le Forum, *BCH* 103 (1979), 627-631.
- Sève M. & Weber P., Le côte Nord du Forum de Philippes, *BCH* 110 (1986) 579-581.
- Stefanidou-Tiveriou Th., Tradition and Romanization in the monumental landscape of Athens, στο: S. Vlizos (επιμ.), *Athens during the Roman period. Recent discoveries, new evidence*, Athens 2008, 1-40.
- Strocka V. M., *Die Gefangenenfassade an der Agora von Korinth: ihr Ort in der römischen Kunstgeschichte*, Regensburg 2010.
- Walbank M.E., Pausanias, Octavia and Temple E at Corinth, *BSA* 84 (1989), 361-394.
- Walbank M.E., The foundation and planning of early Roman Corinth, *JRA* 10 (1997), 95-130.
- Ward-Perkins J.B., *Roman Imperial Architecture*, New York 1993.
- Waywell G.B. & Wilkes J.J., Excavations at Sparta: the Roman stoa, 1988-1991, *BSA* 89 (1994), 377-432.
- Welch K.E., A new view of the origins of the Basilica: the Atrium Regium, Graecostasis, and Roman diplomacy, *JRA* 16 (2003), 5-34.
- Williams C.K., A Re-evaluation of Temple E and the West End of the Forum, στο: S. Walker & A. Cameron, *The Greek Renaissance in the Roman Empire*, London 1989, 150-162.

## ΣΤ. ΚΑΤΑΚΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο - Winter semester

**Θέμα:** Δημοσίευση ρωμαϊκών σαρκοφάγων στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

**Subject:** Publication of Roman Sarcophagi in the National Archaeological Museum.

**Περίληψη:** Σκοπός του σεμιναρίου είναι η εξέταση της μεθοδολογίας και των διαδοχικών σταδίων για τη δημοσίευση ενός αρχαίου γλυπτού, ειδικότερα μάλιστα όταν αυτό σώζεται αποσπασματικά. Σημείο εκκίνησης είναι η μελέτη του μαρμάρου και του τρόπου δουλειάς του αρχαίου γλύπτη (αναγνώριση μαρμάρου και των ιχνών των εργαλείων που χρησιμοποιήθηκαν). Θα προχωρήσουμε κατόπιν στην παρατήρηση και λεπτομερή περιγραφή, στην αναγνώριση του θέματος και την τυπολογική και τεχνοτροπική εξέταση του θραύσματος, για να τεκμηριώσουμε, τέλος, τη



χρονολόγησή του. Για την πρακτική εφαρμογή των παραπάνω, κάθε φοιτητής/τρια του σεμιναρίου θα αναλάβει την τελική μελέτη ενός αδημοσίευστου θραύσματος σαρκοφάγου που φυλάσσεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

**Summary:** Aim of the seminar is the research of the methodology and the successive steps for the publication of an ancient sculpture, particularly when it is fragmentary preserved. Startpoint will be the study of the marble and the way of working of the ancient sculptor (marble recognition and identification of the remaining traces of the tools used); we will then proceed to the observation and detailed description of the fragment, the identification of the depicted subject and its typological and stylistically study, to document finally its chronology. For the practical application of the above, each student will prepare the final study of an unpublished sarcophagus fragment kept in the National Archaeological Museum of Athens.

### **Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography**

- Baratte F. - Metzger C., *Musée du Louvre. Catalogue des sarcophages en pierre d'époques romaine et paléochrétienne*, Paris 1985.
- Elsner J. - Huskinson J. (επιμ.), *Life, Death and Representation. Some Work on Roman Sarcophagi*, Berlin – New York 2011 (Βιβλιοκρισία: M. Koortbojian, *Recent sarcophagus studies, JRA* 25, 2012, 631-636).
- Ewald B. Ch., Men, muscle and myth: Attic sarcophagi in the cultural context of the Second Sophistic, στο: B. Borg (επιμ.), *Paideia: the world of the second sophistic*, Berlin /New York 2004, 229-275.
- Gaggadis-Robin V., *Les sarcophages païens du musée de l'Arles antique*, Arles 2005 (βιβλιοκρισία: G. Koch, *GGA* 257, 2005, 164-189. Οίδιος, στο: *Sarkophag-Studien* 6, 2012, 95-110.
- Kintrup C., *Die Attischen Sarkophage, Amazonomachie – Schlacht – Epinausimachie*, ASR IX. 1.2, Berlin 2016.
- Koch G. (επιμ.), *Grabeskunst der römischen Kaiserzeit*, Mainz 1993.
- Koch G., Οι αττικές σαρκοφάγοι και η σημασία τους για την τέχνη της αυτοκρατορικής εποχής, στο: Θ. Στεφανίδου-Τιβεριού, Π. Καραναστάση και Δ. Δαμάσκος (επιμ.), *Κλασική παράδοση και νεωτερικά στοιχεία στην πλαστική της ρωμαϊκής Ελλάδας, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, Θεσσαλονίκη, 7-9 Μαΐου 2009*, Θεσσαλονίκη 2012, 35-56.
- Koch G. και Sichtermann H., *Römische Sarkophage*, HdArch, München 1982.
- Koortbojian M., *Myth, Meaning, and Memory on Roman Sarcophagi*, Berkeley 1993.

- Oakley J., *Die attischen Sarkophage. AndereMythen*.ASRIX.1.3, Berlin 2011.
- Papagianni E., *Attische Sarkophage mit Eroten und Girlanden, Sarkophag-Studien* 9, Ruhpolding 2016.
- Rogge S., *Die attischen Sarkophage. Achill und Hippolytos*,ASR IX.1.1, Berlin 1995.
- Sichtermann H. και Koch G., *Griechischen Mythen auf römischen Sarkophagen*, Tübingen 1975.
- Στεφανίδου-Τιβεριού Θ. και Παπαγιάννη Ε., *Ανασκαφή Νικοπόλεως. Σαρκοφάγοι αττικής και τοπικής παραγωγής*, Αθήναι 2015.
- Zanker P. και Ewald B. C., *Living with Myths. The Imagery of Roman Sarkophagi* (μτφ. J. Slater), Oxford 2004.

## **Ε. ΚΕΦΑΛΙΔΟΥ**

Εαρινό εξάμηνο/ Spring semester

**Θέμα:** «Πολλοὶ μορφαὶ τῶν δαιμονίων»: οἱ μῦθοι τῆς μεταμόρφωσης στὴν ἀρχαϊκὴ καὶ κλασικὴ εἰκονογραφία.

**Subject:** “Many are the Forms of Divine Things”: The Myths of Metamorphosis in Archaic and Classical Iconography.

**Περίληψη:** Στὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ μυθολογία συναντοῦμε ἓνα πλῆθος μύθων ποὺ περιλαμβάνουν διάφορα ἐπεισόδια μεταμόρφωσης θεῶν, ἡρώων καὶ θνητῶν, οἱ ὁποῖοι μετατρέπονται σὲ ζῶα, σὲ φυτὰ ἀλλὰ καὶ σὲ ἀντικείμενα. Ἡ καταγωγή καὶ ἡ ἐρμηνεία αὐτῶν τῶν μύθων, ἀπὸ τοὺς παλαιότερους ποὺ διασώζονται ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος μέχρι καὶ τὸ πλουσιοῦλικό ποὺ προσφέρει τὸ θέατρο καὶ, ἀργότερα, ἡ λογοτεχνία τῆς ἐλληνιστικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἔχουν ἀπασχολήσει ἰδιαίτερα τὴν ἐρευνα.

Ἐνα περίπλοκο φανταστικὸ ἐπεισόδιο, ὅπως ἡ μεταμόρφωση, εἶναι πρὸς εὐκόλο νὰ το διηγηθεῖ κανεὶς μὲ τὸν προφορικὸ ἢ γραπτὸ λόγος, παρὰ νὰ το ἀπεικονίσει. Στὸ σεμινάριο θὰ εστιάσουμε τὴν προσοχή μας στὸς τρόπους τῆς εἰκαστικῆς-οπτικῆς ἀφήγησης τῶν μύθων τῆς μεταμόρφωσης κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴ καὶ κλασικὴ ἐποχὴ. Καθὼς ὁ κύριος ὄγκος τῶν εἰκαστικῶν ἀφηγήσεων βρίσκεται σὲ ἀγγεία τοῦ 6ου, 5ου καὶ 4ου αἰ. π.Χ., αὐτὰ θὰ εἶναι οἱ κύριοι (ἀλλὰ ὄχι οἱ μοναδικοὶ) οπτικοὶ ὁδηγοὶ μας. Θὰ ἀνιχνεύσουμε τὶς πηγὲς ἐμπνευσης καὶ τὶς ἐπιλογές τῶν δημιουργῶν τους, θὰ διερευνήσουμε τοὺς οπτικοὺς κώδικες ποὺ χρησιμοποιοῦν καὶ θὰ συγκρίνουμε, κατὰ περίπτωση, τὴν εἰκαστικὴ καὶ τὴν φιλολογικὴ ἀφήγηση τῶν μεταμορφώσεων.

**Summary:** Greek mythology includes a number of episodes that describe gods, heros or humans who have been transformed into animals, plants or objects. A large amount of scholarship has been devoted to the discussion of the origins and the interpretations of these myths, which appear already since the time of Homer and Hesiod. In this seminar we will focus on the

rather complex way of depicting the metamorphosis myths (visual narration), mainly through vase painting of the 6<sup>th</sup>, 5<sup>th</sup> and 4<sup>th</sup> c. BC. We will examine the basic metamorphosis myths in iconography, comment on the sources of inspiration and the choices of their makers, discuss the visual codes that they used and, finally, compare the literary and pictorial narration of the myths.

### Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Alexandridis A., Wild M., Winkler-Horaček L. (επιμ.), *Mensch und Tier in der Antike: Grenzziehung und Grenzüberschreitung*, Wiesbaden 2008.
- Alexandridis A., Shifting species. Animal and Human Bodies in Attic Vase Painting of the 6th and 5th Centuries B.C., στο: T. Fögen, & M.M. Lee (επιμ.), *Bodies and Boundaries in Graeco-Roman Antiquity*, Βερολίνο-Ν. Υόρκη 2009, 267-286.
- Alexandridis A., Zwischen Mensch und Tier: Bilder der Metamorphose und der Zoophilie im griechischen Mythos, στο: L. Tori & A. Steinbrecher (επιμ.), *Animali. Tiere und Fabelwesen von der Antike bis zur Neuzeit*, Γενεύη-Μιλάνο 2013, 70-79.
- Alexandridis A., Ζῶα: Bilder des Körperszwischen Mensch und Tier im Mythos von Aktaion, στο: D. Boschung, A. Shapiro & F. Waschek (επιμ.), *Bodies in Transition. Dissolving the Boundaries of Embodied Knowledge*, Paderborn 2015, 313-349.
- Aston E., *Mixanthropoi, Animal-human Hybrid Deities in Greek Religion*, Λιέγη 2011.
- Brilliant R., *Kirke's Men: Swine and Sweethearts*, στο: B. Cohen (επιμ.), *The Distaff Side: Representing the Female in Homer's Odyssey*, Οξφόρδη 1995.
- Buxton P., *Forms of Astonishment: Greek Myths of Metamorphosis*, Οξφόρδη 2009.
- Forbes-Irving P.M.C., *Metamorphosis in Greek Myths*, Οξφόρδη 1990.
- Frontisi-Ducroix F., *L'Homme-cerf et la Femme-araignée*, Παρίσι 2003.
- Padgett J.M. (επιμ.), *The Centaur's Smile: The Human Animal in Early Greek Art*, New Haven-Yale 2003.
- Rutter N.K., & Sparkes B. A. (επιμ.), *Word and Image in Ancient Greece*, Εδιμβούργο 2000.
- Sharrock A., Representing Metamorphosis, στο: Elsner, J. (επιμ.), *Art and Text in Roman Culture*, Cambridge 1996, 103–130.
- Small J.P., *The Parallel Worlds of Classical Art and Text*, Cambridge 2003.
- Stansbury-O'Donnell M.D., *Pictorial Narrative in Ancient Greek Art*, Cambridge 1999.
- Stansbury-O'Donnell M.D., *Looking at Greek Art*, Cambridge 2011.
- Waern-Sperber A., Ancient Perceptions of Time in Metamorphosis Scenes on Greek Vases, στο: Scheffer, C. (επιμ.), *Ceramics in Context*, Στοκχόλμη 2001, 155-163.
- Zgoll, C., [Phänomenologie der Metamorphose: Verwandlungen und Verwandtes in der augusteischen Dichtung](#), Tübingen 2004.

## Ε. ΠΕΠΠΑ-ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

Εαρινό εξάμηνο - Spring semester

**Θέμα:** Ζητήματα αρχιτεκτονικής και ιστορικής τοπογραφίας των Αθηνών και της Αττικής από την Αρχαϊκή εποχή μέχρι και την περίοδο της Ρωμαιοκρατίας (VIII)

**Subject:** Topics of the Athenian and Attic Architecture and Historical Topography from the Archaic to the Roman period (VIII)

**Περίληψη:** Το σεμινάριο περιλαμβάνει καταγραφή και μελέτη αποσπασματικού αρχιτεκτονικού υλικού από το «Διογένειον Γυμνάσιον» με σκοπό τη συγγραφή πρωτότυπων δοκιμίων.

**Summary:** The seminar includes the description and study of the fragmentary architectural material from the “*Diogeneion Gymnasium*” intending for written documented contributions.

### Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Adam J.-P., *La construction romaine*, 1989.  
*Αρχεῖον των Μνημείων των Αθηνών και της Αττικής* (2 τόμοι). 1992 - 1993.  
Bauer H., *Korinthische Kapitelle des 4. und 3. Jahrhunderts v. Chr.*, 1973.  
Börker Ch., *Blattkelchkapitelle*, 1965.  
Dinsmoor W. B., *The Architecture of Ancient Greece*, 1975.  
Ginouvés R., Martin R. κ.ά., *Dictionnaire méthodique de l'architecture grecque et romaine, I - III*, 1985 - 1998.  
Greco E., *Topografia di Atenes viluppo urbano e monumenti dalle origini all III sec. d. C.I-VIII*, 2010-2015.  
Hellmann M., Chr. *L'architecture grecque. 1. Les principes de la construction*, 2002.  
v. Hesberg H., *Konsolengeisa des Hellenismus und der frühen Kaiserzeit* (24. *Ergh. RM*), 1980.  
Κορρές Μ.- Μπούρας Χ., *Μελέτη Αποκαταστάσεως του Παρθενώνος*, 1983.  
Müller-Wiener W., *Η Αρχιτεκτονική στην Αρχαία Ελλάδα* (ελλην. έκδ.), 1995.  
Ορλάνδος Α. Κ., *Τα Υλικά Δομής των Αρχαίων Ελλήνων και οι τρόποι Εφαρμογής αυτών*, Αθήνα, 2004.  
Τανούλας Τ., Ιωαννίδου Μ., *Μελέτη Αποκαταστάσεως των Προπυλαίων*, 2002.  
Travlos J., *Bildlexikon zur Topographie des antiken Athen*, 1971.  
Willers D., *Hadrians Panhellenisches Programm*, 1990.

**BYZANTINE ARCHAEOLOGY – BYZANTINE ARCHAEOLOGY**

<b>ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ – WINTER SEMESTER</b>	
<b>1711</b>	<p>Μεταξύ παράδοσης και ανανέωσης: Η μεταβυζαντινή τέχνη κατά τον 16ο αιώνα <i>Γ. Πάλλης</i></p> <p>Between tradition and innovation: Post-Byzantine art during 16th century <i>G. Pallis</i></p>
<b>ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ – SPRING SEMESTER</b>	
<b>1714</b>	<p><b>Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»</b> Πανεπιστήμιο Αθηνών – Τμήμα Ιστορίας &amp; Αρχαιολογίας σε συνεργασία με Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών / Τομέας Βυζαντινών Ερευνών/ Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών</p> <p>Νησιά του Αιγαίου από τα μέσα του 10ου έως τα μέσα του 15ου αι. Εσωστρέφεια και εξωστρέφεια, βυζαντινή παράδοση και νέες επιδράσεις. <i>Τ. Μανιάτη-Κοκκίνη και Σ. Καλοπίση-Βέρτη (σε συνεργασία με τον Σ. Λαμπάκη)</i></p> <p><b>Interdisciplinary Postgraduate Seminar «Nikos Oikonomides»</b> University of Athens – Department of History &amp; Archaeology in collaboration with the Institute for Historical Research / Section for Byzantine Research / National Hellenic Research Foundation</p> <p>Aegean Islands from mid-10th to mid-15th c. Introversion and extroversion, byzantine tradition and new influences. <i>T. Maniati-Kokkini and S. Kalopissi-Verti (in collaboration with S. Lampakis)</i></p>
<b>1716</b>	<p>Κωνσταντινούπολη, 4<sup>ος</sup> – 7<sup>ος</sup>αι.: Μετασχηματισμοί στη μνημειακή τοπογραφία μιας πρωτεύουσας. <i>Π. Πετρίδης - Μ. Παναγιωτίδη-Κεσίσογλου</i></p> <p>Constantinople, 4<sup>th</sup> – 7<sup>th</sup> c.: transformations in the monumental topography of a capital city. <i>P. Petridis - M. Panayotidi-Kesisoglou</i></p>

## Γ. ΠΑΛΛΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο - Winter semester

**Θέμα:** Μεταξύ παράδοσης και ανανέωσης: Η μεταβυζαντινή τέχνη κατά τον 16ο αιώνα

**Subject:** Between tradition and innovation: Post-Byzantine art during 16th century

**Περίληψη:** Κατά τον 16ο αιώνα σημειώνονται σημαντικές εξελίξεις στον χώρο της αρχιτεκτονικής και των άλλων τεχνών των Ελληνορθοδόξων, τόσο στις περιοχές υπό οθωμανική κυριαρχία, όσο και στις λατινοκρατούμενες. Η εκκλησιαστική αρχιτεκτονική, η μνημειακή ζωγραφική και η μικροτεχνία διανύουν μια νέα περίοδο άνθησης, η οποία έχει ως βάση τη βυζαντινή παράδοση. Αναπόφευκτα όμως, η επαφή με τους πολιτισμούς που κυριαρχούν πολιτικά στον ελληνικό χώρο, ασκεί επίδραση στη διαμόρφωση της μεταβυζαντινής τέχνης, η οποία άλλοτε υιοθετεί συντηρητικά ορισμένα στοιχεία τους και άλλοτε αποδέχεται πλήρως τους εκφραστικούς τους τρόπους. Στόχος του σεμιναρίου είναι να εξετάσει τα σημαντικότερα καλλιτεχνικά επιτεύγματα της περιόδου, που καθόρισε την περαιτέρω πορεία της μεταβυζαντινής τέχνης, και να αποτιμήσει τον ρόλο της σύγχρονης οθωμανικής και δυτικής τέχνης στην ανανέωση της βυζαντινής παράδοσης.

**Summary:** 16th century is marked by significant development in the architecture and the arts of Greek-Orthodox population living under Ottoman and Latin rule. Church architecture, wall painting and minor arts flourish again, based on the long established Byzantine tradition. Inevitably, the culture of the powers that dominate Greek lands influence the making of post-Byzantine art, which adapts various aspects of them, in different ways. The seminary aims to study the most significant artistic achievements of this period and to investigate the role of the Ottoman and Western art of the era in the innovation of the Byzantine tradition.

### Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Αχειμάστου-Ποταμιάνου Μ., *Οι τοιχογραφίες της Μονής των Φιλανθρωπηγών στο νησί των Ιωαννίνων*, Αθήνα 2004.

Βογιατζής Σ., *Συμβολή στην ιστορία της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής της Κεντρικής Ελλάδος κατά το 16ο αιώνα: οι μονές του Αγίου Βησσαρίωνος (Δούσικο) και του Οσίου Νικάνορος (Ζάβορδα)*. Τετράδια Χριστιανικής Αρχαιολογίας και Τέχνης 7, Αθήνα 2000.

Βοκοτόπουλος Π.Α., *Εικόνες της Κέρκυρας*, Αθήνα 1990.

Bouras Ch., *The Byzantine tradition in the church architecture of the Balkans in the 16th and 17th centuries*, in: Yiannias, J. J. (επ.). *Η βυζαντινή παράδοση μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης*, Αθήνα 2008<sup>2</sup>, 107-150.

Δωρή-Δεληγιάννη Ε., *Επιβίωση της βυζαντινής και νέες μορφές της μεταβυζαντινής αρχιτεκτονικής*, Αθήνα 1993.

- Κορρέ-Ζωγράφου Κ., *Τα κεραμικά του Ελληνικού χώρου*, Αθήνα 1995.
- Κωνσταντουδάκη-Κιτρομηλίδου Μ., Η κρητική ζωγραφική του δέκατου πέμπτου και δέκατου έκτου αιώνα στο ευρωπαϊκό πλαίσιο της εποχής, *Πεπραγμένα Ι' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου* (Χανιά, 1-8 Οκτωβρίου 2006), τ. Α', Χανιά 2011, 469-486.
- Μπαλλιάν Ά., Εκκλησιαστικά ασημικά από την Κωνσταντινούπολη και ο πατριαρχικός θρόνος του Ιερεμία Β', *ΔΚΜΣ* 7, 1988-89, 51-73.
- Μπορμπουδάκης Μ. (επιμ.), *Εικόνες της Κρητικής Τέχνης. Από το Χάνδακα ως τη Μόσχα και την Αγία Πετρούπολη, Κατάλογος Έκθεσης*, Βικελαία Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 1993.
- Ντούρος Α. – Χατζηαντωνίου Φ. – Κακλαμάνος Δ. (επιμ.), *Το Άγιον Όρος στον 15ο και 16ο αιώνα. Πνευματικός βίος, ιστορία και τέχνη*, Θεσσαλονίκη 2011.
- Τσιγαρίδας Ευ. Ν., *Θεοφάνης ο Κρης, κορυφαίος ζωγράφος του 16ου αιώνα*, Θεσσαλονίκη 2016.
- Χατζηδάκης Μ., *Έλληνες ζωγράφοι μετά την Άλωση (1450-1830)*, Αθήνα 1987.

**ΤΡ. ΜΑΝΙΑΤΗ-ΚΟΚΚΙΝΗ - Σ. ΚΑΛΟΠΙΣΗ-ΒΕΡΤΗ**  
(σε συνεργασία με τον ΣΤ. ΛΑΜΠΑΚΗ [ΕΙΕ/ΙΒΕ])

Εαρινό εξάμηνο – Spring semester

**Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»**

**Θέμα:** Νησιά του Αιγαίου από τα μέσα του 10ου έως τα μέσα του 15ου αι. Εσωστρέφεια και εξωστρέφεια, βυζαντινή παράδοση και νέες επιδράσεις.

**Subject:** Aegean Islands from mid-10th to mid-15th c. Introversion and extroversion, byzantine tradition and new influences.

**Περίληψη:** Πολλά από τα διάσπαρτα στο Αιγαίο πέλαγος νησιά, μικρότερης ή μεγαλύτερης έκτασης, εμφανίζονται στις βυζαντινές και μεταγενέστερες πηγές ως τμήμα της ανατολικής ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και αργότερα του λατινοκρατούμενου χώρου ή της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Η σημασία τους στο πλαίσιο της διοικητικής οργάνωσης και της αμυντικής πολιτικής, της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, καθώς και της πνευματικής και καλλιτεχνικής δραστηριότητας, μεταβάλλεται αναλόγως των συγκυριών και της γενικότερης πολιτικής του βυζαντινού κράτους και των επόμενων κυριάρχων.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίοδος μετά τα μέσα του 10ου αι. και την ανάκτηση της Κρήτης, το 961, έως τα μέσα του 15ου αι., κατά την οποία παρακολουθούμε τις εξελίξεις στον χώρο του νησιωτικού Αιγαίου σε σχέση και με τον περιβάλλοντα ηπειρωτικό χώρο από την Μ. Ασία και την

Μακεδονία έως την Πελοπόννησο. Κατά το χρονικό αυτό διάστημα, κάποια νησιά ακμάζουν ιδιαιτέρως, άλλα σχεδόν ερημώνονται, ενώ τα περισσότερα υφίστανται τις επιπτώσεις από καταλυτικά γεγονότα, όπως η Άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204. Έτσι, η ιστορική πορεία των νησιών αυτών διαφοροποιείται, ιδιαιτέρως όσον αφορά την λήξη της βυζαντινής περιόδου και την έναρξη της μεταβυζαντινής, όταν σταδιακά εντάσσονται στην δυτική ή στην οθωμανική κυριαρχία.

Το γενικότερο αυτό θεματικό πλαίσιο και οι κυριότερες παράμετροι θα αποτελέσουν αντικείμενο του σεμιναρίου και των εισηγήσεων. Ειδικότερα, θα συζητηθούν -- με επίκεντρο τον συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο -- οι σχέσεις μεταξύ του βυζαντινού κράτους (των τελευταίων Μακεδόνων, των Κομνηνών, των Αγγέλων, των Λασκαριδών και των Παλαιολόγων) με τους επίδοξους διεκδικητές και τους κυριάρχους του «βυζαντινού χώρου» από Δύση και Ανατολή, καθώς και τα κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα, η νόμιμη ή παράνομη ναυσιπλοΐα και η εμπορική δραστηριότητα, εξελίξεις των θεσμών, θρησκευτικά ζητήματα και η λογοτεχνική παραγωγή.

Στο τομέα της τέχνης θα μελετηθούν μνημεία που αντικατοπτρίζουν τις ιστορικές και κοινωνικές εξελίξεις, τις καταλυτικές αλλαγές στις εκάστοτε κυριάρχες δυνάμεις, τις γεωπολιτικές μετατοπίσεις και τις μετακινήσεις των πληθυσμών, αλλά και τις θρησκευτικές διαμάχες και τις πνευματικές ανησυχίες. Ενδεικτικά παραδείγματα θα αναζητηθούν στη Χίο με το αυτοκρατορικό καθίδρυμα της Νέας Μονής, στην Πάτμο με τη μονή του Αγίου Ιωάννου Θεολόγου, στη Ρόδο και τα μικρότερα νησιά της Δωδεκανήσου, στη Νάξο με τα πολυάριθμα μνημεία της, στην Άνδρο, στην Εύβοια και βεβαίως στην Κρήτη, με την πλούσια καλλιτεχνική της παραγωγή.

**Summary:** Many of the islands scattered throughout the Aegean sea, be it small or large, appear in byzantine and later sources as part of the Eastern Roman empire at first, and of the Western-dominated area or the Ottoman empire later. Their importance for administrative organization, defensive policy, socioeconomic life, as well as cultural and artistic activity, changes depending on circumstances and general policy of the Byzantine state and its subsequent rulers.

The period after mid-10th c. and repossession of Crete in 961 until mid-15th c., during which one can see the developments in the area of the Aegean islands in relation to the mainland regions surrounding them from Asia Minor and Macedonia to the Peloponnese, is particularly interesting. During that period, some islands flourish particularly whereas others lose almost their entire population; moreover, most of them experience effects deriving from decisive events such as the Sack of Constantinople in 1204. Thus, the historical course of these islands varies, especially in relation to the end of the byzantine era and the beginning of the post-byzantine era, when they gradually fall under western or ottoman authority.

This general theme and its most important parameters will be the object of the seminar and lectures. More specifically, there will be a discussion – focusing on the aforementioned geographical region – on the relations



between the Byzantine state(of the last Macedonian rulers, the Komnenoi, the Angeloi, the Laskarids and the Palaiologoi) with the aspiring eastern and western contenders and rulers of the “Byzantine region”, as well as the social and economic circumstances, the legal or illegal navigation and commercial activity, developments of institutions, religious matters and literary production.

In art, there will be an analysis of monuments mirroring historical and social developments, decisive changes in dominating powers, geo-political transpositions and movements of people, as well as religious conflicts and intellectual interests. Representative examples include: Chios, with the imperial foundation of the Nea Moni; Patmos, with the Monastery of Saint John the Evangelist; Rhodes and the smaller islands of the Dodecanese; Naxos, with an abundance of monuments; Andros; Euboeia; and of course Crete, with its rich artistic production.

### **Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography**

- Αχειμάστου-Ποταμιάνου Μυρτάλη, *Άγιος Γεώργιος ο Διασπορίτης της Νάξου. Οι τοιχογραφίες του 11ου αιώνα*, Αθήνα 2016.
- Η Βυζαντινή Άνδρος (4ος-12ος αιώνας). Πρακτικά επιστημονικής συνάντησης, Αθήνα, 20 Μαρτίου 2015*, Γ. Πάλλης (επιστ. επιμ.), [Ανδριακά Χρονικά - 43, Καίρειος Βιβλιοθήκη] Άνδρος 2016.
- Χατζηδάκης Μ. κ.ά., *Νάξος*, Αθήνα 1989.
- Διεθνές Συμπόσιο. I. Μονή Αγ. Ιωάννου του Θεολόγου, 900 χρόνια ιστορικής μαρτυρίας, 1088-1988 (Πάτμος, 22-24 Σεπτεμβρίου 1988), Πρακτικά*, [Διπτυχών Παράφυλλα, 2] Αθήνα 1989.
- Koder J., *Aigaiion Pelagos (Dienördliche Agäis)*, [Tabula Imperii Byzantini 10.B.] Unter Mitarbeit von Peter Soustal und Alice Koder, Wien 1998.
- Κρήτη. Ιστορία και Πολιτισμός*, Ν.Μ. Παναγιωτάκης (επιστ. επιμ.), τόμος δεύτερος, Κρήτη 1988.
- Malamut Elisabeth, *Les Iles de l'empire byzantin VIIIe - XIIe siècles*, I-II, [Byzantina Sorbonensia, 8] Paris 1988.
- Μουρική Ντούλα, *Τα ψηφιδωτά της Νέας Μονής Χίου*, τόμ. 1-2, Αθήνα 1985.
- Οικονομίδης Ν., *Η Εγγραμματοσύνη των Κρητικών γύρω στο 1200, Πεπραγμένα του Ζ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*, Ρέθυμνο 1995, 593-598.
- Οι Θησαυροί της Μονής Πάτμου*, Α. Κορίνης (γεν. εποπτεία), Αθήνα 1988.
- Tsougarakis D., *Byzantine Crete. From the 5th Century to the Venetian Conquest*, [Historical Monographs, 4] Athens 1988.

### **Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ - Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗ-ΚΕΣΙΣΟΓΛΟΥ**

Εαρινό εξάμηνο - Spring Semester

**Θέμα:** Κωνσταντινούπολη, 4<sup>ος</sup> – 7<sup>ος</sup> αι.: μετασχηματισμοί στη μνημειακή τοπογραφία μιας πρωτεύουσας πόλης.

**Subject:** Constantinople, 4th – 7th c.: transformations in the monumental topography of a capital city.

**Περίληψη:** Από την ίδρυσή της ως νέας πρωτεύουσας της αυτοκρατορίας τον 4<sup>ο</sup> αι. και ως τον 7<sup>ο</sup> αι., η Κωνσταντινούπολη δεν έπαψε να αναπτύσσεται και να επεκτείνεται τόσο σε επίπεδο γεωλογικής διαμόρφωσης όσο και πολεοδομικής συγκρότησης. Το μνημειακό της κέντρο αλλά και η περιφέρεια της πόλης, ακολουθώντας τις επιταγές της κάθε εποχής αλλά και την διάθεση αυτοπροβολής των αυτοκρατόρων, μετασχηματίζονται προοδευτικά από μία πόλη πρότυπο της ύστερης αρχαιότητας σε αυτό που θα αποτελέσει το μεσαιωνικό πρόσωπό της. Στο σεμινάριο θα μελετηθούν οι μηχανισμοί αυτής της πολεοδομικής εξέλιξης και ο ρόλος των διαφόρων φορέων. Επίσης, θα γίνει αναφορά στα μνημεία και στην τέχνη που διαμορφώνεται στην πρωτεύουσα και διαχέεται στην περιφέρεια.

**Summary:** Since its foundation as the new capital of the Empire in the 4th c. and until the 7th century, Constantinople did not cease to grow and expand in terms of both geological formation and urban planning. Its monumental center, as well as the city's periphery, following the imperatives of each era and the self-promotion of the emperors, are gradually transformed from a late antique model city in to what will be its medieval face. The seminar will explore the mechanisms of this urban development and the role of the various actors. Furthermore, reference will be made to its monuments and to the art that becomes apparent in the capital and spreads out in the periphery.

#### Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Anadol Ç ( ed.), *Sakip Sabanci Museum*, 2010  
Anderson B., “Public Clocks in late antique and early medieval Constantinople” *JÖB* 64 (2014) 23-32.  
Bardill Jonathan, «The Golden Gate in Constantinople: A Triumphal Arch of Theodosius I», *AJA* 103, 1999, 671-696.  
Bardill Jonathan, *Brickstamps of Constantinople*, New York, 2003  
Bardill Jonathan, Eglise Saint-Polyeucte à Constantinople: nouvelle solution pour l'énigme de sa reconstitution, in : Spieser Jean-Michel (éd.), *Architecture paléochrétienne*, Fribourg 2011  
Bassett Sarah, *The urban image of late antique Constantinople*, Cambridge - New York, 2004

- Bayliss Richard, Crow James, «The water supply of Constantinople», *Anatolian Archaeology*, 8 (2002), 21-23
- Berger Albrecht, «Streets and public spaces in Constantinople», *Dumbarton Oaks Papers*, 54 (2000), 161-172
- Berger Albrecht, *Κωνσταντινούπολη. Ιστορία, Τοπογραφία, Θρησκεία* (μτφρ. Τοατσούλης Χρ.), Αθήνα 2013.
- Χατζηλαζάρου Δημήτριος, *Η Βασιλείος στοά και η σύνθεση του μνημειακού κέντρου της Κωνσταντινούπολης. Τοπογραφία, λειτουργίες, Συμβολισμοί* (διδακτ. Διατρ., Αθήνα 2016).
- Constantinople and its hinterland: papers from the Twenty-seventh Spring Symposium of Byzantine Studies, Oxford, April 1993*, ed. by Cyril Mango and Gilbert Dagron, Aldershot, Variorum, 1995
- Crow J., Bardill J. and Bayliss R, *The water supply of Byzantine Constantinople*, London 2008
- Dagron Gilbert, *Constantinople imaginaire: études sur le recueil des Patria*, Paris (Bibliothèque byzantine. Etudes 8)
- Dagron Gilbert, *Naissance d'une capitale: Constantinople et ses institutions de 330 à 451*, Paris, 1974
- [Daim Falko \(ed.\), Die byzantinischen Häfen Konstantinopels, Mainz 2016](#)
- Deichmann F.W., *Studien zur Architektur Konstantinopel sim 5. und 6. Jahrhundert nach Christus*, Baden-Baden 1954.
- Ducellier Alain, Balard Michel (ed.), *Constantinople: tête de la chrétienté, proie des Latins, capitale grecque*, Paris, 1996
- Firatli Nezh, *La sculpture byzantine figurée au Musée archéologique d'Istanbul*, catal. rev. et présenté par C. Metzger, A. Pralong et J.-P. Sodini, trad. turque par A. Arel, Paris, 1990
- Grabar André, *Sculptures byzantines de Constantinople: (IVe - Xe siècle)*, Paris, 1963
- Guilland Rodolphe, *Etudes de topographie de Constantinople byzantine*, Berlin - Amsterdam, 1969
- Guberti Bassett S., «The Antiquities in the Hippodrome of Constantinople», *DOP* 45, 1991, 87-96.
- Gün Işığında. İstanbul'un 8000 yılı. Marmaray, Metro ve Sultanahmet kazıları*, İstanbul 2007.
- Harries J., «'Pius princeps': Theodosius II and fifth-century Constantinople», *New Constantines: the rhythm of imperial renewal in Byzantium, 4th-13th centuries*, ed. by Paul Magdalino, Aldershot, Variorum, 1994, 35-44
- Harrisson R. M., *Excavations at Saraçhane in Istanbul. Volume 1, The Excavations, Structures, Architectural Decoration, Small Finds, Coins, Bones and Molluscs*, Princeton - Washington (D.C.), 1986
- Hayes J. W., *Excavations at Saraçhane in Istanbul. Volume 2, The Pottery*, Princeton (N.J.) - Washington (D.C.) 1992
- HenckN., «Constantius ο Φιλοκτίστης?» *DOP* 55, 2001, 279-304.
- Janin Raymond, *Constantinople byzantine: développement urbain et répertoire topographique*, Paris, 1950
- Jobst Werner, *Istanbul, the Great Palace mosaic: the story of its exploration, preservation and exhibition, 1983-1997*, İstanbul, 1997

- Magdalino Paul, *Constantinople médiévale. Etudes sur l'évolution des structures urbaines*, Paris, 1996
- Mango Cyril, «Constantinopolitana», *Studies on Constantinople*, Aldershot, Variorum, 1993
- Mango Cyril, *Le développement urbain de Constantinople: IVe-VIIe siècles*, Paris, 1990
- Mathews Thomas, *The early churches of Constantinople: architecture and liturgy*, London, 1971
- Müller-Wiener Wolfgang, *Bildlexikon zur Topographie Istanbuls: Byzantion-Konstantinoupolis-Istanbul bis zum Beginn des 17. Jahrhunderts*, Tübingen, 1977
- Pitarakis B.(ed), *Hippodrom. A Stage for Istanbul's History*, Pera Museum Publication 39, 2010.
- Sodini Jean-Pierre, «Images sculptées et propagande impériale du IVe au VIe siècle: recherches récentes sur les colonnes honorifiques et les reliefs politiques à Byzance», *Byzance et les images*, sous la dir. d'André Guillou et de Jannic Durand, Paris, 1994, 41-94
- Studien zur Frühgeschichte Konstantinopels*, hrsg. von Hans-Georg Beck, München, 1973
- Van Millingen Alexander, *Byzantine Constantinople: The Walls of the City and Adjoining Historical Sites*, London, 1899

**ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΗΣ ΤΕΧΝΗΣ – HISTORY OF MODERN ART**

<b>ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ – WINTER SEMESTER</b>	
<b>1713</b>	<p>Οι Εικαστικές Τέχνες στην Ελλάδα κατά το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα. Θεσμοί -Εκθέσεις – Αγορά <i>Δ. Παυλόπουλος</i></p> <p>The Visual Arts in Greece during the second half of the 20<sup>th</sup> century. Institutions - Expositions-Market <i>D. Pavlopoulos</i></p>
<b>1715</b>	<p>Caravaggio (1571-1610):Υποδοχή και πρόσληψη του έργου του κατά τον 17ο αιώνα <i>Ε. Μαυρομιχάλη</i></p> <p>Caravaggio (1571-1610): Reception of his work during the 17th century <i>E. Mauromichali</i></p>
<b>ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ – SPRING SEMESTER</b>	
<b>1718</b>	<p>Οι Εικαστικές Τέχνες στην Ελλάδα κατά τις πρώτες δεκαετίες του 21ου αιώνα. Θεσμοί - Εκθέσεις – Αγορά <i>Δ. Παυλόπουλος</i></p> <p>The Visual Arts in Greece during the first decades of the 21<sup>st</sup> century. Institutions - Expositions – Market <i>D. Pavlopoulos</i></p>
<b>1720</b>	<p>Πρώιμη Φλαμανδική Ζωγραφική <i>Ε. Μαυρομιχάλη</i></p> <p>Early Netherlandish Painting <i>E. Mauromichali</i></p>

#### **Δ. ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ**

Χειμερινό εξάμηνο / Winter Semester

**Θέμα:** Οι Εικαστικές Τέχνες στην Ελλάδα κατά το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα. Θεσμοί - Εκθέσεις - Αγορά

**Subject:** The Visual Arts in Greece during the second half of the 20<sup>th</sup> century. Institutions - Expositions-Market

#### **Δ. ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ**

Εαρινό εξάμηνο / Winter Semester

**Θέμα:** Οι Εικαστικές Τέχνες στην Ελλάδα κατά τις πρώτες δεκαετίες του 21ου αιώνα. Θεσμοί - Εκθέσεις - Αγορά

**Subject:** The Visual Arts in Greece during the first decades of the 21<sup>st</sup> century. Institutions - Expositions - Market

**Περίληψη:** Στα σεμινάρια —στα οποία θα συμμετάσχει η Alpha Bank και διοργανώνονται σε ειδικά διαρρυθμισμένο χώρο της στο κέντρο της Αθήνας— πρόκειται να μελετηθεί ο χαρακτήρας του φαινομένου των εικαστικών τεχνών στη χώρα μας κατά το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα και κατά τον αρχόμενον 21ον αιώνα. Σκοπός, η προσέγγιση φορέων και ιδρυμάτων που δραστηριοποιούνται στον χώρο των εικαστικών τεχνών, η παρουσίαση και η ανάλυση της μείζονος εκθεσιακής δραστηριότητας, ο διάλογος με έμπειρους παράγοντες από την αγορά έργων τέχνης στην Ελλάδα. Οι μεταπτυχιακοί σπουδαστές θα έχουν ευκαιρία να προβληματιστούν, να υποβάλουν τις ερωτήσεις τους, να ασκηθούν στη συγγραφή εργασιών με θέματα που θα επιλέξουν ή θα προτείνουν μετά και από τη σύμφωνη γνώμη των διδασκόντων. Έτσι, θα συντελεστεί υπό πραγματικές συνθήκες η μετάβαση τους από τη θεωρία στην πράξη, από τη γνώση στην εφαρμογή της. Με την ολοκλήρωση των σεμιναρίων, οι σπουδαστές θα εφοδιαστούν με βεβαίωση παρακολούθησης.

**Summary:** The seminars —jointly organized by Alpha Bank and the National and Kapodistrian University of Athens— will take place at a hall arranged by Alpha Bank, in the center of Athens, and are open to graduate students and their aim is to examine the state of the visual arts in Greece during the second half of the 20<sup>th</sup> century and at the first decades of the 21<sup>st</sup> century. One of the goals is to do a general survey of the institutions and foundations that are active in the visual arts and to analyze the types of exhibitions are planned/offered, as well as enter into a dialogue with the professionals and experts in the art field. The seminars entail lectures, where the graduate students will have the unique opportunity to examine aspects of visual arts, submit questions and to prepare academic papers on

subjects the students have proposed or suggested by the professors. These seminars will give the opportunity to transition from theory to practice, starting with the conceptualization and into realization in a natural way. At the end of the seminars series the students will be given a certification of attendance.

### **Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography**

- Ζούνης Π., *Η πολιτιστική χορηγία ως μέσο επικοινωνίας*, εισαγωγικό σημείωμα Ε. Γλύκατζη-Αρβελέρ, Θεσσαλονίκη 2001.  
*Ιστορία της Τέχνης*, 1-5, 2013-16.
- Κυριαζή Ν. (επιμ.), *The George Economou Collection*, Αθήνα 2011.
- Λάββας Γ. Π., *Ζητήματα Πολιτιστικής Διαχείρισης*, Αθήνα 2010.
- Λαμπράκη-Πλάκα Μ. (επιμ.), *Στα άδυτα της Εθνικής Πινακοθήκης. Άγνωστοί θησαυροί από τις συλλογές της*, Αθήνα 2011.
- Μεντζαφού-Πολύζου Ό. (επιμ.), *Πινακοθήκη Ε. Αβέρωφ / Μέτοσβο*, Αθήνα 2008.
- Οίκος Δημοπρασιών Βέργος* (<http://vergosauctions.com>, 17 Φεβρουαρίου 2017).
- Οράτη, Ε. (επιμ.), *Η Συλλογή της Alpha Bank*, Αθήνα 2005.
- Οράτη, Ε. (επιμ.), *Η Συλλογή της Alpha Bank. Ελληνική Τέχνη από το 1920 έως σήμερα*, Αθήνα 2006.
- Οράτη, Ε. (επιμ.), *Το βλέμμα του χρόνου. Ιστορίες εικόνων. Πίνακες από τη Συλλογή Σωτήρη Φέλιου*, Αθήνα 2009.
- Παπανικολάου Π. Μ., *Μουσεία, μνήμη και κληρονομιά στην Ελλάδα. Η Πολιτιστική Ολυμπιάδα του 2004*, Θεσσαλονίκη 2017.
- Παυλόπουλος Δ. (επιμ.), *Μουσείο Βούρου-Ευταξία (της Πόλεως των Αθηνών). Συλλογή Στάθη*, Αθήνα 1993.
- Παυλόπουλος Δ. (επιμ.), *Μουσείο Βούρου-Ευταξία (της Πόλεως των Αθηνών). Οδηγός*, Αθήνα 1994.
- Τα Νέα της Τέχνης* (<http://artnews.liberal.gr>, 17 Φεβρουαρίου 2017).

### **Ε. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ**

Χειμερινό εξάμηνο / Winter semester

**Θέμα:** Caravaggio (1571-1610):Υποδοχή και πρόσληψη του έργου του κατά τον 17ο αιώνα.

**Subject:** Caravaggio (1571-1610): Reception of his work during the 17th century.

**Περίληψη:** Στο σεμινάριο αυτό θα εξετασθεί το έργο του Caravaggio, με έμφαση στη θρησκευτική του ζωγραφική, και η υποδοχή και πρόσληψή του κατά τον 17ο αιώνα. Θα παρουσιαστούν επίσης οι ερμηνευτικές προσεγγίσεις

που έχουν επιχειρηθεί έως τώρα στις εικονογραφικές και τεχνολογικές καινοτομίες που εισάγει.

**Summary:** This seminar will examine Caravaggio's work, with an emphasis on his religious painting, as well as its reception during the 17th century. Interpretative approaches to the iconographic and stylistic innovations that he introduces will be also presented.

### **Ενδεικτική Βιβλιογραφία/ Selected Bibliography**

- Bayer Andrea (ed.), *Painters of Reality: The Legacy of Leonardo and Caravaggio in Lombardy*, Exh. Cat., Yale Univ. press, 2004.
- Carrier David, **Principles of Art History Writing**, Pennsylvania University Press, University Park, Pennsylvania, 1991.
- Fried Michael, *The moment of Caravaggio*, Princeton Univ. Press, N. Jersey 2010.
- Hibbard Howard, *Caravaggio*, Icon ed., Boulder 1983.
- Gash John, *Caravaggio*, Chaucer press, 2004.
- Graham-Dixon Andrew, *Caravaggio: A Life Sacred and Profane*, Allen Lane, London 2009.
- Koch Pietro, *Caravaggio, the Painter of Blood and Darkness*, Gunther Ed., Rome 2004.
- Langdon Helen, *Caravaggio: A Life*, Publico 1998.
- Morfitt John F., *Caravaggio in Context: Learned Naturalism and Renaissance Humanism*, Jefferson, Mcfarland and Company, 2004.
- Smith O' Neil Maryvelma, *Giovanni Baglione: Artistic Reputation in Baroque Rome*, Cambridge Univ. Press, N. York 2001.
- Varriano John L., *Caravaggio: The Art of Realism*, Pennsylv. Univ. Press, Penns. 2006.
- Wohl Alice, Wohl Hellmut, Montanari Tommaso (eds.), *Giovan Pietro Bellori: The Lives of the Modern Painters, Sculptors and Architects*, Cambridge Univ. Press, Cambridge 2006.

### **Ε. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ**

Εαρινό εξάμηνο / Spring semester

**Θέμα:** Πρώιμη Φλαμανδική Ζωγραφική

**Subject:** Early Netherlandish Painting

**Περίληψη:** Θα εξετασθούν οι αφετηρίες και ο χαρακτήρας της πρώιμης Φλαμανδικής ζωγραφικής, η ακμή της, με έμφαση στο έργο του Jan van Eyck (1390 περ.-1441), και η επίδραση που άσκησε στην Ιταλική ζωγραφική του 15ου αιώνα.



**Summary:** This seminar will examine the origins and character of Early Netherlandish Painting, its culmination period in the work of Jan van Eyck (c.1390-1441) and its impact on the Italian painting of the 15th century.

### **Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography**

- Frere J. Cl., *Early Flemish Painting*, Paris 1997.
- Heck Ch., *L'art Flamand et Hollandais-le Siecle Des Primitifs 1380-1520*, Paris 2003.
- Kendrich S. Mc., *Illuminating the Renaissance : The Triumph of Flemish Manuscript Painting in Europe*, Los Angeles 2003.
- Nash S., *Northern Renaissance Painting*, Oxford 2008.
- Nuttal P., *From Flanders to Florence: The Impact of Netherlandish Painting, 1400-1500*, New Haven & London 2004.
- Panofsky E., *Early Netherlandish Painting*, London 1971, Vol.I (text) and Vol. II (Plates).
- Sander J. – Kemperdinck S., *The master of Flemalle and Roger van der Weyden*, Berlin 2009. (Catalogue)
- Stroo C., *The Flemish Primitives I : The Master of Flemalle and Roger van der Veyden Groups* (Catalogue of Early Netherlandish Painting: Royal Museums of Fine Arts of Belgium), 2006.
- Stroo C., *The Flemish Primitives II : Bouts, Christus, Memling, Goes*. (Catalogue of Early Netherlandish Painting: Royal Museum of Fine Arts of Belgium) 2006.
- deVos D., *The Flemish Primitives: The masterpieces*, Princeton 2003.

**ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ**

**ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ –  
HISTORY OF GREEK AND ROMAN ANTIQUITY**

<b>ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ – WINTER SEMESTER</b>	
<b>1717</b>	<p>Οι Αθηναίοι ως τύραννοι και οι Σπαρτιάτες ως ελευθερωτές στον Θουκυδίδη. <i>A. Ραμού-Χαψιάδη</i></p> <p>The Athenians as tyrants and the Spartans as liberators in Thucydides. <i>A. Ramou-Xapsiadi</i></p>
<b>1719</b>	<p>Ζητήματα οικονομικής ιστορίας: ελληνιστικοί και ρωμαϊκοί χρόνοι <i>Σ. Ανεζίρη</i></p> <p>Ancient Greek Economy: Hellenistic and Roman Period. <i>S. Aneziri</i></p>
<b>ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ – SPRING SEMESTER</b>	
<b>1722</b>	<p>Ζητήματα οικονομικής ιστορίας: οι κλασσικοί χρόνοι <i>Σ. Ψωμά</i></p> <p>Ancient Greek Economy: The Classical Period <i>S. Psoma</i></p>
<b>1724</b>	<p>Τρέχοντα ερευνητικά προβλήματα ελληνιστικής και ρωμαϊκής ιστορίας <i>Κ. Μπουραζέλης</i></p> <p>Current Research Problems of Hellenistic and Roman History <i>K. Buraselis</i></p>

## ANNA ΡΑΜΟΥ - ΧΑΨΙΑΔΗ

Χειμερινό εξάμηνο – Winter Semester

**Θέμα:** Οι Αθηναίοι ως τύραννοι και οι Σπαρτιάτες ως ελευθερωτές στον Θουκυδίδη

**Subject:** The Athenians as tyrants and the Spartans as liberators in Thucydides

**Περίληψη:** Με βάση κυρίως τον Θουκυδίδη θα εξετασθεί: ποιοι και γιατί κατηγορούν τους Αθηναίους ότι υποδουλώνουν Έλληνες και ασκούν τυραννική πολιτική, η σύνδεση αυτών των κατηγοριών με τη διακήρυξη της Σπάρτης ότι αναλαμβάνει τον πόλεμο για την απελευθέρωση των Ελλήνων και ποιοι παράγοντες συντελούν ώστε οι ίδιοι οι Αθηναίοι να παρομοιάζουν ή να ταυτίζουν την *αρχή* τους με τυραννίδα.

**Summary:** Using mainly Thucydides we will examine who accuse the Athenians of enslaving Greeks and of ruling like (or as) tyrants, the connection of these accusations with the proclamation of Sparta as liberator of Hellas and the conditions under which the Athenians themselves compare or identify their *αρχή* with tyranny.

### Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Ραμού-Χαψιάδη Α., *Αρχίδαμος ο Ζευξιδάμου και η εξωτερική πολιτική της Σπάρτης επί της βασιλείας του*, Αθήναι 1978.
- Ραμού-Χαψιάδη Α., *Σωτήρες της Ελλάδος (Ηροδ. VII 139.5). Ναυκράτορες (Θουκ. V 97,109, VI 18.5)*, Αθήναι 1994.
- Ραμού-Χαψιάδη Α., “Λακεδαιμόνιοι Ελευθερωτές”, στο: *The Contribution of Ancient Sparta to Political Thought and Practice*, eds. N. Birgalias, K. Buraselis, P. Cartlidge, Athens 2007, 23-31.
- Bradeen D. “The popularity of the Athenian Empire”, *Historia* 9, 257-69
- Low P., 2005, “Looking for the Language of Athenian Imperialism” *JHS* 125 (1960) 93-111
- Meiggs R., *The Athenian Empire*, Oxford 1972
- Raaflaub K., “Stick and Glue: The Function of Tyranny in Fifth-Century Athenian Democracy”, στο: *Popular Tyranny*, ed. Kathryn Morgan, University of Texas Press 2003, 59-94
- Rhodes P.J., “The Delian League to 449 b.C.”, στο: *The Cambridge Ancient History*, 2<sup>nd</sup> edition, v. V, Cambridge 1992, 34-61
- Ste. Croix G.E.M. de, “The Character of the Athenian Empire”, *Historia* 3 (1954-55) 1-41
- Ste. Croix G.E.M. de., *The Origins of the Peloponnesian War*, London 1972
- Tuplin Chr., “Imperial Tyranny: Some Reflections on a Classical Greek Political Metaphor”, στο: P. Cartledge & F. Harvey (εμπ.) *Crux, Essays in Greek History presented to G.E.M. de Ste. Croix on his 75<sup>th</sup> birthday*, London 1985, 348-75

## ΣΟΦΙΑ ΑΝΕΖΙΡΗ

Χειμερινό εξάμηνο / Winter Semester

**Θέμα:** Ζητήματα οικονομικής ιστορίας: ελληνοιστικοί και ρωμαϊκοί χρόνοι

**Subject:** Ancient Greek Economy: Hellenistic and Roman Period

**Περίληψη:** Αντικείμενο του σεμιναρίου είναι η προσέγγιση θεμάτων της αρχαίας ελληνικής οικονομίας κατά τους ελληνοιστικούς και ρωμαϊκούς χρόνους. Θα εξεταστούν οι οικονομικοί χώροι των ελληνικών πόλεων, των ελληνοιστικών βασιλείων και του ρωμαϊκού κράτους της αυτοκρατορικής περιόδου σε επίπεδο δημόσιο, ιερό και ιδιωτικό: οι δημόσιες δαπάνες, οι προϋπολογισμοί και οι αποδόσεις λογαριασμών, η αξιοποίηση κινητής και ακίνητης περιουσίας πόλεων, ιερών, συλλογικοτήτων και ιδιωτών, οι φόροι, οι έκτακτες εισφορές, τα τέλη και οι δασμοί, οι εμπορικές συναλλαγές, ο δανεισμός και η επιχειρηματικότητα. Έμφαση θα δοθεί επίσης στις δημόσιες παρεμβάσεις για τον έλεγχο των αγορών και την προστασία των συναλλασσόμενων, στον ρόλο των γυναικών στην οικονομία, στην οικονομική διάσταση της δουλείας και στην αντιμετώπιση κρίσεων και έκτακτων αναγκών. Τα οικονομικά θέματα θα τοποθετούν στο ιστορικο-κοινωνικό πλαίσιο της αρχαιότητας. Παράλληλα θα ελεγχθούν τα γενικά μοντέλα που έχουν κατά περιόδους χρησιμοποιηθεί για την ερμηνεία και κατανόηση της αρχαίας ελληνικής οικονομίας.

**Summary:** This seminar deals with the Greek economy of the Hellenistic and Roman times. Following topics will be examined: the economy of cities, sanctuaries, monarchies and the Roman state, public and sacred revenues, expenditures and accounts, the investment of movable and landed property, taxation, commercial exchanges, credit and businesses. The seminar will also examine issues pertaining to the public control and protection of the markets and their people, the role of women and slaves in the economy, the measures against crises. These economic issues will be placed in their historical and social context.

### Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Aperghis G. G., *The Seleukid Royal Economy. The Finances and Financial Administration of the Seleukid Empire*, Cambridge 2004
- Archibald Z. H. - Davies J. K. - Gabrielsen V. (επιμ.), *The Economies of Hellenistic Societies, Third to First Centuries BC*, Oxford 2011
- Bogaert R., *Banques et banquiers dans les cités grecques*, Leyde 1968
- Descat R. (επιμ.), *Approches de l'économie hellénistique*, Saint-Bertrand-de-Comminges 2006
- Dignas B., *Economy of the Sacred in Hellenistic and Roman Asia Minor*, Oxford 2002

- Harris E. M. - Lewis D. M. - Woolmer M., *The Ancient Greek Economy: markets, households and city – states*, Cambridge 2016
- Migeotte L., *Les finances des cités grecques aux périodes classique et hellénistique*, Paris 2014
- Rostovtzeff M. I., *The social and economic history of the Hellenistic world*, Oxford 1941
- Rostovtzeff M. I., *The social and economic history of the Roman Empire*, 2<sup>η</sup> έκδ., Oxford 1957
- Schwarz H., *Soll oder Haben? Die Finanzwirtschaft kleinasiatischer Städte in der römischen Kaiserzeit am Beispiel von Bithynien, Lykien und Ephesos*, Bonn 2001

### **ΣΕΛΗΝΗ Η. ΨΩΜΑ**

Εαρινό εξάμηνο/ Spring semester

**Θέμα:** Ζητήματα οικονομικής ιστορίας: οι κλασσικοί χρόνοι

**Subject:** Ancient Greek Economy: The Classical Period

**Περίληψη:** Στόχος του σεμιναρίου είναι η εμβάθυνση σε θέματα οικονομίας της αρχαίας ελληνικής πόλεως κατά τους κλασσικούς χρόνους επί τη βάση τριών εγχειριδίων της περιόδου: των Οικονομικών του [Αριστοτέλη], των Πόρων και του Οικονομικού του Ξενοφώντα. Εκ παραλλήλου θα εξεταστούν επιγραφικές μαρτυρίες και στοιχεία που προέρχονται από τη νομισματική παραγωγή των πόλεων και κείμενα που αφορούν στη νομισματική πολιτική αυτών. Η πόλις των Αθηνών κατά την περίοδο αυτή, αλλά και ευρύτερα ο ελληνικός κόσμος κυρίως του 4<sup>ου</sup> π.Χ. αι. θα αποτελέσουν το αντικείμενο του σεμιναρίου. Η οργάνωση του εμπορίου, καθώς και ο ρόλος των τραπεζών όπως αυτά προκύπτουν από το σώμα των λόγων του Δημοσθένη και αριθμό επιγραφών θα εξεταστούν επίσης εκ παραλλήλου με τις διαφορετικές εκφάνσεις του οικονομικού βίου των πόλεων.

**Summary:** The aim of the seminar is to concentrate on the economy of Greek cities during the Classical period. It will be mainly based in three contemporary manuals of economy: the second book of the *Oeconomica* of [Aristotle], the *Poroi* (*De vecticalibus*) of Xenophon and the *Oikonomikos* of the same author. Epigraphic documents from the same period as well as evidence deriving from civic coinages and the numismatic policy of cities will also be examined. Athens and other cities will be studied, as well as the organization of civic finances, trade and banking. For these information comes mainly from the *corpus demosthenicum* and a number of inscriptions.

### **Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography**

Bogaert R., *Banques et banquiers dans les cités grecques*, Leyde 1968.

- Chankowski V., *Athènes et Délos à l'époque classique: recherches sur l'administration du sanctuaire d'Apollon délien*, Athènes 2008.
- Finley M. I., *Studies in land and credit in ancient Athens, 500-200 B.C.: the horos inscriptions*, New Brunswick, U.S.A 1985<sup>2</sup>.
- Gauthier Ph., *Un commentaire historique des Poroi de Xenophon*. Genève – Paris, 1976
- Groningen B. A. van, *Aristote. Le second livre de l' Economique*, Leyde 1933.
- Harris E. M. - Lewis D. M. - Woolmer M., *The Ancient Greek Economy: markets, households and city – states*. Cambridge 2016.
- Millett P., *Lending and borrowing in ancient Athens*, Cambridge 1991.
- Stroud R.S., *The Athenian grain-tax law of 374/3 B.C.*, Princeton 1998.
- Verboven K., Vandorpe K., Chankowski V. (eds), *Pistoi dia tèn technèn: bankers, loans and archives in the ancient world: studies in honour of Raymond Bogaert*, Leuven 2008.

## **ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΑΖΕΛΗΣ**

Εαρινό εξάμηνο – Spring Semester

**Θέμα:** Τρέχοντα ερευνητικά προβλήματα ελληνιστικής και ρωμαϊκής ιστορίας

**Subject:** Current Research Problems of Hellenistic and Roman History.

**Περίληψη:** Θα συζητηθούν νέα (ιδίως επιγραφικά) κείμενα και δημοσιεύσεις για την ελληνιστική και ρωμαϊκή εποχή. Το τελικό ακριβέστερο θεματολόγιο θα συγκαθορισθεί από τα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων.

**Summary:** New (especially epigraphic) texts and publications on Hellenistic and Roman History will be discussed. The final precise themes of the sessions will be co- defined by the participants' interests.

## **Ενδεικτική Βιβλιογραφία/ Selective Bibliography**

### I. Ελληνιστική Ιστορία/ Hellenistic History

- Gehrke H.-J., *Geschichte des Hellenismus*, München 1990 (ελλ. μετ. Αγγ. Χανιώτη, εποπτεία Κ. Μπουραζέλη, Αθήνα 2000
- Green P., *From Alexander to Actium. The Historical Evolution of the Hellenistic Age*, Berkeley 1990
- Préaux Cl., *Le monde hellénistique*, La Grèce et l'Orient (323-146 av. J.-C.), I-II, Paris 1978
- Shipley G., *The Greek World after Alexander (323-30 BC)*, London 1999
- Walbank F.W., *The Hellenistic World*, Glasgow 1993 (ελλ. μετ. Τ. Δαρβέρη, επιμέλεια Α. Μυλωνόπουλου - Π. Νίγδελη, Θεσσαλονίκη 1993

- Walbank F.W. et al. (eds.), *The Cambridge Ancient History 2: vol. VII.1, The Hellenistic World*, Cambridge 1984.
- Will Éd., *Histoire politique du monde hellénistique (323-30 av. J.-C.)*, I-II, Nancy 1982.

## II. Ρωμαϊκή Ιστορία/ Roman History

- Μπουραζέλης, Κ. *Οι τρόφιμοι της λύκαινας. Συνοπτική ιστορία των Ρωμαίων και της πολιτείας τους από την ίδρυση της Ρώμης έως και την εποχή του Διοκλητιανού (753 π.Χ.-305 μ.Χ.)*, Αθήνα (MIET) 2007
- Bengtson H., *Grundriss der römischen Geschichte mit Quellenkunde. I. Republik und Kaiserzeit bis 284 n. Chr.*, München 1982
- Crawford M., *The Roman Republic*, Cambridge (Mass.) 1992
- Dahlheim W., *Die griechisch-römische Antike, Bd. 2. Stadt und Imperium: Die Geschichte Roms und seines Weltreiches*, Paderborn 1992
- Jacques F.- Scheid J., *Rome et l'intégration de l'Empire (44 av. J.-C.-260 ap. J.-C.)*. 1. *Les structures de l'empire romain*, Paris 1990
- Garnsey P.- Saller R., *The Roman Empire. Economy, Society and Culture*, Berkeley 1987
- Goodman M., *The Roman World (44 BC-AD 180)*, London 1997
- Lintott An., *Imperium Romanum. Politics and Administration*, London 1993
- Nicolet Cl., e.o, *Rome et la conquête du monde méditerranéen*, 1-2, Paris 1979, 1978
- Rostovtseff, M., *The Social and Economic History of the Roman Empire*, Second edition revised by P.M. Fraser, Oxford 1957
- Wells C., *The Roman Empire*, Cambridge (Mass.) 1992



## BYZANTINE HISTORY – BYZANTINE HISTORY

<b>ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ – WINTER SEMESTER</b>	
<b>1721</b>	<p>Η εποχή της Εικονομαχίας. Εποχή πολιτικών, κοινωνικών και θρησκευτικών αναταράξεων <i>Ειρ. Χρήστου</i></p> <p>The iconoclast era. Times of political, social and religious turbulences <i>Eir. Chrestou</i></p>
<b>1723</b>	<p>Οι γυναίκες στον δημόσιο χώρο (4ος-11ος αι.) <i>Κ. Νικολάου</i></p> <p>Women in the public sphere (fourth-eleventh c.). <i>K. Nikolaou</i></p>
<b>ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ – SPRING SEMESTER</b>	
<b>1726</b>	<p>Το Βυζάντιο και οι ξένοι: αντιλήψεις, σύμπραξη και αντιπαράθεση, πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις (7ος-13ος αι.) <i>Αθ. Κόλια-Δερμιτζάκη</i></p> <p>Byzantium and foreigners: perceptions, collaboration and confrontation, cultural interaction (7th-13th c.) <i>Ath. Kolia-Dermitzaki</i></p>
<b>1714</b>	<p><b>Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»</b> Πανεπιστήμιο Αθηνών – Τμήμα Ιστορίας &amp; Αρχαιολογίας σε συνεργασία με Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών / Τομέας Βυζαντινών Ερευνών/ Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών</p> <p>Νησιά του Αιγαίου από τα μέσα του 10ου έως τα μέσα του 15ου αι. Εσωστρέφεια και εξωστρέφεια, βυζαντινή παράδοση και νέες επιδράσεις. <i>Τ. Μανιάτη-Κοκκίνη και Σ. Καλοπίση-Βέρτη (σε συνεργασία με τον Σ. Λαμπάκη)</i></p> <p><b>Interdisciplinary Postgraduate Seminar «Nikos Oikonomides»</b> University of Athens – Department of History &amp; Archaeology in collaboration with the Institute for Historical Research / Section for Byzantine Research / National Hellenic Research Foundation</p> <p>Aegean Islands from mid-10th to mid-15th c. Introversion and extroversion, byzantine tradition and new influences. <i>T. Maniati-Kokkini and S. Kalopissi-Verti (in collaboration with S. Lampakis)</i></p>



## ΕΙΡΗΝΗ ΧΡΗΣΤΟΥ

Χειμερινό εξάμηνο/ Winter semester

**Θέμα:** Η εποχή της Εικονομαχίας. Εποχή πολιτικών, κοινωνικών και θρησκευτικών αναταράξεων

**Subject:** The iconoclast era. Times of political, social and religious turbulences

**Περίληψη:** Διερευνώνται οι ποικίλες πτυχές της σύγκρουσης Πολιτείας και Εκκλησίας, ο ρόλος αυτοκράτορα, πατριάρχη, πολιτικών και εκκλησιαστικών παραγόντων, η συμμετοχή στρατού και λαού στη σύγκρουση, καθώς και οι συνέπειες στην πολιτική, κοινωνική και θρησκευτική ζωή της αυτοκρατορίας. Η έρευνα του πλούσιου πρωτογενούς υλικού (ιστορικά και αγιολογικά κείμενα, πρακτικά συνόδων κλπ.) και η μελέτη της εκτεταμένης σύγχρονης βιβλιογραφίας, οδηγούν στην κριτική αποτίμηση μιας μακράς περιόδου της βυζαντινής ιστορίας, που υπήρξε καθοριστική για τον μελλοντικό προσανατολισμό της αυτοκρατορίας.

**Summary:** The subjects of the seminar are: the various aspects of the conflict between the State and the Church, the role of the emperor, of the patriarch, of political and ecclesiastical dignitaries and the involvement of the people and the army in the conflict, as well as the consequences pertaining to political, social and religious matters of the empire. A long, decisive for the future of the empire, period of byzantine history is studied in this seminar, based on the research of the primary sources (historical and hagiographical texts, acts of synods etc) and of an extensive contemporary bibliography.

### Ενδεικτική βιβλιογραφία/ Selective bibliography

- Θεοφάνης, Χρονογραφία, έκδ. C. de Boor, Leipzig 1883 (ανατ. G. Olms, Hildesheim 1963)
- Νικηφόρος πατριάρχης, Ιστορία σύντομος, έκδ. C. Mango *Nikephoros Patriarch of Constantinople Short History. Text, Translation and Commentary* (CFHB 13), Washington D.C. 1990
- Συνεχιστής του Θεοφάνη, *Theophanes Continuatus Chronographia*, εκδ. I. Bekker, *Theophanes Continuatus, Ioannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus* (CSHB), Bonn 1838
- Auzépy M.-F. (εκδ.), *La Vie d'Étienne le Jeune par Étienne le Diacre*, Aldershot, Ashgate 1997
- Auzépy M.-F. *L' hagiographie et l' iconoclasme byzantin. Le cas de la Vie d' Etienne le Jeune* [Birmingham Byzantine and Ottoman Monographs, 5], Aldershot, Ashgate 1999.
- Brubaker L. - Haldon J. (εμπ.), *Byzantium in the iconoclast era (c. 680-850). The sources: an annotated survey. With a contribution on*

- the architecture of iconoclasm* by Ousterhout R., Aldershot, Ashgate 2001
- Brubaker L. - Haldon J., *Byzantium in the Iconoclast Era (c. 680-850). A History*, New York 2011
- Brubaker L., *Inventing Byzantine Iconoclasm*, London 2012
- Cholij R., *Theodore the Stoudite. The Ordering of Holiness*, New York 2002
- Lemerle P., *Ο πρώτος βυζαντινός Ουμανισμός. Σημειώσεις και παρατηρήσεις για την εκπαίδευση και την παιδεία στο Βυζάντιο από τις αρχές ως τον 10ο αιώνα* (ελλ. μετάφρ., Μαρία Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, *Le premier humanisme byzantin*), Αθήνα 1981
- Lilie R.-J., *Byzanz unter Eirene und Konstantin VI. (780-802). Mit einem Kapitel über Leon IV. (775-780)* von Ilse Rochow (Berliner Byzantinistische Studien 2), Frankfurt 1996
- Lilie R.-J. (ed.), *Die Patriarchen der ikonoklastischen Zeit. Germanos I. - Methodios I. (715-847)* (Berliner Byzantinistische Studien 5) Frankfurt 1999.
- McClanan A. - Johnson J. (επιμ.), *Negating the image: case studies in Iconoclasm*, Aldershot, Ashgate 2005.
- Rochow I., *Kaiser Konstantin V. (741-775). Materialien zu seinem Leben und Nachleben. Mit einem Anhang von Claudia Ludwig*, Ilse Rochow und Ralph-Johannes Lilie (Berliner Byzantinische Studien, 10), Berlin 1994
- Turner D., *The origins of the second Iconoclasm*, Burmingham 1987

## ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Χειμερινό εξάμηνο/ Winter semester

**Θέμα:** Οι γυναίκες στον δημόσιο χώρο (4ος-11ος αι.).

**Subject:** Women in the public sphere (fourth-eleventh c.).

**Περίληψη:** Ο δημόσιος χώρος στο Βυζάντιο συνιστούσε το κατεξοχήν ανδρικό βασίλειο, στο οποίο οι κυρίαρχοί του επιδεικνυαν την αποτελεσματικότητά τους, επιβεβαιώνοντας έτσι τον ανδρισμό τους. Ο φόβος «εκθήλυνσής» του ήταν πάντα υπαρκτός και γι' αυτό επιβλήθηκαν συγκεκριμένοι πολιτικοί και ηθικοί κώδικες, ωστόσο η τάξις, είτε στο παρασκήνιο είτε εμφανώς, συχνά διασαλεύθηκε.

Στο πλαίσιο του σεμιναρίου θα γίνει λόγος για τις γυναικείες προσωπικότητες, οι οποίες, κατά τη διάρκεια της υπό εξέταση εποχής, επιδίωξαν και πέτυχαν να επηρεάσουν ή να καθορίσουν την πορεία της αυτοκρατορίας, συμβάλλοντας επίσης στη διαμόρφωση επιμέρους χαρακτηριστικών της. Η ποικιλότητα δράση καθεμιάς από αυτές άγγιξε όλους σχεδόν του τομείς της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής της αυτοκρατορίας. Έτσι, θα εκτεθούν τα στοιχεία εκείνα, που αποδεικνύουν την ανάμειξη του ιδιωτικού χώρου τους στον δημόσιο και τα οποία καταστράτηγαν τον κανόνα, που ήθελε τη δημόσια κοινότητα της ύστερης αρχαιότητας να διαποτίζει ολοκληρωτικά το ιδιωτικό με τις αξίες της, και,

στις ιδανικές περιπτώσεις, να το προσαρμόζει πλήρως σε αυτές.

**Summary:** The public sphere in Byzantium was a man's world par excellence, where dominant males demonstrated their effectiveness, thus confirming their masculinity. Yet the fear that it might become “effeminate” was always there, thus specific political and moral codes were enforced; however, *τάξις* (order) was often disrupted, either behind the scenes or out in the open.

The seminar will discuss the female personages who, during the period under examination, sought and managed to influence or define the course of the empire, while at the same time they contributed to the shaping of some of the latter's individual characteristics. The multifaceted actions of each of these personalities affected almost every aspect of the empire's domestic and foreign policy. Thus, we will present all evidence demonstrating the involvement of their private sphere with the public one, an act that disregarded the rule which called for the public community of Late Antiquity to totally permeate private life with its own values and, ideally, to force it to fully comply with them.

### Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Νικολάου Κ., *Η γυναίκα στη μέση βυζαντινή εποχή. Κοινωνικά πρότυπα και καθημερινός βίος στα αγιολογικά κείμενα* (Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών / Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών. Μονογραφίες 6), Αθήνα 2005
- Χριστοφιλοπούλου Αικ., «Η αντιβασιλεία εις το Βυζάντιον», στο: Χριστοφιλοπούλου, Αικ., *Βυζαντινή αυτοκρατορία - Νεότερος Ελληνισμός. Συμβολή στην έρευνα*, τόμ. Α', Αθήνα 2006, 117-278 [α' δημοσ. Σύμμεικτα 2 (1970) 1-144]
- Beaucamp J., *Le statut de la femme à Byzance (4e-7e siècle). I. Le droit impérial*, Παρίσι 1990, *II. Les pratiques sociales*, Paris 1992
- Beaucamp J., «Les femmes et l'espace public à Byzance: Le cas des tribunaux», *Dumbarton Oaks Papers* 52 (1998) 129-145
- Evans J. A., *The Power Game in Byzantium. Antonina and the Empress Theodora*, London – New York 2011
- Sansterre J.-M., Lebecq S., Le Jan R., Dierkens A. (εκδ.), *Femmes et pouvoirs des femmes à Byzance et en Occident (VIème-XIème siècles). Colloque international organisé les 28, 29 et 30 mars 1996 à Bruxelles et Villeneuve d'Ascq*, Villeneuve d'Ascq 1999
- Garland L., *Byzantine Women: Varieties of Experience 800-1200*, London 2006
- Herrin J., *Unrivalled Influence: Women and Empire in Byzantium*, Princeton 2013
- Holum K. G., *Theodosian Empresses. Women and Imperial Dominion in Late Antiquity*, Berkeley – Los Angeles 1989
- James L., *Women, Men, and Eunuchs: Gender in Byzantium*, London 1997

Tougher S., «In Praise of an Empress: Julian's Speech of Thanks to Eusebia», στο: M. Whitby (εκδ.), *The Propaganda of Power: The Role of Panegyric in Late Antiquity*, Leiden 1998, 105-123

## **ΑΘΗΝΑ ΚΟΛΙΑ ΔΕΡΜΙΤΖΑΚΗ**

Εαρινό εξάμηνο/ Spring semester

**Θέμα:** Το Βυζάντιο και οι ξένοι: αντιλήψεις, σύμπραξη και αντιπαράθεση, πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις (7ος-13ος αι.)

**Subject:** Byzantium and foreigners: perceptions, collaboration and confrontation, cultural interaction (7th-13th c.)

**Περίληψη:** Στόχος του σεμιναρίου είναι: α) η διερεύνηση των αντιλήψεων των Βυζαντινών για τους ξένους και η αναζήτηση των παραγόντων οι οποίοι δημιούργησαν τις αντιλήψεις αυτές σε γενικότερο πλαίσιο αλλά και αναφορικά με συγκεκριμένους λαούς, β) η παρακολούθηση των σχέσεων Βυζαντινών και ξένων σε επίπεδο πολιτικό και στρατιωτικό. Οι εκάστοτε επικρατούσες πολιτικές και στρατιωτικές, εμπορικές και οικονομικές συνθήκες, σε συνδυασμό με τις κατά καιρούς επιδιώξεις των δύο πλευρών στους παραπάνω τομείς και τις αλλαγές στον γεωπολιτικό χάρτη, οδηγούσαν στη συνεργασία ή την αντιπαράθεση των ξένων λαών με το Βυζάντιο. Στο πλαίσιο αυτό θα αναζητηθούν στις πηγές και θα μελετηθούν τα μέσα που χρησιμοποίησε το Βυζάντιο για να ανταπεξέλθει στις αντιπαραθέσεις (ο στρατός, η διπλωματία, ο εκχριστιανισμός και τέλος ο ρεαλισμός. γ) ο εντοπισμός στοιχείων του πολιτισμού που μεταφέρθηκαν από την μία πλευρά στην άλλη και τα εντοπίζουμε στην πνευματική ζωή, το δίκαιο και την καθημερινότητα.

**Summary:** The aim of the seminar is: a) to explore the perceptions of the Byzantines for foreigners and the search for the factors that created these perceptions, in a general context as well as with regard to specific peoples; b) to examine the relations between Byzantines and foreigners at a political and military level. The prevailing political and military, commercial and economic conditions each time, combined with the occasional aspirations of both sides in the above areas and the changes in the geopolitical map, led to the cooperation or confrontation of the foreign peoples with Byzantium. In this context, the resources used by Byzantium to cope with the controversy (army, diplomacy, proselytism to Christianity, and finally realism) will be sought in the sources and will be studied. c) to identify elements of culture that have been shifted from one side to the other, in spiritual life, law and everyday life.

## **Επιλεγμένη βιβλιογραφία/ Selective bibliography**

- Ο Βυζαντινός Κόσμος, τ. Α', Η Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία (330-641)*, Cécile Morrisson et al. (επιμ.), ελλ. μετάφραση Αν. Καραστάθη, Αθήνα 2007 (= *Le Monde Byzantin I. L'Empire romain d'orient*, Paris 2004)
- Ο Βυζαντινός Κόσμος, τ. Β', Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία (641-1204)*, εκδ. J.-Cl. Cheynet et al., ελλ. μετάφραση: Αναστασία Καραστάθη, Αθήνα 2011 [= *Le monde byzantin, II: L'Empire Byzantin (641-1204)*, Paris 2006]
- Βυζάντιο και Βούλγαροι (1018-1185)*, Κ. Νικολάου – Κ. Τοικνάκης (επιμ.), Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών, Διεθνή Συμπόσια 18, Αθήνα 2008
- Το εμπόλεμο Βυζάντιο (9<sup>ος</sup>-12<sup>ος</sup> αι.)*, Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών, Διεθνή Συμπόσια 4, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών) Αθήνα 1997
- Geanakoplos D. J., *Βυζάντιο και Δύση. Η αλληλεπίδραση των αμφιθαλών πολιτισμών στον Μεσαίωνα και στην ιταλική αναγέννηση*, Αθήνα 1985 (= *Interaction of the "Sibling" Byzantine and Western Cultures in the Middle Ages and Italian Renaissance (330-1600)*, New Haven / London 1976
- Μαλιγκούδη Γ., *Ιστορία της Ρωσίας. Α' Η Ρωσία του Κιέβου, 9<sup>ος</sup> αι.- 1240*, Θεσσαλονίκη 1992
- Μωϋσειδου Γ., *Το Βυζάντιο και οι βόρειοι γείτονές του τον 10<sup>ο</sup> αιώνα*, Αθήνα 1995
- Byzantine Diplomacy*, ed. J. Shepard-S. Franklin, Aldershot 1992
- Dagron G., "Ceux d'en face". Les peuples dans les traités militaires byzantins., *Travaux et Mémoires* 10 (1987) 207-232
- Haldon J., *Warfare, State and Society in the Byzantine World, 565-1204*, London 1999
- Kaegi W., *Byzantium and the early Islamic conquests*, Cambridge 1995
- Koder J.- Stouraitis I. (εκδ.), *Byzantine war ideology between Roman imperial concept and Christian religion*, *Akten des Internationalen Symposiums (Wien 19.-21. Mai 2011)*, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch - Historische Klasse, Denkschriften 452. Band. Veröffentlichungen zur Byzanzforschung Band XXX, Wien 2012
- Laiou A., "The Foreigner and the Stranger in 12th century Byzantium: Means of Propitiation and Acculturation", στο: Marie Theres Fogen (επιμ.), *Fremde der Gesellschaft. Historische und sozialwissenschaftliche Untersuchungen zur Differenzierung von Normalität und Fremdheit*. Ius Commune. Sonderhefte. Studien zur Europäischen Rechtsgeschichte 56, Frankfurt/ Mein 1991, 71-97
- Lilie R.-J., *Byzantium and the Crusader States 1096-1204*, Oxford 1993 (= *Byzanz und die Kreuzfahrerstaaten 1096-1204* [Ποικίλα Βυζαντινά 1] München 1981
- Makk F., *The Árpáds and the Comneni Political Relations between Hungary and Byzantium in the 12<sup>th</sup> century*, Budapest 1989
- Moravcsik Gy., *Byzantium and the Mayars*, Amsterdam 1970

Schreiner P., *Orbis Byzantinus, Byzanz und seine Nachbarn, Gesammelte Aufsätze 1970-2011 herausgegeben von A. Simon und C. Spinei*, Romanian Academy, Institute of Archaeology of Iași, Florilegium Magistrorum Historiae Archaeologiaeque Antiquitatis et Medii Aevi 12, București – Brăila 2013

Stephenson P., *Byzantium's Balkan Frontier. A Political Study of the Northern Balkans, 900-1204*, Cambridge 2000

## **ΤΡ. ΜΑΝΙΑΤΗ-ΚΟΚΚΙΝΗ - Σ. ΚΑΛΟΠΙΣΗ-ΒΕΡΤΗ**

(σε συνεργασία με τον **ΣΤ. ΛΑΜΠΑΚΗ** [ΕΙΕ/ΙΒΕ])

Εαρινό εξάμηνο – Spring semester

### **Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»**

**Θέμα:** Νησιά του Αιγαίου από τα μέσα του 10ου έως τα μέσα του 15ου αι. Εσωστρέφεια και εξωστρέφεια, βυζαντινή παράδοση και νέες επιδράσεις.

**Subject:** Aegean Islands from mid-10th to mid-15th c. Introversion and extroversion, byzantine tradition and new influences.

**Περίληψη:** Πολλά από τα διάσπαρτα στο Αιγαίο πέλαγος νησιά, μικρότερης ή μεγαλύτερης έκτασης, εμφανίζονται στις βυζαντινές και μεταγενέστερες πηγές ως τμήμα της ανατολικής ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και αργότερα του λατινοκρατούμενου χώρου ή της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Η σημασία τους στο πλαίσιο της διοικητικής οργάνωσης και της αμυντικής πολιτικής, της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, καθώς και της πνευματικής και καλλιτεχνικής δραστηριότητας, μεταβάλλεται αναλόγως των συγκυριών και της γενικότερης πολιτικής του βυζαντινού κράτους και των επόμενων κυριάρχων.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίοδος μετά τα μέσα του 10ου αι. και την ανάκτηση της Κρήτης, το 961, έως τα μέσα του 15ου αι., κατά την οποία παρακολουθούμε τις εξελίξεις στον χώρο του νησιωτικού Αιγαίου σε σχέση και με τον περιβάλλοντα ηπειρωτικό χώρο από την Μ. Ασία και την Μακεδονία έως την Πελοπόννησο. Κατά το χρονικό αυτό διάστημα, κάποια νησιά ακμάζουν ιδιαίτερα, άλλα σχεδόν ερημώνονται, ενώ τα περισσότερα υφίστανται τις επιπτώσεις από καταλυτικά γεγονότα, όπως η Άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204. Έτσι, η ιστορική πορεία των νησιών αυτών διαφοροποιείται, ιδιαίτερα όσον αφορά την λήξη της βυζαντινής περιόδου και την έναρξη της μεταβυζαντινής, όταν σταδιακά εντάσσονται στην δυτική ή στην οθωμανική κυριαρχία.

Το γενικότερο αυτό θεματικό πλαίσιο και οι κυριότερες παράμετροι θα αποτελέσουν αντικείμενο του σεμιναρίου και των εισηγήσεων. Ειδικότερα, θα συζητηθούν -- με επίκεντρο τον συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο -- οι σχέσεις μεταξύ του βυζαντινού κράτους (των τελευταίων Μακεδόνων, των



Κομνηνών, των Αγγέλων, των Λασκαριδών και των Παλαιολόγων) με τους επίδοξους διεκδικητές και τους κυριάρχους του «βυζαντινού χώρου» από Δύση και Ανατολή, καθώς και τα κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα, η νόμιμη ή παράνομη ναυσιπλοΐα και η εμπορική δραστηριότητα, εξελίξεις των θεσμών, θρησκευτικά ζητήματα και η λογοτεχνική παραγωγή.

Στο τομέα της τέχνης θα μελετηθούν μνημεία που αντικατοπτρίζουν τις ιστορικές και κοινωνικές εξελίξεις, τις καταλυτικές αλλαγές στις εκάστοτε κυρίαρχες δυνάμεις, τις γεωπολιτικές μετατοπίσεις και τις μετακινήσεις των πληθυσμών, αλλά και τις θρησκευτικές διαμάχες και τις πνευματικές ανησυχίες. Ενδεικτικά παραδείγματα θα αναζητηθούν στη Χίο με το αυτοκρατορικό καθίδρυμα της Νέας Μονής, στην Πάτμο με τη μονή του Αγίου Ιωάννου Θεολόγου, στη Ρόδο και τα μικρότερα νησιά της Δωδεκανήσου, στη Νάξο με τα πολυάριθμα μνημεία της, στην Άνδρο, στην Εύβοια και βεβαίως στην Κρήτη, με την πλούσια καλλιτεχνική της παραγωγή.

**Summary:** Many of the islands scattered throughout the Aegean sea, be it small or large, appear in byzantine and later sources as part of the Eastern Roman empire at first, and of the Western-dominated area or the Ottoman empire later. Their importance for administrative organization, defensive policy, socioeconomic life, as well as cultural and artistic activity, changes depending on circumstances and general policy of the Byzantine state and its subsequent rulers.

The period after mid-10th c. and repossession of Crete in 961 until mid-15th c., during which one can see the developments in the area of the Aegean islands in relation to the mainland regions surrounding them from Asia Minor and Macedonia to the Peloponnese, is particularly interesting. During that period, some islands flourish particularly whereas others lose almost their entire population; moreover, most of them experience effects deriving from decisive events such as the Sack of Constantinople in 1204. Thus, the historical course of these islands varies, especially in relation to the end of the byzantine era and the beginning of the post-byzantine era, when they gradually fall under western or ottoman authority.

This general theme and its most important parameters will be the object of the seminar and lectures. More specifically, there will be a discussion – focusing on the aforementioned geographical region – on the relations between the Byzantine state (of the last Macedonian rulers, the Komnenoi, the Angeloi, the Laskarids and the Palaiologoi) with the aspiring eastern and western contenders and rulers of the “Byzantine region”, as well as the social and economic circumstances, the legal or illegal navigation and commercial activity, developments of institutions, religious matters and literary production.

In art, there will be an analysis of monuments mirroring historical and social developments, decisive changes in dominating powers, geo-political transpositions and movements of people, as well as religious conflicts and intellectual interests. Representative examples include: Chios, with the imperial foundation of the Nea Moni; Patmos, with the Monastery of Saint John the Evangelist; Rhodes and the smaller islands of the Dodecanese;

Naxos, with an abundance of monuments; Andros; Euboeia; and of course Crete, with its rich artistic production.

### **Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography**

Αχειμάστου-Ποταμιάνου Μυρτάλη, *Άγιος Γεώργιος ο Διασορίτης της Νάξου. Οι τοιχογραφίες του 11ου αιώνα*, Αθήνα 2016.

*Η Βυζαντινή Άνδρος (4ος-12ος αιώνας). Πρακτικά επιστημονικής συνάντησης, Αθήνα, 20 Μαρτίου 2015*, Γ. Πάλλης (επιστ. επιμ.), [Άνδριακά Χρονικά - 43, Καίρειος Βιβλιοθήκη] Άνδρος 2016.

Χατζηδάκης Μ. κ.ά., *Νάξος*, Αθήνα 1989.

*Διεθνές Συμπόσιο. I. Μονή Αγ. Ιωάννου του Θεολόγου, 900 χρόνια ιστορικής μαρτυρίας, 1088-1988 (Πάτμος, 22-24 Σεπτεμβρίου 1988), Πρακτικά*, [Διπτυχών Παράφυλλα, 2] Αθήνα 1989.

Koder J., *Aigaion Pelagos (Dienördliche Agäis)*, [Tabula Imperii Byzantini 10.B.] Unter Mitarbeit von Peter Soustal und Alice Koder, Wien 1998.

*Κρήτη. Ιστορία και Πολιτισμός*, Ν.Μ. Παναγιωτάκης (επιστ. επιμ.), τόμος δεύτερος, Κρήτη 1988.

Malamut Elisabeth, *Les Iles de l'empire byzantin VIIIe - XIIIe siècles*, I-II, [Byzantina Sorbonensia, 8] Paris 1988.

Μουρική Ντούλα, *Τα ψηφιδωτά της Νέας Μονής Χίου*, τόμ. 1-2, Αθήνα 1985.

Οικονομίδης Ν., *Η Εγγραμματοσύνη των Κρητικών γύρω στο 1200, Πεπραγμένα του Ζ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*, Ρέθυμνο 1995, 593-598.

*Οι Θησαυροί της Μονής Πάτμου*, Α. Κομίνης (γεν. εποπτεία), Αθήνα 1988.

Tsougarakis D., *Byzantine Crete. From the 5th Century to the Venetian Conquest*, [Historical Monographs, 4] Athens 1988.

## ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ – OTTOMAN HISTORY

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ – WINTER SEMESTER	
1725	Οικονομικές σχέσεις ανάμεσα στην Ορθόδοξη Εκκλησία και την οθωμανική διοίκηση (15 <sup>ος</sup> -18 <sup>ος</sup> αι.). Οι οθωμανικές πηγές <i>Π. Κονόρτας</i> Economic and fiscal dimensions of the relationships between the Orthodox Eastern Church and the ottoman administration (15 <sup>th</sup> – 18 <sup>th</sup> centuries): the Ottoman sources <i>P. Konortas</i>

### ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΚΟΝΟΡΤΑΣ

Χειμερινό εξάμηνο/ Winter semester

**Θέμα:** Οικονομικές σχέσεις ανάμεσα στην Ορθόδοξη Εκκλησία και την οθωμανική διοίκηση (15<sup>ος</sup>-18<sup>ος</sup> αι.). Οι οθωμανικές πηγές

**Subject:** Economic and fiscal dimensions of the relationships between the Orthodox Eastern Church and the ottoman administration (15<sup>th</sup> – 18<sup>th</sup> centuries): the Ottoman sources

**Περίληψη:** Η Ορθόδοξη Εκκλησία είχε, τόσο κατά την βυζαντινή, όσο και κατά την οθωμανική περίοδο -εκτός από πνευματική, εκπαιδευτική, πολιτικοϊδεολογική, κοινωνική- πολύ σημαντική οικονομική παρουσία και δραστηριότητα, η οποία εκδηλωνόταν και μέσα από φοροεισπρακτικού χαρακτήρα αρμοδιότητες. Το σεμινάριο θα εστιάσει στις πολλαπλές διαστάσεις αυτών των σχέσεων κατά την περίοδο που ξεκινά από την Άλωση και λήγει στα τέλη του 18<sup>ου</sup> αιώνα. Η προσέγγιση του παραπάνω ζητήματος θα γίνει με την εξέταση και ανάλυση οθωμανικών πηγών, καθώς και με την αντιπαραβολή τους με ελληνικές και ιδιαίτερα εκκλησιαστικές πηγές.

Ανάμεσα στα επί μέρους ζητήματα που θα εξετασθούν, θα είναι η ύπαρξη συνέχειας από την προ της Αλώσεως περίοδο, η ανάμιξη της οθωμανικής διοίκησης στις οικονομικές δραστηριότητες της Εκκλησίας, η επιρροή που η ανάμιξη αυτή είχε στις σχέσεις ανάμεσα στα μέλη του Ανώτατου Ορθόδοξου Κλήρου, αλλά και στις σχέσεις μεταξύ του Κλήρου και του ποιμνίου του. Επίσης, θα καταβληθεί προσπάθεια να απαντηθούν ερωτήματα, όπως το αν οι παραπάνω σχέσεις έχουν στατικό ή δυναμικό χαρακτήρα και, εάν ισχύει το δεύτερο, ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την εξέλιξη των σχέσεων αυτών. Επιπροσθέτως, θα εξετασθεί αν οι οικονομικές και φορολογικές αυτές σχέσεις καθιστούν τα μέλη του Ανώτατου Ορθόδοξου Κλήρου μια ελίτ της οθωμανικής κοινωνίας και, τέλος, αν η Εκκλησία - διατηρώντας ή και αυξάνοντας τον κύκλο των οικονομικής και

φοροεισπρακτικής φύσης αρμοδιοτήτων και εξουσιών της- έγινε μέρος του διοικητικού μηχανισμού της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

**Summary:** The Orthodox Eastern Church had a very extensive economic and fiscal presence and activity during the byzantine, as well as the ottoman period. The seminary will focus at the multiple dimensions of this activity, through the relationships between the Church and the Ottoman administration during the period extending between the Fall of Constantinople and the end of the 18<sup>th</sup> century. This issue will be approached through the analysis of ottoman sources and their confrontation to data provided by ecclesiastical documents.

Among the particular issues that will be examined, we mention the continuity (and/or change) from the byzantine period, the interference of the Ottoman administration to the economic activities of the Church, the impact that this interference had on the relationships between the members of the High Orthodox Clergy, as well as between the clergymen and their flocks. We shall try to answer questions, such as if the above mentioned parametres tend to put the members of the High Clergy on the rank of an Ottoman elite and if the Church, through its economic and fiscal competences, became part of the Ottoman administration itself.

#### **Ενδεικτική βιβλιογραφία/ Selective bibliography**

- Αποστολόπουλος Δ. - Παϊζη-Αποστολοπούλου, Μ. *Οι πράξεις του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Επιτομή – Παράδοση – Σχολιασμός*, I. 1454-1498, Αθήνα 2013.
- Ζαχαριάδου Ε., *Δέκα τουρκικά έγγραφα για τη Μεγάλη Εκκλησία (1483-1567)*, Αθήνα 1996.
- Κονόρτας Π., «Η οθωμανική κρίση του ΙΣτ' αιώνα και το Οικουμενικό Πατριαρχείο», *Τα Ιστορικά* 2/3 (1985) 149-188.
- Κονόρτας Π., *Οθωμανικές θεωρήσεις για το Οικουμενικό Πατριαρχείο, 17<sup>ος</sup>-αρχές 20<sup>ου</sup> αιώνα. Βεράτια για τους Προκαθημένους της Μεγάλης Εκκλησίας*, Αθήνα 1998.
- Κονόρτας Π., «Οικονομικές σχέσεις ανάμεσα στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και την οθωμανική διοίκηση», στο: Αδελφότης οφικιαλίων του Οικουμενικού Πατριαρχείου Παναγία η Παμμακάριστος (εκδ.), στο *Επιστημονική ημερίδα «Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η οικονομία του γένους»*. *Εισηγήσεις*, Αθήνα 2007, σσ. 79-113.
- Χιδίρογλου Π., «Σουλτανικά βεράτια», *Επετηρίς Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών*, Λευκωσία, 7 (1973) 119-250.
- Inalcik H., «Ottoman Archival Materials on Millets», B. Braude - B. Lewis (επιμ.) *Christians and Jews in the Ottoman Empire. The Functioning of a Plural Society* I, Νέα Υόρκη - Λονδίνο 1982, 437-449.
- Inalcik H., «The Status of the Greek Orthodox Patriarch under the Ottomans», *Turcica* 21/23 (1991) 412-421.
- Kabrda J., *Le système fiscal de l'Église orthodoxe dans l'Empire ottoman*, Brno 1969.

- Konortas P., «Patriarchikê Zêteia' et 'Basilikon Charatzion'; contribution à l'histoire économique du Patriarcat Oecuménique aux XVe et XVIe siècles», στο Centre des Recherches Néo-helléniques/ Fondation Nationale de la Recherche Scientifique (εκδ.), *Actes du IIIe colloque international d'histoire. Économies méditerranéennes équilibrées et intercommunications (XIIIe-XVIIIe siècles)* Αθήνα, III, 1986, 217-255.
- Konortas P., «Considérations ottomanes au sujet du statut du Patriarcat Orthodoxe de Constantinople. Quelques hypothèses», στο: Comité National Grec des Études du Sud-Est Européen (εκδ.), *Communications grecques présentées au IVe Congrès International des Études du Sud- Est Européen*, Αθήνα 1990, 213-226.
- Konortas P., «Relations financières entre le Patriarcat Orthodoxe de Constantinople et la Sublime Porte (1453 - fin du XVIe siècle)», στο: Centre d' Études Byzantines, Néo-helléniques et Sud-Est Européennes/École des Hautes Études en sciences Sociales (εκδ.), *Le Patriarcat Oecuménique de Constantinople aux XIVe – XVIe siècles: rupture et continuité. Actes du colloque international, Rome, 5-6-7 Décembre 2005 [Dossiers Byzantins 7]*, Παρίσι 2007, 299-318.
- Kotzageorgis Ph., «On the Fiscal Status of the Greek Orthodox Church in the 17th Century», *Turcica* 40 (2008) 67- 81.
- Kotzageorgis Ph., «Socio-Economic Aspects of a Tax: The Metropolitans' and Bishops' piškeş (Second Half of the Seventeenth Century)», στο M. Sariyannis (επιμ.), *New Trends in Ottoman Studies. Papers presented at the 20<sup>th</sup> CIEPO Symposium, Rethymno, 27 June - 1 July 2012, Πέθυμνο 2014*, σσ. 207-222. 2014.
- Papademetriou T., *Render unto the Sultan: Power, Authority, and the Greek Orthodox Church in the Early Ottoman Centuries*, Νέα Υόρκη 2015.
- Maxim M., «Les relations des pays roumains avec l' Archêveché d' Ohrid à la lumière de documents turcs inédits», *Revue des Études sud-est européennes* 19/4 (1981), 653-671.
- Tricković R., «Srpska crkva sredinom XVII veka» [Η Σερβική Εκκλησία στα μέσα του 17ου αιώνα/The Serbian Church in the Middle of the 17<sup>th</sup> Century], *Glas CCCXX Srpske Akademije Nauka i Umetnosti, Odenije Istorijskih Nauka*, 2 (1980) 61-164.

**ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ –  
MODERN AND CONTEMPORARY HISTORY**

<b>ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ – WINTER SEMESTER</b>	
<b>1727</b>	<p>«Φτώχεια» και «φτωχοί» στον ελληνο-βενετικό κόσμο (13ος-18ος αι.) Εννοιολόγηση, ιστορικές πραγματικότητες, αναπαραστάσεις</p> <p><i>A. Παπαδία-Λάλα</i> σε συνεργασία με τους <i>X. Γάσπαρη</i> (Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών) και <i>K. Λαμπρινό</i> (Κέντρο Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού της Ακαδημίας Αθηνών)</p> <p>“Poverty” and “the poor” in the Greek-Venetian world (13th-18th c.). Conceptualization, historical realities, depictions <i>A. Papadia-Lala</i> in collaboration with <i>Chr. Gasparis</i> (National Hellenic Research Foundation/Institute of Historical Research) and <i>K. Lambrinos</i> (Academy of Athens/ Research Centre for Medieval and Modern Hellenism)</p>
<b>ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ – SPRING SEMESTER</b>	
<b>1728</b>	<p>Έγκλημα και τιμωρία στον ελληνικό χώρο: από τις προεπαναστατικές πραγματικότητες στα ταραγμένα χρόνια του Αγώνα. <i>B. Σειρηνίδου</i></p> <p>Crime and punishment in Greece: From pre-revolutionary realities to the turbulent years of the Greek War of Independence. <i>V. Seirinidou</i></p>
<b>1730</b>	<p>Η κοινωνία και η οικονομία της υπαίθρου στον ελληνοβενετικό κόσμο (13ος-15ος αι.): Η μαρτυρία των εγγράφων <i>M. Κουμανούδη</i></p> <p>Rural society and economy in the Greek-Venetian world (13th-15th century): The testimony of the documents <i>M. Koumanoudi</i></p>
<b>1732</b>	<p>Η τάξη του κόσμου: γένεση και λειτουργίες του άτλαντα (14ος-17ος αι.) <i>Γ. Τόλιας</i></p> <p>A world in order: the advent of the Atlas and its functions</p>

	(14th-17th c.) <i>G. Tolia</i>
<b>1734</b>	Ο ελληνικός Μεσοπόλεμος (1922-1940): κοινωνία και πολιτικοί θεσμοί <i>Σπ. Πλουμίδης</i>  Modern Greece in the inter-war period, 1922-40: social history and political institutions <i>Sp. Ploumidis</i>
<b>1736</b>	Πολιτική κρίση, δικτατορία, μεταπολίτευση: η εξέλιξη των πολιτικών δυνάμεων, 1961-1981 <i>Ε. Χατζηβασιλείου</i>  Political Crisis, Dictatorship and Transition to Democracy: the Evolution of the Greek Political Forces, 1961-1981. <i>E. Hatzivassiliou</i>
<b>1738</b>	Η Ιστορία στα μονοπάτια της σκέψης του 21ου αιώνα <i>Β. Καραμανωλάκης – Δ. Λαμπροπούλου</i>  Paths of Historical Thinking in the 21st Century <i>V. Karamanolakis – D. Lampropoulou</i>

**ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΠΑΠΑΔΙΑ – ΛΑΛΑ** σε συνεργασία με τους **Χ. ΓΑΣΠΑΡΗ** (Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών) και **Κ. ΛΑΜΠΡΙΝΟ** (Κέντρο Ερευνας του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού της Ακαδημίας Αθηνών)  
Χειμερινό εξάμηνο/ Winter Semester

**Θέμα:** «Φτώχεια» και «φτωχοί» στον ελληνοβενετικό κόσμο (13ος-18ος αι.)  
Εννοιολόγηση, ιστορικές πραγματικότητες, αναπαραστάσεις  
**Subject:** “Poverty” and “the poor” in the Greek-Venetian world (13th-18th c.). Conceptualization, historical realities, depictions

**Περίληψη:** Η «φτώχεια» και οι «φτωχοί» ως ερευνητικό πεδίο συνιστούν μια ευρεία θεματική περιοχή της σύγχρονης ιστοριογραφίας. Στο σεμινάριο θα εξετασθούν όψεις του φαινομένου της φτώχειας και τα πολλαπλά κοινωνικά της υποκείμενα στις υπό τους Βενετούς ελληνικές περιοχές (13ος-18ος αι.) – χώρο σύνθεσης βενετικών θεσμών με τις τοπικές πραγματικότητες και παραδόσεις. Μεθοδολογικά, η διερεύνηση της «φτώχειας» και του «φτωχού» στον υπό εξέταση χωροχρόνο θα κινηθεί σε τρία, αλληλοσυνδεόμενα επίπεδα, εννοιολόγηση, ιστορικές πραγματικότητες, αναπαραστάσεις. Πιο συγκεκριμένα, αντικείμενο μελέτης θα αποτελέσουν: το περιεχόμενο και η σχετικότητα της έννοιας της φτώχειας· οι διαχρονικές θεωρήσεις του φαινομένου στον χριστιανικό κόσμο, με τομή τη νέα αντιμετώπιση από τον 16ο αι. και στο εξής· οι κατηγοριοποιήσεις της φτώχειας (οικειοθελής-

αναγκαστική, μόνιμη-περιστασιακή): οι αιτίες της φτώχειας, τόσο οι δομικές (πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον), όσο και οι συγκυριακές (όπως πόλεμοι, επαναστάσεις, λιμοί, ασθένειες, φυσικές καταστροφές): οι πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της φτώχειας (κοινωνικές αναταραχές, θεσμικές μεταρρυθμίσεις, οικονομική ύφεση, κοινωνική, γεωγραφική, επαγγελματική κινητικότητα): η καταπολέμηση του φαινομένου μέσω της κρατικής κοινωνικοοικονομικής πολιτικής αλλά και της κοινωνικής μέριμνας άλλων θεσμών (Εκκλησία, συσσωματώσεις, κοινωνικές ή επαγγελματικές ομάδες, οικογένεια, ιδιώτες): η «φτώχεια» και ο «φτωχός» ως αυτοαντίληψη και ετεροαντίληψη καθώς και οι κειμενικές και εικονογραφικές αναπαραστάσεις τους.

Στόχος του σεμιναρίου είναι μια θεωρητική και πραγματολογική προσέγγιση της υπό εξέταση θεματικής, στα ευρύτερα πολιτικά συμφραζόμενα της ιστορίας της ελληνοβενετικής Ανατολής και σε συνάρτηση με το συναφές κοινωνικό τοπίο κυρίως στη Βενετία και σε άλλα δυτικοευρωπαϊκά κράτη και εν μέρει στον υπόλοιπο, υπό τους Οθωμανούς, ελληνικό χώρο.

Σημ. Το σεμινάριο θα διδαχθεί επί δεκατρείς εβδομάδες κατ' ελάχιστον, επί τρεις ώρες την εβδομάδα. Πέντε εκ των ανωτέρω τριώρων μαθημάτων του σεμιναρίου έχουν τον χαρακτήρα των ανοικτών συναντήσεων-διαλέξεων.

**Summary:** “Poverty” and “the poor” as a research field constitute a broad thematic area of contemporary historiography. The seminar will examine aspects of the phenomenon of poverty and the various social categories of the “poor” in the Venetian-ruled Greek lands (13th-18th c.) — a region that witnessed a fusion of Venetian institutions and local historical realities and traditions. Methodologically, the investigation into “poverty” and “the poor” during the period and region under study will proceed at three interconnected levels: conceptualization, historical realities and depictions. More specifically, the following issues will be studied: the signification and the relative perceptions of poverty; concepts and views concerning the phenomenon during the Christian era, which underwent a radical change from the 16th c. and onwards; the categorizations of poverty (voluntary/ compulsory, permanent/ occasional); the causes of poverty in the Greek-Venetian world, both structural (political, economic and social) and fortuitous (such as wars, revolutions, famines, diseases, natural catastrophes); the political, economic and social impacts of poverty (including social upheavals, institutional reforms, economic recession, social, geographic, professional mobility); the fight against the phenomenon carried out by the Venetian State via socioeconomic policies together with social welfare schemes set up by other institutions (the Church, collectivities, social or professional groups, family, individuals); “poverty” and “the poor” as terms of self-definition and the perception of the others, as well as examples of their textual and pictorial portrayal.

The seminar aims to examine the topic employing a theoretical and factual approach, within the broader political context of the Greek-Venetian East and in comparison with the analogous phenomena and



perceptions mainly in Venice and other Western European states and, partially, in the Greek lands under Ottoman rule.

Note: The seminar course will be taught in weekly 3-hour lessons over a minimum of 13 weeks. Five of the 3-hour seminar lessons will have the character of open meetings/lectures.

### Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

- Γιαντοή Ν., *Ο φτωχός ανάμεσα στην Εκκλησία και την πόλη: η αστική φιλανθρωπία στη Δυτική Ευρώπη κατά τον Μεσαίωνα*, Αθήνα 2011
- Δεσούλλας Χρ. Θ., *Η Τράπεζα των φτωχών. Το Monte di Pietà της Κέρκυρας (1630-1864)*, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα 2006
- Καρλάφτη-Μουρατίδη Φ., *Η τέχνη του ψωμιού στη βενετοκρατούμενη Κέρκυρα: το σιτάρι, οι χώροι, οι άνθρωποι*, Αθήνα 2009
- Κωνσταντινίδου Κ., *Για τους στρατιώτες, του φτωχούς και τα αθώα βρέφη. Νοσοκομειακοί θεσμοί στη βενετική Κέρκυρα (17ος-18ος αι.)*, Αθήνα 2012
- Μαλτέζου Χρ. Α. (επιμ.), *Πλούσιοι και φτωχοί στην κοινωνία της ελληνολατινικής Ανατολής. Διεθνές Συμπόσιο*, Βιβλιοθήκη του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας - Αρ. 19, Βενετία 1998
- Πανοπούλου Αγγ., *Συντεχνίες και θρησκευτικές αδελφότητες στη βενετοκρατούμενη Κρήτη*, Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας, Αθήνα- Βενετία 2012
- Παπαδία-Λάλα Αν., *Ευαγή και νοσοκομειακά ιδρύματα στη βενετοκρατούμενη Κρήτη*, Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας και Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου, Βενετία 1996.
- Ammannati F. (a cura di), *Assistenza e Solidarietà in Europa, secc. XIII-XVIII / Social Assistance and Solidarity in Europe from the 13th to the 18th Centuries*, Fondazione Istituto Internazionale di Storia Economica "F. Datini" Prato, Serie II - Atti delle "Settimane di Studi" e altri Convegni 44, Firenze, University Presse, 2013
- Avallone P. (επιμ.), *Prestare ai poveri: il credito su pegno e i Monti di Pietà in area mediterranea (secoli XV-XIX)*, Consiglio nazionale delle ricerche, Istituto di studi sulle società del Mediterraneo, Roma 2007
- Cavallo S., *Charity and Power in Early Modern Italy. Benefactors and their Motives in Turin, 1541-1789*, Cambridge 1995
- Geremek Br., *Poverty: a History*, Oxford 1994
- Henderson J., *The Renaissance Hospital: Healing the Body and Healing the Soul*, New Haven 2006.
- Jütte R., *Poverty and Deviance in Early Modern Europe*, Cambridge 1996
- Mollat M., *Les pauvres au Moyen Age*, Paris 1978
- Pullan Br., *Rich and Poor in Renaissance Venice: The Social Institutions of a Catholic State, to 1620*, Oxford 1971

## **ΒΑΣΩ ΣΕΙΡΗΝΙΔΟΥ**

Εαρινό εξάμηνο / Spring Semester

**Θέμα:** Έγκλημα και τιμωρία στον ελληνικό χώρο: από τις προεπαναστατικές πραγματικότητες στα ταραγμένα χρόνια του Αγώνα.

**Subject:** Crime and punishment in Greece: From pre-revolutionary realities to the turbulent years of the Greek War of Independence.

**Περίληψη:** Το σεμινάριο εξετάζει τη σχέση ανάμεσα στο έγκλημα και τη συγκρότηση θεσμών ποινικής δικαιοσύνης και δημόσιας τάξης στον ελληνικό χώρο σε μια περίοδο που εκτείνεται από τα προεπαναστατικά χρόνια μέχρι και την ελληνική Επανάσταση. Προσεγγίζοντας το έγκλημα ως χώρο όπου συναντώνται η «μεγάλη» ιστορία των θεσμών και της εξουσίας και η «μικρή» της καθημερινότητας, το σεμινάριο φιλοδοξεί, αφενός, να παρέμβει κριτικά στη συζήτηση περί συγκρότησης κράτους κατά την Επανάσταση, αναδεικνύοντας τον βαθμό αλληλο-διαμόρφωσης θεσμών και κοινωνίας, και, αφετέρου, να ανιχνεύσει συνέχειες και ανατροπές που επέφερε η Επανάσταση στις κοινωνικές σχέσεις και συμπεριφορές.

Παράλληλα, στο πλαίσιο του σεμιναρίου οι φοιτητές θα εξοικειωθούν με μεθοδολογικά εργαλεία της σύγχρονης ιστοριογραφίας του εγκλήματος, ενώ με αφορμή την ελληνική περίπτωση θα συζητηθούν κριτικά ερωτήματα της τελευταίας γύρω από τη σχέση μορφών παραβατικότητας και κοινωνικοπολιτικής οργάνωσης, καθώς και τη σχέση εγκλήματος και συγκρότησης κράτους.

**Summary:** The seminar explores the relationship between crime and the making of criminal justice and public order institutions in pre-revolutionary and revolutionary Greece. Approaching crime as a field where the “big” history of power and institutions and the “small” history of everyday life meet, the seminar attempts to intervene critically in the debate over state formation in Greece during the War of Independence, as well as to trace continuities and ruptures in social relations and attitudes brought about by revolution. The seminar also aims to familiarize students with the methodological tools of crime history, and on the occasion of the Greek example to discuss critically some of its basic assumptions.

### **Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography**

Βιοβίξης Ι. Τ., *Η πολιτική Δικαιοσύνη κατά την Ελληνικήν Επανάστασιν μέχρι του Καποδιστρίου*, Αθήνα 1941

Διαμαντούρος Ν., *Οι απαρχές της συγκρότησης σύγχρονου κράτους στην Ελλάδα, 1821-1828*, μτφ. Κ. Κουρεμένος, Αθήνα 2002

- Καρούζου Ε., «Έγκλημα και συγκρότηση κράτους στην Ελλάδα κατά την οθωνική περίοδο: προτεραιότητες στην ποινικοποίηση των κοινωνικών συμπεριφορών», *Νεοελληνικά Ιστορικά* 2 (2010) 11-36
- Πανταζόπουλος Ν., «Γένεσις και εξέλιξη του ελληνικού δικαίου μέχρι του Αστικού Κώδικος», *Εφημερίς Ελληνικής και Αλλοδαπής Νομολογίας* 67 (1951) 16-43.
- Τουρτόγλου Μ. Α., «Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι και του Καποδιστρίου. Βυζαντινές τινές επιδράσεις επί το εφαρμοσθέν δίκαιον», *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* 15 (1968) 1-37.
- Emsley C., *Crime, Police, and Penal Policy. European Experiences, 1750-1940*, Oxford 2007.
- Gallant Th., «When “men of honor” met “men of law”: violence, the unwritten law and modern justice», στο: Sh. D'Cruze, E. Avdela, J. Rowbotham (επιμ.), *Crime, Violence, and the Modern State, 1780-2000*, London 2008, 1-25
- Gerber H., *State, Society, and Law in Islam. Ottoman Law in Comparative Perspective*, New York 1994
- Kaluszynski M., *La République à l'épreuve du crime. La construction du crime comme objet politique, 1880-1920*, Paris 2002
- Maguire M. et al. (επιμ.), *The Oxford Handbook of Criminology*, Oxford 2007

## ΜΑΡΙΝΑ ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ

Εαρινό εξάμηνο / Summer semester

**Θέμα:** Η κοινωνία και η οικονομία της υπαίθρου στον ελληνοβενετικό κόσμο (13ος-15ος αι.): Η μαρτυρία των εγγράφων

**Subject:** Rural society and economy in the Greek-Venetian world (13th-15th century): The testimony of the documents.

**Περίληψη:** Στο πλαίσιο του σεμιναρίου θα εξεταστούν όψεις της κοινωνίας και της οικονομίας της υπαίθρου στις υπό βενετική κυριαρχία περιοχές του ελληνικού χώρου κατά τον όψιμο μεσαίωνα. Θα αναλυθούν η κοινωνική διαστρωμάτωση, η οικονομική οργάνωση, το γαιοκτητικό καθεστώς, οι μορφές εκμετάλλευσης της γης και η σχέση της υπαίθρου με την πόλη με άξονα τα αρχειακά έγγραφα της περιόδου. Στόχος του μεταπτυχιακού μαθήματος είναι η πολύπλευρη προσέγγιση του σύνθετου κόσμου της υπαίθρου και παράλληλα η εξοικείωση των φοιτητών με τη γλώσσα και τη γραφή των πρωτότυπων μεσαιωνικών πηγών. Με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές θα έχουν αποκτήσει και βασικές γνώσεις μεσαιωνικής λατινικής παλαιογραφίας που είναι απαραίτητες για τη μελέτη της περιόδου.

**Summary:** The seminar will examine aspects of the rural society and economy of the Greek lands under Venetian domination during the late Middle Ages. The main objectives will be to outline the social stratification and economic organization, examine land tenure and modes of exploitation, and analyze the relationship between the countryside and the city on the

basis of the archival documents of the period. The aim of the postgraduate course is to offer a multifaceted perspective on the complex rural world and at the same time to familiarize the students with the language and the writing style of the original medieval sources. At the end of the course the students will also have acquired basic skills in Latin palaeography which are necessary for the study of the period.

### **Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography**

- Chakrabarty D., *Provincializing Europe: Postcolonial Thought and Historical Difference*, Princeton 2000
- Ασωνίτης Σπ. Ν., *Η Κέρκυρα και τα ηπειρωτικά παράλια στα τέλη του Μεσαίωνα (1386-1462)*, Θεσσαλονίκη 2009.
- Carile A., *La rendita feudale nella Morea latina del XIV secolo*, Μπολόνια 1974.
- Γάσπαρης Χ., *Catastici Feudorum Crete. Catasticum Chanee. 1314-1396*, Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών/ΕΙΕ, Πηγές 9, Αθήνα 2008.
- Γάσπαρης Χ., *Catastici Feudorum Crete. Catasticum Sexterii Dorsoduri. 1227-1428*, τ. 1-2, Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών/ΕΙΕ, Πηγές 6, Αθήνα 2004.
- Γάσπαρης Χ., *Γη και αγρότες στη μεσαιωνική Κρήτη*, Αθήνα 1996.
- Γάσπαρης Χ., *Φυσικό και αγροτικό τοπίο στη μεσαιωνική Κρήτη*, Αθήνα 1994.
- Jacoby D., "Social Evolution in Latin Greece", *A History of the Crusades*, τ. 6, Madison-Wisconsin 1989, 175-221
- Jacoby D., "Rural exploitation and market economy in the late medieval Peloponnese", *Viewing the Morea. Land and People in the Late Medieval Peloponnese*, edited by Sharon E. J. Gerstel, Washington 2013, 213-275 .
- Κουμανούδη Μ, "Η κατάσταση του αγροτικού πληθυσμού του Άργους στα τέλη του 14ου αιώνα", *Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικής Συνάντησης Βενετία – Άργος: Σημάδια της βενετικής παρουσίας στο Άργος και την περιοχή του, Άργος, Σάββατο 11 Οκτωβρίου 2008*, επιμ. Χρύσα Μαλτέζου – Αγγελική Πανοπούλου, Βενετία 2010, 121-133.
- Κουμανούδη Μ, "Αγροτικά νοικοκυριά στα Κύθηρα του 15ου αι.: Η συμβολή των οικονομικών καταστάσεων", *Πρακτικά Θ' Πανιονίου Συνεδρίου: Παξοί, 26-30 Μαΐου 2010*, επιμ. Αλίκη Νικηφόρου, Παξοί : Εταιρεία Παξινών Μελετών 2014, 227-247
- Λαμπρινός Κ., "Κοινωνική συγκρότηση στην ύπαιθρο", *Βενετοκρατούμενη Ελλάδα. Προσεγγίζοντας την ιστορία της*, τ. 1, επιστ. επιμ. Χρύσα Μαλτέζου, Αθήνα-Βενετία 2010, 131-154.
- Παπαδία-Λάλα Α., "Οι Έλληνες και η βενετική πραγματικότητα. Ιδεολογική και κοινωνική συγκρότηση", *Όψεις της ιστορίας του βενετοκρατούμενου Ελληνισμού*, επιμ. Χρύσα Α. Μαλτέζου, Αθήνα 1993, 177-276.
- Rosener W., *Οι αγρότες στην Ευρώπη*, Αθήνα 1999.
- Topping P., "Co-existence of Greeks and Latins in Frankish Morea and Venetian Crete", *XVe Congrès Internationale d'etudes*

*Byzantines*, Αθήνα 1976 [= ο ίδιος, *Studies on Latin Greece, A.D.1205-1715*, Variorum Reprints, Λονδίνο 1977, αρ XI], 3-23.

### **Εγχειρίδια Λατινικής Παλαιογραφίας και Διπλωματικής**

Ασωνίτης Σπ. Ν., *Εισαγωγή στη λατινική διπλωματική*, Θεσσαλονίκη 2011.

Ζάχου Βιχελμίνα Κωνσταντίνα, *Εισαγωγή στην Λατινική Παλαιογραφία*, Αθήνα 2016.

### **ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΟΛΙΑΣ**

Εαρινό εξάμηνο / Spring semester

**Θέμα:** Η τάξη του κόσμου: γένεση και λειτουργίες του άτλαντα (14ος- 17ος αι.)

**Subject:** A world in order: the advent of the Atlas and its functions (14th-17th c.)

**Περίληψη:** Το σεμινάριο εξετάζει την γένεση και τις λειτουργίες των ατλάντων, ως σειραϊκών συλλογών χαρτογραφικών αναπαραστάσεων, από τον 14ο έως τον 17ο αιώνα. Οι συνεδρίες θα κινηθούν ανάμεσα στην ιστορία της χαρτογραφίας, την ιστορία της γνώσης και την ιστορία του βιβλίου καθώς οι άτλαντες θα προσεγγισθούν ως γραφικά και εκδοτικά μέσα οπτικοποίησης και οργάνωσης των γνώσεων σε γεωγραφικό υπόβαθρο. Με βάση την ιστορία των ατλάντων θα παρουσιασθούν τα ποικίλα μορφωτικά, επαγγελματικά και κοινωνικά περιβάλλοντα που εμπλέκονται εκάστοτε στην παραγωγή των εν λόγω έργων, θα διερευνηθούν οι στρατηγικές οπτικοποίησης (αναπαράστασης) και οργάνωσης (δομής) που υιοθετήθηκαν και θα μελετηθούν οι λειτουργίες των ατλάντων ως προς την συγκρότηση της εικόνας του κόσμου και την διαμόρφωση των χωρικών και των εδαφικών εννοιών (επιστημολογικές και πολιτικές λειτουργίες).

Παράλληλα, στο πλαίσιο του σεμιναρίου οι φοιτητές θα εξοικειωθούν με μεθοδολογικά εργαλεία της σύγχρονης ιστοριογραφίας των επιστημών του χώρου, ενώ με αφορμή την περίπτωση της ιστορίας του άτλαντα θα συζητηθούν ορισμένα κεντρικά θέματα γύρω από τη θέση της χαρτογραφίας στη συγκρότηση της νεωτερικότητας.

**Summary:** The seminar explores the origins and functions of atlases, as serial collections of cartographic representations, between the 14th and the 17th century. The atlas being a graphic means of visualizing and organizing data on a spatial frame, the seminar's approach evolves between the history of cartography, the history of learning and the history of book. Through the atlas' history the seminar examines the variety of cultural, professional and social backgrounds involved in their production, analyzes the adopted schemes of spatial representation and arrangement, and studies the functions of atlases in the construction of worldviews and the shaping of spatial notions (epistemology and politics).

The seminar also aims to familiarize students with the methodological tools of the history of spatial representations, and on the occasion of the atlas example to discuss the place of cartography in early modern culture.

### Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

- Akerman J. R., "On the Shoulders of a Titan: Viewing the World of the Past in Atlas Structure." PhD thesis, Penn State University 1991.
- Allen Ph., *The Atlas of Atlases: the Map Maker's Vision of the World. Atlases from the Cadbury Collection, Birmingham Central Library*. New York 1992.
- Besse J.-M., *Face au monde : atlas, jardins, géoramas*, Paris 2003, (Arts & esthétique).
- Besse Jean-Marc, *The Birth of the Modern Atlas Rome: Lafreri, Ortelius*, London 2009.
- Ciel et Terre. L'Atlas Catalan* (online text and illustrations of the Catalan Atlas the Vesconte atlas [1313], and others)
- Eco U., "On the Impossibility of Drawing a Map of the Empire on a Scale of 1 to 1", *How to Travel With a Salmon and Other Essays*, Houghton Mifflin Harcourt, London 1995, 95-106.
- Goffart W., *Historical Atlases: The First Three Hundred Years, 1570-1870*, Chicago and London 2003.
- Groot E. de, *The World of a Seventeenth-Century Collector: The Atlas Blaeu-Van der Hem*. Trans. Andrew McCormick. Vol. 7 of Peter van der Krogt and Erlend de Groot, *The Atlas Blaeu-Van der Hem of the Austrian National Library: Descriptive Catalogue*. 't Goy- Houten 2006.
- Harley J. B., "Power and Legitimation in the English Geographical Atlases of the Eighteenth Century" in *New Nature of Maps, Essays in the History of Cartography*, Baltimore and London 2002, 109-47.
- Huggan Gr., "Decolonizing the Map: Post-Colonialism, Post-Structuralism and the Cartographic Connection," *Ariel* 20, no. 4 (1989) 115-31.
- Krogt P. van der, Meurer P. and M. van den Broecke (eds), *Abraham Ortelius and the First Atlas. Essays Commemorating the Quadricentennial of His Death, 1598-1998*, 't Goy Houten 1998.
- Rabasa J., "Allegories of the Atlas," in Francis Barker *et al.* (eds), *Europe and its Others: Proceedings of the Essex Conference on the Sociology of Literature, July 1984*, 2:1-16. 2 vols. Colchester 1985.
- Tolias G., «Glose, contemplation, et méditation: histoire éditoriale et fonctions du Parergon d'Abraham Ortelius (1579-1624)», in Fr. Lestrigant (ed.), *Les méditations cosmographiques à la renaissance*, Cahiers L.V. Saulnier 26 (2009) 157-186.
- Wolter J. A. and R. E. Grim (eds), *Images of the World: The Atlas Through History*, New York 1997.
- Wood D., "Pleasure in the Idea: The Atlas as Narrative Form," *Cartographica* 24, no. 1 (1987), Monograph 36, 24-45.

## ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ

Εαρινό εξάμηνο / Spring Semester

**Θέμα:** Ο ελληνικός Μεσοπόλεμος (1922-1940): κοινωνία και πολιτικοί θεσμοί

**Subject:** Modern Greece in the inter-war period, 1922-40: social history and political institutions

**Περίληψη:** Οι σεμιναριακές συναντήσεις θα επικεντρωθούν στις κοινωνικές, διανοητικές και θεσμικές εξελίξεις που συντελέστηκαν στην Ελλάδα κατά τον Μεσοπόλεμο (1922-40). Κατ' αρχήν, θα οριστεί εννοιολογικά ο ευρωπαϊκός και ο ελληνικός Μεσοπόλεμος και θα εξεταστεί η συγκρότηση της μνήμης των εθνικών πολέμων (1912-22) στην Ελλάδα. Στη συνέχεια θα δοθεί έμφαση στα φαινόμενα του μικροαστισμού, της εγκατάστασης των προσφύγων, της κρίσης στον αγροτικό τομέα της οικονομίας μετά τον Μεγάλο ευρωπαϊκό Πόλεμο, της αγροτικής πολιτικής και μεταρρύθμισης των ελληνικών κυβερνήσεων, των «αγροφυγάδων» (*Landflucht*), της αγροτιστικής ιδεολογίας και της εμφάνισης των αγροτικών κομμάτων κατά τη δεκαετία του 1920, καθώς και της οικονομικής κρίσης στον βιομηχανικό τομέα και της εφαρμογής ιδεών και πρακτικών του κορπορατισμού, σε αντιστοιχία πάντοτε με όμοια ή παρόμοια προβλήματα και πραγματικότητες που βίωναν άλλες χώρες της (ιδίως της Κεντρικής, της Ανατολικής και της Νότιας) Ευρώπης. Θα συζητηθούν επίσης η αναβίωση του Εθνικού Διχασμού, η κρίση της αστικής ηγεμονίας, η επίκληση του κομμουνιστικού κινδύνου και η δικτατορία Μεταξά, καθώς και οι θεσμικές αλλαγές που επήλθαν στη μορφή του ελληνικού κράτους. Τέλος, θα συζητηθούν νέα ιδεολογικά ρεύματα, που έκαναν την εμφάνισή τους στη νεοελληνική (αστική) σκέψη κατά τη μεσοπολεμική περίοδο, όπως ο ριζοσπαστικός αγροτισμός, ο «γεωργικός εθνικισμός», η γεωοικονομία, η γεωπολιτική και ο νεομαλθουσιανισμός. Το μεταπτυχιακό σεμινάριο εντάσσεται στη Νεότερη Ελληνική Ιστορία.

**Summary:** The course examines aspects of the social, intellectual and institutional history of Modern Greece in the inter-war period. Firstly, the political, diplomatic and military history of Greece in the inter-war period will be reviewed in its broader European context. Secondly, the course will illustrate the main agents in the process of social and institutional change. The influx of the refugees, the land reform, the depopulation of the countryside (*Landflucht*), social mobility and the expansion of the petty bourgeoisie, as well as the impact of the world economic crisis on the Greek economy will be highlighted. Thirdly, I will seek to demonstrate how the revival of the National Schism, the crisis of the bourgeois hegemony and the overreaction against the threat of communism determined institutional changes in the form of government during the Second Republic and the Metaxas regime. Last but not least, I will shed light on new intellectual phenomena that made their appearance in inter-bellum Greece, such as

corporatism, agrarianism, geopolitics and geoeconomics, and neo-Malthusianism.

### Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Αλιβιζάτος Ν., *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση (1922-1974). Όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, μετ. Βενετία Σταυροπούλου, Αθήνα 1983
- Βεργόπουλος Κ., *Εθνισμός και οικονομική ανάπτυξη. Η Ελλάδα στο μεσοπόλεμο*, Αθήνα 1979
- Βερέμης Θ. (επιμ.), *Ο Μεταξάς και η εποχή του*, Αθήνα 2009
- Carr E. H., *Η εικοσαετής κρίση, 1919-1939: Εισαγωγή στη μελέτη των διεθνών σχέσεων*, μετ. Ηρακλεία Στροϊκού, επιμέλεια – εισαγωγή Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Αθήνα 2001
- Δαφνής Γρ., *Η Ελλάς μεταξύ δύο πολέμων 1923-1940*, τόμ. Β' (Η άνοδος του Αντιβενιζελισμού) Αθήνα 1955
- Δρίτσα Μ., *Βιομηχανία και τράπεζες στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου*, Αθήνα 1990
- Κολιόπουλος Ι., *Παλινόρθωση – Δικτατορία – Πόλεμος 1935-1941. Ο βρετανικός παράγοντας στην Ελλάδα*, Αθήνα 1985
- Λεοντίδου Λ., *Πόλεις της σιωπής: εργατικός εποικισμός της Αθήνας και του Πειραιά, 1909-1940*, Αθήνα 1989
- Λιάκος Α., *Εργασία και πολιτική στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου. Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας και η ανάδυση των κοινωνικών θεσμών*, Αθήνα 1993
- Μαυρογορδάτος Γ. και Χατζηιωσήφ Χ. (επιμ.), *Βενιζελισμός και αστικός εκσυγχρονισμός*, Ηράκλειο 1988
- Πετμεζάς Σ., *Προλεγόμενα στην ιστορία της ελληνικής αγροτικής οικονομίας του Μεσοπολέμου*, Αθήνα 2012
- Πιζάνιας Π., *Οι φτωχοί των πόλεων. Η τεχνογνωσία της επιβίωσης στην Ελλάδα το Μεσοπόλεμο*, Αθήνα 1993
- Πλουμίδης Σ., *Έδαφος και μνήμη στα Βαλκάνια: Ο «γεωργικός εθνικισμός» στην Ελλάδα και στη Βουλγαρία, 1927-46*, Αθήνα 2011
- Ρηγίνος Μ., *Παραγωγικές δομές και εργατικά ημερομίσθια στην Ελλάδα, 1909-1936: βιομηχανία – βιοτεχνία*, Αθήνα 1987
- Ρήγο, Ά., *Η Β' Ελληνική Δημοκρατία 1924-1935: Κοινωνικές διαστάσεις της πολιτικής σκηνής*, πρόλογος Νίκος Γ. Σβορώνος, Αθήνα 1992.
- Ψαλιδόπουλος Μ., *Η κρίση του 1929 και οι Έλληνες οικονομολόγοι. Συμβολή στην ιστορία της οικονομικής σκέψης στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου*, Αθήνα 1989.
- Mavrogordatos G., *Stillborn Republic: Social Coalitions and Party Strategies in Greece, 1922-1936*, University of California Press 1983.
- Mazower M., *Η Ελλάδα και η οικονομική κρίση του Μεσοπολέμου*, μετ. Σπύρος Μαρκέτος, Αθήνα 2002



## **ΕΥΑΝΘΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ**

Εαρινό εξάμηνο / Spring Semester

**Θέμα:** Πολιτική κρίση, δικτατορία, μεταπολίτευση: η εξέλιξη των πολιτικών δυνάμεων, 1961-1981

**Subject:** Political Crisis, Dictatorship and Transition to Democracy: the Evolution of the Greek Political Forces, 1961-1981.

**Περίληψη:** Το μάθημα θα ασχοληθεί με την εξέλιξη των ελληνικών πολιτικών δυνάμεων από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 έως τα τέλη της δεκαετία του 1970. Κατά το διάστημα αυτό, σημειώθηκαν η πολιτική κρίση της δεκαετίας του 1960, η επιβολή της δικτατορίας, η Μεταπολίτευση και η εδραίωση του νέου δημοκρατικού καθεστώτος. Θα αναλυθούν η άνοδος και η πτώση μείζονων πολιτικών δυνάμεων (ΕΡΕ, ΕΚ, ΝΔ, ΕΛΗΚ, ΠΑΣΟΚ) και θα αναζητηθούν οι ευρύτερες ροπές της ελληνικής πολιτικής ιστορίας, σε μια περίοδο μετάβασης από την πρώτη στην όψιμη μεταπολεμική εποχή.

**Summary:** The course will examine the development of Greek political forces from the early 1960s to the late 1970s. It will discuss the political crisis of the 1960s, the imposition of the Colonels' dictatorship, the transition to democracy and the stabilization of the new democratic regime. The course will analyze the rise and fall of major political forces (ERE, The Centre Union, ND, EDIK, PASOK), and will seek the larger trends of Greek political history during a period of transition from the first to the latter post-war period.

### **Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography**

- Αλιβιζάτος Ν., *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση, 1922-1974: όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, Αθήνα 1983
- Βασιλάκης Μ. (επιμ.), *Από τον ανένδοτο στη δικτατορία*, Αθήνα 2009
- Βούλγαρης Γ., *Η Ελλάδα της Μεταπολίτευσης, 1974-1990*, Αθήνα 2002
- Καζάκος Π., *Ανάμεσα σε κράτος και αγορά: οικονομία και οικονομική πολιτική στη μεταπολεμική Ελλάδα, 1944-2000*, Αθήνα 2001
- Καραμανωλάκης Β. (επιμ.), *Η στρατιωτική δικτατορία, 1967-1974*, Αθήνα 2010
- Ρήγος Α., Σεφεριάδης Σ., Χατζηβασιλείου Ε. (επιμ.), *Η «σύντομη» δεκαετία του '60: θεσμικό πλαίσιο, κομματικές στρατηγικές, κοινωνικές συγκρούσεις, πολιτισμικές διεργασίες*, Αθήνα 2008
- Ριζάς Σ., *Η ελληνική πολιτική μετά τον εμφύλιο πόλεμο: κοινοβουλευτισμός και δικτατορία*, Αθήνα 2008
- Σβολόπουλος Κ. (γεν. επιμ.), *Κωνσταντίνος Καραμανλής: Αρχείο, γεγονότα και κείμενα*, τόμοι 12, Αθήνα 1992-97

- Σπουρδαλάκης Μ., *ΠΑΣΟΚ: δομή, εσωκομματικές κρίσεις και συγκέντρωση εξουσίας*, Αθήνα 1988
- Χατζηβασιλείου Ε., *Ελληνικός φιλελευθερισμός: το ριζοσπαστικό ρεύμα, 1932-1979*, Αθήνα 2010
- Χατζηβασιλείου Ε., «Η σύσταση και εδραίωση του δημοκρατικού πολιτεύματος, 1974-1981», στον ΙΣΤ' τόμο της *Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους*, Αθήνα 2000, 294-317.
- Klarevas L., «Were the Eagle and the Phoenix Birds of a Feather? The United States and the Greek Coup of 1967», *Diplomatic History*, 30 (2006) 471-508
- Maragkou K., «The Foreign Factor and the Greek Colonels' Coming to Power on 21 April 1967», *Journal of Southeast European and Black Sea Studies*, 6 (2006) 427-442
- Mazower M., «Policing the Anti-Communist State in Greece, 1922-1974», στο: M. Mazower (επιμ.), *The Policing of Politics in the Twentieth Century: Historical Perspectives*, Oxford 1997, 129-150
- Pappas T., *Making Party Democracy in Greece*, Basingstoke 1999

## **ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΑΚΗΣ – ΔΗΜΗΤΡΑ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Εαρινό εξάμηνο / Spring Semester

**Θέμα:** Η Ιστορία στα μονοπάτια της σκέψης του 21ου αιώνα

**Subject:** Paths of Historical Thinking in the 21st Century

**Περίληψη:** Στο τέλος του 20ού και στα πρώτα χρόνια του 21ου αιώνα, το παρελθόν γίνεται για άλλη μια φορά στοιχείο διαπραγμάτευσης, αντικείμενο νοσταλγίας και διδαχής, αμφισβήτησης και λατρείας, καταφύγιο ιδεών και λειμώνας συναισθημάτων. Η ιστορική συνείδηση μεταβάλλεται, παράλληλα με την επιστημονική ιστορία και τις αντίστοιχες σπουδές. Πού βρισκόμαστε, λοιπόν, σήμερα; Τι συμβαίνει σχετικά με την ιστορική κριτική, τη σχέση ανάμεσα στην ιστορία, από τη μια, τη φιλοσοφία και την κριτική θεωρία, από την άλλη; Πώς ορίζεται η θέση της επιστημονικής ιστορίας σε κοινωνίες μαζικής παραγωγής λόγου για το παρελθόν;

Το σεμινάριο οργανώνεται γύρω από κεντρικά ζητήματα και έννοιες της σύγχρονης ιστοριογραφίας: ο χρόνος και ο χώρος, η ερμηνεία, η αφήγηση και η αντιπροσωπευτικότητα, οι πηγές και το αρχείο, η εμπειρία, η μνήμη και η μαρτυρία, η έννοια του πολιτισμού, το φύλο, η υποκειμενικότητα και η ταυτότητα. Πρόκειται για ζητήματα επιστημολογίας της ιστορικής γνώσης ή, σύμφωνα με τον Jacques Rancière, *ποιητικής της ιστορικής γνώσης*, δηλαδή μελέτης των κανόνων με βάση τους οποίους η ιστορική γνώση γράφεται, διαβάζεται και διαμορφώνεται ως ιδιαίτερο είδος επιστημονικού λόγου.

Το σεμινάριο θα επιχειρήσει μια επιλεκτική επισκόπηση των σύγχρονων συζητήσεων γύρω από τη θεωρία της ιστορίας και την ιστορία της ιστοριογραφίας, έχοντας ως βασικούς στόχους:

(α) να γνωρίσουν οι φοιτητές και οι φοιτήτριες τα κυριότερα ιστοριογραφικά ρεύματα του 20ού και 21ου αιώνα μέσα από εμβληματικά ιστοριογραφικά κείμενα τα οποία έχουν διακριθεί για τη συμβολή τους στην ανανέωση της μεθοδολογίας και των αναλυτικών εργαλείων της ιστοριογραφίας·

(β) να διδαχθούν ιστοριογραφικές πρακτικές και παραδείγματα και να εντρυφήσουν σε ζητήματα που θα τους επιτρέψουν να χρησιμοποιήσουν νέα αναλυτικά εργαλεία και ερμηνευτικές προσεγγίσεις στις εργασίες και στη διπλωματική εργασία τους – με άλλα λόγια, στη δική τους μελέτη του παρελθόντος.

**Summary:** During the first decades of the 21st century, historical past keeps coming back in the forms of nostalgia, pedagogy or dispute, constituting a source for ideas and emotions for both individuals and collective subjectivities. As historical consciousness and academic history are being transformed in global as well as local contexts, professional historians are compelled to redefine how scientific history is repositioned in cultural and political environments where discourses about the past are massively produced, and what are the rules according to which historical knowledge is written, read and formed as a specific genre of scientific discourse. Against this background, the seminar is organized around key concepts of the 20th and 21st c. historiography: time and space, narration and interpretation, referentiality and representativeness, archive, memory and testimony, experience and subjectivity. Through a selective survey of current discussions about theoretical problems in historiography, the course aims to make post-graduate students well acquainted with: (a) seminal historiographical works that innovated the methodologies and the analytical tools of history; (b) historiographical examples and practices that will help them in the tasks of analysis and interpretation within their own dissertations.

### **Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography**

- Burke P. (ed.), *New Perspectives in Historical Writing*, Κέμπριτζ 2001  
Burke P., *Τι είναι πολιτισμική ιστορία*; Αθήνα 2009  
Chakrabarty D. *Provincializing Europe: Postcolonial Thought and Historical Difference*, Princeton 2000  
Davis N. Z., “The Possibilities of the Past”, *The Journal of Interdisciplinary History* XII:2 (1981) 267-275  
Farge A., *Η γένση του αρχείου*, Αθήνα 2007.  
Foucault M., “Truth and Power”, στο: *Power/Knowledge. Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*, Νέα Υόρκη 1980, σ. 109-133  
Geertz Cl., “History and Anthropology”, *New Literary History* 21. 2 (1990) 321-335.  
Ginzburg C., “The Possibilities of the Past [A Comment]”, *Journal of Interdisciplinary History* 12 (Autumn 1981) 277-278.

- Jenkins K – Morgan S. – Munslow A. (eds), *Manifestos for History*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη 2007
- LaCapra D. - Kaplan S. (eds), *Modern European Intellectual History: Reappraisals and New Perspectives*, Ithaca - London 1982
- Marshall S., *Ιστορικές μεταφορές και μυθικές πραγματικότητες*, Αθήνα 2008
- Munslow A., *The New History*, London 2003
- Ντεριντά Ζ., *Η έννοια του αρχείου*, Αθήνα 1996
- Πασερίνι Λ., *Σπαράγματα του 20ού αιώνα*, Αθήνα 1998
- Rancière J., *The Names of History: On the Poetics of Knowledge*, Mineapolis 1994
- Scott J., “The Evidence of Experience”, *Critical Inquiry* 17 (1991) 773-797
- Sewell W., *Λογικές της ιστορίας. Κοινωνική θεωρία και κοινωνικός μετασχηματισμός*, Αθήνα 2013
- Steedman C., *Dust: The Archive and Cultural History*, Manchester 2001
- Wieviorka A., *The Era of the Witness*, Ίθακα 2006
- Φουκώ Μισέλ, *Η αρχαιολογία της γνώσης*, Αθήνα 2017

## ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ – EUROPEAN HISTORY

<b>ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ – WINTER SEMESTER</b>	
<b>1729</b>	<p>Η γυναίκα ως πόλος δύναμης/αδυναμίας και μοχλός κοινωνικής/πολιτικής ανάπτυξης στις μεσαιωνικές πόλεις. <i>N. Γιαντσή - Μελετιάδη</i></p> <p>The woman as a pole of power / weakness and a lever of social / political development in the medieval cities. <i>N. Giantsi - Meletiades</i></p>
<b>1731</b>	<p>Οι δυτικές δυνάμεις (Φράγκοι, Αραγώνιοι, Βενετοί, Γενουάτες) στην Μεσόγειο. Πολιτική, κοινωνία, οικονομία (12<sup>ος</sup>-16<sup>ος</sup> αι.). <i>M. Ντούρου - Ηλιοπούλου</i></p> <p>The Latin powers (Franks, Aragonese, Venetians, Genoese) in the Mediterranean. Policy, society, economy (12<sup>th</sup>-16<sup>th</sup> centuries). <i>M. Dourou - Ilioroulou</i></p>
<b>1733</b>	<p>Ανανοηματοδοτήσεις και πρακτικές αντιμετώπισης της τρέλας στις δυτικές κοινωνίες, 16<sup>ος</sup>-19<sup>ος</sup> αιώνας <i>K. Γαγανάκης</i></p> <p>Reconceptualizations and treatment of madness in Western societies, 16<sup>th</sup>-19<sup>th</sup> centuries <i>K. Gaganakis</i></p>
<b>1735</b>	<p>Έθνη και Εθνικισμοί στη Νεότερη Ευρώπη (19<sup>ος</sup> και 20<sup>ος</sup> αιώνας) <i>I. Δημάκης</i></p> <p>Nations and Nationalism in Modern Europe <i>I. Dimakis</i></p>
<b>ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ – SPRING SEMESTER</b>	
<b>1740</b>	<p>Φύλο και κοινωνία στην Ευρώπη, 19<sup>ος</sup> –20<sup>ός</sup> αιώνες: Η περίπτωση των μεσαίων και κυρίαρχων τάξεων <i>K. Ράπτης</i></p> <p>Gender and Society in 19<sup>th</sup> and 20<sup>th</sup> century Europe: The case of middle und upper classes <i>K. Raptis</i></p>
<b>1742</b>	<p>Σχέσεις οικονομίας και εξωτερικής πολιτικής στη Νεότερη Ευρώπη <i>I. Δημάκης</i></p> <p>Economy and Foreign Policy in Modern Europe <i>I. Dimakis</i></p>

## **ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ ΓΙΑΝΤΣΗ – ΜΕΛΕΤΙΑΔΗ**

Χειμερινό εξάμηνο / Winter semester

**Θέμα:** Η γυναίκα ως πόλος δύναμης/αδυναμίας και μοχλός κοινωνικής/πολιτικής ανάπτυξης στις μεσαιωνικές πόλεις.

**Subject:** The woman as a pole of power / weakness and a lever of social / political development in the medieval cities.

**Περίληψη:** Αντικείμενο των μαθημάτων αυτού του σεμιναρίου θα είναι η διερεύνηση της θέσης των γυναικών του αστικού περιβάλλοντος κατά τη διάρκεια των μεσαιωνικών χρόνων και ιδίως της ύστερης μεσαιωνικής περιόδου (14<sup>ος</sup>-15<sup>ος</sup> αι.). Η προσέγγιση που θα επιχειρήσουμε εστιάζει το ενδιαφέρον της στους τρόπους με τους οποίους οι γυναίκες λειτουργούν κυρίως στους χώρους της επαγγελματικής δραστηριότητας, όπως είναι οι συντεχνίες και το εμπόριο, αλλά και στην κοινωνική τους εμφάνιση. Μας ενδιαφέρουν επίσης οι περιπτώσεις στις οποίες η γυναίκα γίνεται αντικείμενο βίαιης συμπεριφοράς, εννοώντας με αυτό τον όρο όχι μόνον τη φυσική/σωματική βία, αλλά και τη λεκτική βία και τον αποκλεισμό. Μέσα στο πλαίσιο αυτό μπορούμε να παρακολουθήσουμε τους τρόπους με τους οποίους οι γυναίκες διεκδικούν την «ισότιμη» μεταχείρισή τους και διεισδύουν στον κοινωνικό και επαγγελματικό ιστό. Οι γυναίκες του Μεσαίωνα, λίγο πριν την έναρξη των νεωτερικών χρόνων της Ευρώπης, προετοιμάζουν με τον δικό τους τρόπο το «άνοιγμα» της νέας εποχής. Μέσα στους στόχους του σεμιναρίου είναι να δοκιμάσει να ερμηνεύσει τις συμπεριφορές που περιγράψαμε παραπάνω, μέσα από το πρίσμα των ερωτημάτων που θέτει η σύγχρονη ιστοριογραφία για τη νεωτερικότητα και τη μετανεωτερικότητα.

**Summary:** The main objective of this seminar will be the exploration of female status in the urban environment during the Middle Ages, especially during the Late Medieval Period (14th-15th century). The attempted approach will be focusing on the ways women functioned in the spaces of professional activity, such as guilds and trade, but also on their social appearance and presence. We are also interested in the cases where women became an object of violent behavior, not only in terms of physical violence, but also in the sense of verbal abuse and/or exclusion. Within this context we can also follow the ways that women claimed “equal” treatment and how they gradually pervaded the social and professional fabric. Medieval women, just before the commencement of Europe’s Modernity, prepared in their own way the opening to a new age. The interpretation of the above mentioned behavioral patterns, as seen in the light of the questions set by contemporary historiography about modernity and post-modernity, are within the central targets of this seminar.

**Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography**

- Anderson B. - Zinsser Z., *A History of Their Own: Women in Europe from Prehistory to the Present*, Vol. 1, revised edition, Oxford 2000.
- Bennett J., "Medievalism and Feminism," *Speculum* 68 (1993) 309-331.
- Blanc O., *Parades et parures. L'invention du corps de mode à la fin du Moyen Age*, Paris 1997.
- Bologne J.-Cl., *La naissance interdite. Stérilité, avortement, contraception au Moyen Age*, Paris 1988.
- Boureau A., "La redécouverte de l'autonomie du corps : l'émergence du somnambule (XIIIe-XIVe siècles)", *Micrologus*, 1 (1993) 27-42.
- Brown P., *Le renoncement à la chair. Virginité, célibat et continence dans le christianisme primitif*, Paris 1995 (αγγλ. Έκδ. : 1988).
- Bynum C. W., *Fragmentation and Redemption: Essays and Gender and the Human Body in Medieval Religion*, New York 1991.
- Bynum C. W., *The Resurrection of the Body in Western Christianity from 200 to 1336*, New York 1995.
- Duby G. - Perrot M., *Histoire des femmes en Occident - Le Moyen Age*, Paris, Plon 1990.
- Jacquart D. - Thomasset Cl., *Sexualité et savoir médical au Moyen Âge*, Paris 1985.
- Jacquart D., "La morphologie du corps féminin selon les médecins de la fin du Moyen Age", *Micrologus*, 1, 1993, p. 81-98.
- Lett, D., "Le corps de la jeune fille. Regards de clercs sur l'adolescente aux XIIIe-XIVe siècles", *CLIO, Histoire, Femmes et Sociétés*, n° 4, 1996, p. 51-73.
- Mosher Stuard S., *Women in Medieval History and Historiography*, Philadelphia 1987.
- Schmitt J.-Cl., *La raison des gestes dans l'Occident médiéval*, Paris 1990.
- Partner N. (ed.), *Studying Medieval Women: Sex, Gender, Feminism*, Cambridge 1993.
- Pernoud R., *La femme au temps des cathédrales*, Paris 1980
- Verdon J., *La femme au Moyen Age*, Paris 2006.
- Women in Medieval Times: An Annotated Bibliography*, Wiener Publishers 1988.
- [medievales.revues.org/document869.html](http://medievales.revues.org/document869.html).
- Matrix: A collection of resources for the study of women's religious communities, 500-1500.*

## ΜΑΡΙΑ ΝΤΟΥΡΟΥ – ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Χειμερινό εξάμηνο / Winter Semester

**Θέμα:** Οι δυτικές δυνάμεις (Φράγκοι, Αραγώνιοι, Βενετοί, Γενουάτες) στην Μεσόγειο. Πολιτική, κοινωνία, οικονομία (12ος-16ος αι.).

**Subject:** The Latin powers (Franks, Aragonese, Venetians, Genoese) in the Mediterranean. Policy, society, economy (12th-16th centuries).

**Περίληψη:** Θέμα του σεμιναρίου είναι η παρουσία και η πολιτική των δυτικών δυνάμεων, ιδιαίτερα των Φράγκων, των Αραγωνίων, των Βενετών και των Γενουατών στη δυτική και ανατολική Μεσόγειο την περίοδο των σταυροφοριών μέχρι την κατάλυση των λατινικών ηγεμονιών λόγω της επέκτασης των Τούρκων. Έμφαση δίνεται στην εξωτερική πολιτική των δυνάμεων, ιδιαίτερα στην ανατολική Μεσόγειο τον 12<sup>ο</sup> έως τον 16<sup>ο</sup> αιώνα, όπως και στις διπλωματικές και οικονομικές σχέσεις με τις άλλες δυνάμεις της εποχής. Οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα μελετώντας δυτικές πρωτογενείς πηγές (αρχειακές και φιλολογικές), αλλά και τη δευτερογενή βιβλιογραφία, να εμβαθύνουν σε θέματα που αφορούν την κατάσταση στη δυτική Ευρώπη, την εγκατάσταση των Δυτικών στην Ανατολή, τους νέους θεσμούς και τη συμβίωση με τις τοπικές κοινωνίες προκειμένου να συγκροτήσουν εικόνα της διαμορφωθείσας κατάστασης στο μεσογειακό χώρο αυτή την περίοδο.

**Summary:** The seminar aims in enlightening the presence and the activities of the Latin powers, especially the Franks, the Aragonese, the Venetians and the Genoese in the Mediterranean during the period of the crusades until the final decline of the Latin dominions in the eastern Mediterranean because of the Turkish expansion. Emphasis is given in the policy of the Latins during the 12<sup>th</sup>-16<sup>th</sup> centuries, especially their impact on political, social and economic terms as well as their symbiosis with the local societies. Through the study of western primary sources (archival and literary) and secondary literature the students obtain a better understanding of the situation in Western Europe and the Mediterranean during the medieval period.

### **Ενδεικτική βιβλιογραφία/ Selective bibliography**

- Abulafia D., *The western Mediterranean Kingdoms, 1200-1500. The struggle for dominion*, Longman 1997
- Arbel B., *Intercultural contacts in the medieval Mediterranean*, London 1996
- Balard M., *La Romanie genoise (XIIe au debut du XVe siècle)*, Genova 1978.
- Balletto L., *Genova, mediterraneo, Mar Nero (XIII-XV sec.)*, Genova 1976.
- Bisson T.N., *The medieval crown of Aragon. A short history*, Oxford 1986
- Bon A., *La Moree franque. Etudes historiques, topographiques et archeologiques sur la principaute de Moree (1204-1430)* Paris 1969
- Buongiorno M., *L'amministrazione Genovese nella Romania*, Genova 1977
- Leonard E., *Les Angevins de Naples*, Paris 1954
- Lock P., *Οι Φράγκοι στο Αιγαίο (1204-1500)*, Αθήνα 1998
- Lopez R.S., *Sù e giù per la storia di Genova*, Genova 1975
- Thiriet Fr., *La Romanie vénitienne au Moyen Age. Le developpement et l'exploitation du domaine colonial vénitien (XII-XVe s.)*. Paris 1975
- Μαλτέζου Χρ. (επιμ.), *Όψεις της ιστορίας του βενετοκρατούμενου Ελληνισμού. Αρχειακά τεκμήρια*, Αθήνα 1993



- Ντούρου-Ηλιοπούλου Μ., *Από τη δυτική Ευρώπη στην ανατολική Μεσόγειο. Οι σταυροφορικές ηγεμονίες στη Ρωμανία (13<sup>ος</sup>-15<sup>ος</sup> αι.). Πολιτικές και θεσμικές πραγματικότητες*, Αθήνα 2012
- Ντούρου-Ηλιοπούλου Μ., *Οι Δυτικοί στη Ρωμανία (13<sup>ος</sup>-15<sup>ος</sup> αι.). Μια ερευνητική προσέγγιση*, Αθήνα 2013
- Ντούρου-Ηλιοπούλου Μ., *Φράγκοι και Βενετοί στη Ρωμανία. Αρχειακά τεκμήρια*, Classica et Varia XVI, Ηρόδοτος, Αθήνα 2016
- Παπαδία – Λάλα Αν., *Ο θεσμός των αστικών κοινοτήτων στον ελληνικό χώρο κατά την περίοδο της βενετοκρατίας (13<sup>ος</sup>-18<sup>ος</sup> αι.). Μια συνθετική προσέγγιση*, Βενετία 2004

### **ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΓΑΝΑΚΗΣ**

Χειμερινό εξάμηνο / Winter Semester

**Θέμα:** Ανανοηματοδοτήσεις και πρακτικές αντιμετώπισης της τρέλας στις δυτικές κοινωνίες, 16ος-19ος αιώνας

**Subject:** Reconceptualizations and treatment of madness in Western societies, 16th-19th centuries

**Περίληψη:** Μέχρι τα μέσα περίπου του 17ου αιώνα, οι άνθρωποι με ψυχικές διαταραχές δεν αντιμετωπιζόνταν σαν ξεχωριστή κατηγορία κοινωνικά παρεκκλινόντων, αλλά αποτελούσαν τμήμα του ευρύτερου περιθωριακού πληθυσμού των αρρώστων, ακλήρων και γενικότερα των ανίκανων να συντηρηθούν ατόμων. Οι ψυχοπαθείς ζούσαν στη μεγάλη πλειοψηφία τους ελεύθερα στα πλαίσια των δυτικών κοινωνιών. Έναν αιώνα αργότερα, η κατάσταση είχε αλλάξει δραματικά. Οι θεωρούμενοι ψυχοπαθείς βρέθηκαν περιορισμένοι σε ειδικά διαμορφωμένα άσυλα, συχνά υπό κρατικό έλεγχο. Στα πλαίσια αυτού του νέου περιοριστικού περιβάλλοντος, η ψυχασθένεια αντιμετωπιζόταν πλέον ως ιατρικό πρόβλημα, το οποίο καλούνταν να αντιμετωπίσουν ειδικοί ιατροί με τον τίτλο «ιατροί των τρελών» (mad-doctors στην Αγγλία).

Η παραδοσιακή ιστορική θεώρηση αυτών των αλλαγών στην αντιμετώπιση της τρέλας ως ασθένειας και των τρελών ως «ειδικών ασθενών» εμφορούνταν από την κλασική γραμμική αντίληψη, προτάσσοντας τη σύζευξη, από τον 18ο αιώνα και μετά, «δημιουργικών» δυνάμεων όπως ο ανθρωπισμός, η επιστημονική επανάσταση και η ανάληψη της ευθύνης περίθαλψης των ψυχικά ασθενών από τον νέο κρατικό μηχανισμό. Η ερμηνεία αυτή υπογράμμιζε το φιλανθρωπικό στοιχείο αυτών των μεταρρυθμίσεων, παρουσιάζοντας τελικά τις ανακατατάξεις στην αντιμετώπιση της τρέλας ως ασθένειας ως ακόμη μια ένδειξη της «προόδου της ανθρωπότητας». Τομή στην ιστορική διερεύνηση της θεώρησης της τρέλας στις δυτικές κοινωνίες υπήρξε το έργο του Michel Foucault *Ιστορία της τρέλας στην κλασική εποχή*, δημοσιευμένο το 1963. Το έργο, το οποίο δίχασε την ιστορική κοινότητα, θεωρείται έως σήμερα βασικό σύγγραμμα της

νέας ιστορίας της τρέλας. Οπαδοί και πολέμιοι της θεωρίας του γάλλου στοχαστή επισημαίνουν ως σημαντικότερη συμβολή του έργου την ανάδειξη της τρέλας ως μεταβλητής κοινωνικής κατασκευής - έκφρασης της κάθε εποχής, καθώς και της ιστορίας της τρέλας ως αναπόσπαστου μέρους της ιστορίας της λογικής. Ακολουθώντας κριτικά το φουκωικό ερμηνευτικό σχήμα, θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε, μέσα από τις μεταβαλλόμενες θεωρήσεις της παρανοϊκής, τρελής συμπεριφοράς, τα κοινωνικό-πολιτισμικά προτάγματα και τις προτεραιότητες των «λογικών κοινωνιών» από τον 16<sup>ο</sup> έως τον 19<sup>ο</sup> αιώνα.

**Summary:** Till the mid-17th century, people considered to be mad were not treated as a special category of social deviants, but were part of the broader marginal populations in towns and the countryside. One century later, the situation had drastically changed; those considered to be mad were now confined to specialized asylums, often under state control. In this new environment, madness was treated as a medical problem, to be tackled by the newly-emerging specialists, the “mad doctors”. The conventional historical interpretation of these changes in the perception and treatment of madness was imbued with the classical linear conception, pointing to the coming together, from the 18th century onwards, of “creative forces”, such as humanitarianism, the scientific revolution, and the take-over of the treatment of the insane by the new state mechanisms; ultimately, this presented the changes in the perception and treatment of madness as another manifestation of the “progressive direction of humanity”. Michel Foucault’s *History of Madness in the Classical Age* (1963) represented the major break with this interpretative tradition; the work, which sharply divided the academic community, is now being considered as the “classic” in the new history of madness. Supporters as well as opponents of the Foucauldian theory agree that its greatest contribution was to highlight that madness was a variable, social and cultural construct of each era, and, subsequently, that the history of insanity should be viewed as constitutive part of the history of sanity. Critically following the Foucauldian interpretation, the seminar will attempt to highlight, through the examination of changing perceptions of mad, insane behaviour, the socio-cultural norms and priorities of the “sane societies” from the 16th to the 19th centuries.

### **Ενδεικτική βιβλιογραφία/Selective bibliography**

- Foucault M., *Η ιστορία της τρέλας στην κλασική εποχή*, ελλ. μετ. Καλέντη Αθήνα 2006 (η πλήρης έκδοση του έργου)
- Gutting G., “Foucault and the history of madness”, G.Gutting (επιμ.), *The Cambridge Companion to Foucault*, Cambridge 1994
- McDonald M., *Mystical Bedlam: Madness, Anxiety and Healing in Seventeenth-Century England*, Cambridge 1981
- Midelfort E., *A History of Madness in Sixteenth-Century Germany*, Stanford 2000

- Porter R., *A Social History of Madness - Stories of the Insane*, Phoenix, 1987
- Porter R., Bynum W. F. and Shepherd M. (επιμ.), *The Anatomy of Madness: Essays in the History of Psychiatry*, vol. II, *Institutions and Society*, London 1985.
- Porter R., Bynum W. F. and Shepherd M. (επιμ.), *Mind Forg'd Manacles: A History of Madness in England from the Restoration to the Regency*, London 1987.
- Scull A., *The Most Solitary of Afflictions: Madness and Society in Britain, 1700 - 1900*, New Haven 1993
- Scull A., *Masters of Bedlam. The Transformation of the Mad-Doctoring Trade*, New Jersey 1996
- Scull A., *Museums of Madness: The Social Organization of Insanity in Nineteenth-Century England*, London 1979
- Scull A. & Andrews J., *Customers and Patrons of the Mad-Trade: The Management of Lunacy in Eighteenth-Century London, With the Complete Text of John Monro's 1766 Case Book*, Berkeley 2002
- Stone L., "Madness", *The Past and the Present Revisited*, London 1987

## ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΑΚΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο/ Winter semester

**Θέμα:** Έθνη και Εθνικισμοί στη Νεότερη Ευρώπη (19<sup>ος</sup> και 20<sup>ος</sup> αιώνας)

**Subject:** Nations and Nationalism in Modern Europe

**Περίληψη:** Το σεμινάριο χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο εξετάζεται ο εθνικός χάρτης της Ευρώπης, όπως έχει διαμορφωθεί στους νεότερους χρόνους ως αποτέλεσμα του κινήματος των εθνοτήτων. Διερευνώνται επίσης, με βάση την ανάλυση ειδικών έργων, οι παράγοντες που διαμόρφωσαν το εθνικό κίνημα και οι μορφές που παίρνει ο εθνικισμός, οδηγώντας συγχρόνως, είτε στη διάσπαση ευρύτερων κρατών, είτε στην ενοποίηση άλλων.

Στο δεύτερο μέρος κάθε φοιτητής πραγματεύεται ένα θέμα που έχει σχέση με τη συγκρότηση ενός εθνικού κράτους και το οποίο θα αποτελέσει τη βάση για τη γραπτή του εργασία.

## Βιβλιογραφία / Selective bibliography

- Λέκκας Π., *Η εθνικιστική ιδεολογία. Πέντε υποθέσεις εργασίας στην ιστορική κοινωνιολογία*. Αθήνα 1992.
- Connor W., *Ethnonationalism*. Princeton 1994.
- Gellner E., *Έθνη και εθνικισμός*. (Μετάφραση). Αθήνα 1992.
- Hayes C., *The historical evolution of modern nationalism*. New York 1931.
- Hobsbawm E.J., *Έθνη και εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα (Πρόγραμμα, μύθος, πραγματικότητα)*. (Μετάφραση). Αθήνα 1994.
- Kedourie E., *Nationalism*. London 1962.

- Kohn H., *Nationalism: its meaning and history*. Princeton 1955.  
 Kohn H., *The idea of nationalism*. New York 1967.  
 Pinson, K.S. (ed.), *Nationalism and history*. Philadelphia 1958.  
 Reinharz J.- Mosse G.L., *The impact of western nationalism*. London 1992.  
 Sathyamurthy T., *Nationalism in the contemporary world*. London 1983.  
 Schafer B.C., *Nationalism, myth and reality*. New York 1955.  
 Seton - Watson H., *An enquiry into the origins of nations*. Oxford 1977.  
 Seton- Watson H., *Nationalism, old and new*. London 1965.  
 Smith Antony D., *Ethnicity and nationalism*. Leyden 1992.  
 Smith Antony D., *National identity*. London 1991.  
 Smith Antony, D. *The ethnics origins of nations*. Oxford 1986.  
 Smith Antony D., *Theories of nationalism*. London 1971.  
 Snyder L., *The meaning of nationalism*. New Brunswick 1954.  
 Snyder L., *The new nationalism*. Ithaca 1968.  
 Teich M. - Porter R., *The national question in western Europe in historical context*. Cambridge 1993.

## **ΚΩΣΤΑΣ ΡΑΠΤΗΣ**

Εαρινό εξάμηνο / Spring Semester

**Θέμα:** Φύλο και κοινωνία στην Ευρώπη, 19<sup>ος</sup> –20<sup>ός</sup> αιώνες: Η περίπτωση των μεσαίων και κυρίαρχων τάξεων

**Subject:** Gender and Society in 19<sup>th</sup> and 20<sup>th</sup> century Europe: The case of middle und upper classes

**Περίληψη:** Το σεμινάριο εξετάζει τις έμφυλες διαστάσεις των ευρωπαϊκών κοινωνιών, εστιάζοντας στα μεσαία και ανώτερα κοινωνικά στρώματα, δηλαδή στους ευγενείς και την αστική τάξη. Ειδικότερα, εξετάζει τη θέση ανδρών και γυναικών στα ποικίλα πεδία του οικογενειακού, κοινωνικού, πολιτικού και οικονομικού βίου, τους όρους πολιτισμικής κατασκευής και αναπαραγωγής της «ανωτερότητας» του ανδρικού ή αντίστοιχα της κατωτερότητας του γυναικείου «φύλου». Αντικείμενο του σεμιναρίου αποτελεί ακόμη η πορεία χειραφέτησης των γυναικών από καταναγκασμούς και διακρίσεις και η σταδιακή μεταμόρφωση των ανδροκρατούμενων ευρωπαϊκών κοινωνιών της νεωτερικότητας.

**Summary:** The seminar deals with gender aspects of european societies focusing on the middle, especially the upper middle, classes and the nobility. It examines mens' and women's positions in family, social, political and economic life as well as the terms in which male superiority and female inferiority were being constructed and reproduced. Finally, it examines the long process of women's emancipation which gradually changed male dominated societies in modern Europe.

## Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Αβδελά Έ. - Ψαρρά Α. (επιμ.), *Σιωπηρές ιστορίες: Γυναίκες και φύλο στην ιστορική αφήγηση*, Αθήνα 1997
- Βαρίκα Ε., *Με διαφορετικό πρόσωπο: Φύλο, διαφορά και οικουμενικότητα*. Αθήνα 2000
- Χάφτον Ό., *Ιστορία των γυναικών στην Ευρώπη (1500-1800)*, Αθήνα 2003
- Anderson B. - Zinsser J., *A History of their Own. Women in Europe from Prehistory to the Present*, vol. II, New York 1989
- Bock G., *Women in European History*, Oxford 2002
- Diemel C., *Adelige Frauen im bürgerlichen Jahrhundert. Hofdamen, Stiftsdamen, Salondamen 1800-1870*, Frankfurt 1998
- Duby G. - Perrot M. (επιμ.), *Γυναίκες και ιστορία: Πρακτικά συμποσίου, Σορβόννη 13-14 Νοεμβρίου 1992*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα 1995
- Duby G. - Perrot M. (επιμ.), *A History of the Women in the West: IV. Emerging Feminism from Revolution to World War*
- Duby G. - Perrot M. (επιμ.), *Feminism from the revolution to World War*, Cambridge 1993
- Duby G. - Perrot M. (επιμ.), *A History of the Women in the West: V. Toward a cultural Identity in the Twentieth Century*
- Frader L. - Rose S. (επιμ.), *Gender and Class in Modern Europe*, Cornell UP, Ithaca/ London 1996
- Frevert U. (επιμ.), *Bürgerinnen und Bürger. Geschlechterverhältnisse im 19. Jahrhundert*, Göttingen 1988
- Frevert U. (επιμ.), *Frauen-Geschichte. Zwischen Bürgerlicher Verbesserung und Neuer Weiblichkeit*, Frankfurt 1986
- Lieven D., *The Aristocracy in Europe 1815-1914*, Columbia UP 1994
- Montgomery F., - Collette C. (επιμ.), *The European Womens History Reader*, London 2002
- Schmale W., *Geschichte der Männlichkeit in Europa 1450-2000*, Βιέννη 2003
- Scott J., *Feminism and History*, Oxford 1996
- Scott J., *Gender and the Politics of History*, New York 1999

### ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΑΚΗΣ

Εαρινό εξάμηνο / Spring semester

**Θέμα:** Σχέσεις οικονομίας και εξωτερικής πολιτικής στη Νεότερη Ευρώπη

**Subject:** Economy and Foreign Policy in Modern Europe

**Περίληψη:** Στο σεμινάριο εξετάζεται η αμφίδρομη σχέση μεταξύ οικονομίας και πολιτικής στη Νεότερη Ευρώπη. Συγκεκριμένα αναλύεται πώς η οικονομία σε γενική έννοια (παραγωγή, συσσώρευση κεφαλαίων, εμπόριο) επηρεάζει καθοριστικά τις διεθνείς σχέσεις ενός κράτους, αλλά και από την

άλλη πώς η επιδίωξη κάποιων στόχων εξωτερικής πολιτικής οδηγεί ένα κράτος στην άσκηση ορισμένης οικονομικής πολιτικής για την επίτευξη αυτών των στόχων.

Το σεμινάριο χωρίζεται σε δύο μέρη: Στο πρώτο εξετάζεται το αντικείμενο του σεμιναρίου με βάση την ανάλυση σχετικών έργων και στο δεύτερο παρουσιάζονται οι εργασίες των φοιτητών που πραγματεύονται ειδικά θέματα στο πλαίσιο του σεμιναρίου.

**Summary:** The seminar examines the relation between economy and politics in Modern Europe. It is specifically analyzed, how economy in general (production, accumulation of capital, trade) affects the international relations of a state, and further how the seeking of the targets of a foreign policy leads a state to exercise a certain economic policy.

The seminar is divided in two parts: analysis of the relevant works in the first part, presentations of papers on special themes by the students in the second one.

### **Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography**

Clapham J.H., *The economic development of France and Germany, 1815-1914*, Cambridge 1921(A' έκδοση).

Fieldhouse D.K., *Economics and empire (1830-1914)*, London 1973.

Hodgart A., *The economics of European imperialism*, New York 1977.

Kaiser D.E., *Economic Diplomacy and the origins of the second world war. Germany, France and Easter Europe, 1930-39*, Princeton 1980.

Kennedy P., *Strategy and Diplomacy 1870-1945*, London 1984.

Langer W., *The diplomacy of imperialism*, New York 1972.

Platt D.C.M., *Finance, trade and politics, 1815-1914*, Oxford 1968.

Ponteil F., *La Mediterranée et les puissances*, Paris 1964.

Remouvin P. – Duroselle J.B., *Εισαγωγή εις την ιστορίαν των διεθνών σχέσεων*, (μετάφραση), Τόμος Α', Αθήνα 1977.

Remouvin P., *Histoire des relations intenationales*. Τόμοι 5-8, Παρίσι  
*The New Cambridge Modern History*, Τόμοι VII-VIII. Cambridge.

## ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

### ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Υπεύθυνος: καθηγ. Α. Λιάκος ([aliakos@otenet.gr](mailto:aliakos@otenet.gr))

Η ΜΔΠΠ δημιουργήθηκε το 2010 από το Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Πανεπιστήμιο Βοζαζιζι στην Κωνσταντινούπολη, την École Normale Supérieure και την École Pratique des Hautes Etudes στο Παρίσι, το Πανεπιστήμιο Pablo de Olavide στη Σεβίλη, και το Πανεπιστήμιο Ca' Foscari Βενετία, όπου και το διοικητικό κέντρο. Η ΜΔΠΠ αποτελεί μετεξέλιξη του Ευρωπαϊκού Διδακτορικού Ιστορίας.

Για περισσότερες πληροφορίες:

[http://www.unive.it/nqcontent.cfm?a\\_id=77333](http://www.unive.it/nqcontent.cfm?a_id=77333)

### EUROPEAN MASTER OF CLASSICAL CULTURES

Υπεύθυνοι: Καθηγ. Κων/νος Μπουραζέλης, Επίκ. Καθηγ. Σοφία Ανεζίρη

Το European Master in Classical Cultures -(EMCC)- είναι ένα διεθνές ευρωπαϊκό πρόγραμμα με αντικείμενο τις κλασικές σπουδές, στο οποίο συμμετέχουν 11 πανεπιστήμια από οκτώ ευρωπαϊκές χώρες (πίνακας των παν/μίων και των αντίστοιχων υπευθύνων παρακάτω).

Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος προβλέπεται η δυνατότητα για τους συμμετέχοντες σπουδαστές να φοιτήσουν κατ' ελάχιστο σε δύο από τα συνεργαζόμενα πανεπιστημιακά ιδρύματα και επιπλέον -αν το επιθυμούν-να συντάξουν τη διπλωματική τους εργασία υπό την εποπτεία καθηγητών δύο διαφορετικών πανεπιστημίων. Στους φοιτητές που επιλέγονται να φοιτήσουν στο «European Master in Classical Cultures» απονέμεται μετά το πέρας των σπουδών τους Διπλό ή Πολλαπλό Δίπλωμα. Βασική αρχή απετέλεσε εξ αρχής να γίνουν σεβαστές οι ιδιαιτερότητες των ήδη ισχυόντων κανονισμών και όρων λειτουργίας των μεταπτυχιακών προγραμμάτων των συμμετεχόντων Πανεπιστημίων.

Περισσότερες πληροφορίες για τη διάρθρωση των σπουδών, τις προϋποθέσεις εισαγωγής και τις αιτήσεις στο [www.eu-classical-cultures.eu](http://www.eu-classical-cultures.eu) ή στους πανεπιστημιακούς συντονιστές.

#### Συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια

1. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών / Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

2. Westfälische Wilhelms Universität Münster / Seminar für Alte Geschichte / Institut für Epigraphik
3. Leopold-Franzens-Universität Innsbruck/ Institut für Alte Geschichte und Altorientalistik
4. Istanbul Üniversitesi / Seminar für Alte Geschichte im Rahmen des Instituts für Geschichte
5. Università degli Studi di Perugia / Dipartimento di Scienze Storiche
6. Uniwersytet im. Adam Mickiewicza, Poznan / Historisches Institut
7. Universität Hamburg / Historisches Seminar – Arbeitsbereich Alte Geschichte
8. Universität Freiburg / Archäologisches Seminar
9. Università degli Studi di Roma Tre / Dipartimento di studi sul mondo antico
10. University of Cyprus / Faculty of Classics and Philosophy
11. Université Toulouse Le Mirail / Département d'histoire ancienne
12. Universidad La Coruña
13. Deutsches Archäologisches Institut (DAI) Rom (Prof. Dr. Fr. Flers and Prof. Dr. Ort. Dally)
14. Universidad de Valladolid
15. Università degli studi di Palermo
16. Universidad de Salamanca

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ  
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ, ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΚΑΙ  
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ**

Υπεύθυνη: Επικ. Καθηγ. Κατερίνα Γαρδίκια

Συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια

1. École Pratique des Hautes Études, Παρίσι
2. National and Kapodistrian University of Athens
3. Instituto Superior de Ciência do Trabalho e da Empresa της Λισαβόνας
4. Università degli Studi di Pisa, Πίζα
5. Universidad Pablo de Olavide της Σεβίλλης.

Το πρόγραμμα είναι διετές και οι σπουδαστές, οι οποίοι πρέπει να έχουν ήδη εισαχθεί κανονικά στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Ειδίκευσης της χώρας τους, φοιτούν το δεύτερο έτος των σπουδών τους είτε σε ένα από τα ξένα πανεπιστήμια είτε το τρίτο και τέταρτο εξάμηνο των σπουδών τους σε δύο ξένα πανεπιστήμια. Το πρόγραμμα υποστηρίζεται από το κοινοτικό πρόγραμμα Erasmus. Η αξιολόγηση των αιτήσεων γίνεται από επιτροπή στην οποία αντιπροσωπεύονται και τα πέντε πανεπιστήμια.



**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΡΑΣΗ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ  
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ**

Υπεύθυνη: Αν. Καθηγ. Μαρία Ευθυμίου

Το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, σε συνεργασία με το Παλαιογραφικό Αρχείο του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης, έχει προχωρήσει στην οργάνωση μεταπτυχιακής δράσης, με στόχο την αξιοποίηση του πολύτιμου περιεχομένου της Βιβλιοθήκης του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας. Ήδη, πενταμελής αποστολή μεταπτυχιακών φοιτητών, με επικεφαλής την Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νεότερης Ιστορίας κ. Μ. Ευθυμίου, επισκέφθηκαν κατά το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010 την Αλεξάνδρεια και μελέτησαν υλικό του εκεί Αρχείου και της Βιβλιοθήκης. Η δράση αυτή θα γίνει προσπάθεια να πραγματοποιηθεί κατά τα προσεχή ακαδημαϊκά έτη και να μετατραπεί σε θεσμό.

## EUROPEAN POSTGRADUATE PROGRAMMES IN COOPERATION OF THE DEPARTMENT OF HISTORY AND ARCHAEOLOGY

### MEDITERRANEAN DOCTORAL SCHOOL IN HISTORY

Prof. A. Liakos

The Mediterranean Doctoral School in History (MDSH) was created in summer 2010 by the **National and Kapodistrian University of Athens**, Boğaziçi University Istanbul, Ecole Normale Supérieure de Paris, Ecole Pratique des Hautes Etudes, Universidad Pablo de Olavide de Sevilla, and Università Ca' Foscari Venezia. The administrative seat of the MDSH is at the University Ca' Foscari of Venice.

The purpose of the MDSH is to provide advanced level training in research and the appropriate skills to exercise research and professional activities of high quality in universities, institutions in the public and private sectors. It partly relies on the tradition of the former [European Doctorate in the Social History of Europe and the Mediterranean «Building on the Past»](#) (2001-2009).

The training and research activity of the School is based on the mobility of postgraduate students and teaching staff. Postgraduate students from the partner universities spend one academic year - normally the second of their doctoral training - at one or two of the foreign partner universities, participating in the host institution's doctoral training programme at the same conditions holding for local postgraduate fellows. The host institutions provide qualified research supervision for the period of mobility. They also support co-tutelle agreements and the creation of the conditions for conferring the Doctor Europaeus.

Athens, Istanbul, Paris, Seville and Venice represent five chiefly important sites for Mediterranean history, memory and archives. The MDSH promotes preferably, albeit not exclusively, comparative research and enquiries in the history of cross-border transfers and overseas relations in the Mediterranean area, comprising the relations of this area with other world regions.

**More information:** [http://www.unive.it/nqcontent.cfm?a\\_id=77333](http://www.unive.it/nqcontent.cfm?a_id=77333)

### EUROPEAN MASTER OF CLASSICAL CULTURES

Departmental Coordinators: Prof. K. Buraselis, Assist. Prof. S. Aneziri

The **European Master of Classical Cultures (EMCC)** is a European postgraduate programme, uniting eleven European universities of eight European countries in the common plan to create a coordinated course of

Master's studies in the field of the Classics (Ancient History, Classical Philology, Classical Archaeology and adjacent disciplines). Students admitted to the programme «European Master in Classical Cultures», must follow the legal provisions of the host university. They will complete all course requirements and the regulations about these courses at no fewer than two and no more than three universities. They must also acquire a minimum of 30 ETCS points at each of two partner universities of different national languages. Students who have validated 120 ECTS credits according to existing regulations will receive a double or a multiple degree and a diploma supplement.

For more information visit [www.eu-classical-cultures.eu](http://www.eu-classical-cultures.eu) or consult the departmental coordinators.

### Affiliated Universities

1. National and Kapodistrian University of Athens / Department of History and Archaeology
2. Westfälische Wilhelms Universität Münster / Seminar für Alte Geschichte / Institut für Epigraphik
3. Leopold-Franzens-Universität Innsbruck  
Institut für Alte Geschichte und Altorientalistik
4. Istanbul Üniversitesi  
Seminar für Alte Geschichte im Rahmen des Instituts für Geschichte
5. Università degli Studi di Perugia  
Dipartimento di Scienze Storiche
6. Uniwersytet im. Adam Mickiewicza, Poznan  
Historisches Institut
7. Universität Hamburg  
Historisches Seminar – Arbeitsbereich Alte Geschichte
8. Universität Freiburg  
Archäologisches Seminar
9. Università degli Studi di Roma Tre  
Dipartimento di studi sul mondo antico
10. University of Cyprus  
Faculty of Classics and Philosophy
11. Université Toulouse Le Mirail  
Département d'histoire ancienne
12. Universidad La Coruña
13. Deutsches Archäologisches Institut (DAI) Rom (Prof. Dr. Fr. Flers and Prof. Dr. Ort. Dally)
14. Universidad de Valladolid
15. Università degli studi di Palermo
16. Universidad de Salamanca

**EUROPEAN MA IN THE POLITICAL AND CULTURAL HISTORY  
OF MEDIEVAL, MODERN AND CONTEMPORARY EUROPE**

Departmental Coordinator: Ass. Prof. K. Gardikas

Affiliated Universities

1. École Pratique des Hautes Études, Paris
2. Instituto Superior de Ciência do Trabalho e da Empresa of Lisbon
3. National and Kapodistrian University of Athens
4. Università degli Studi di Pisa
5. Universidad Pablo de Olavide of Sevilla

This is a two-year program. The students, who must already be admitted to the MA program of their University, spend the second year of their studies at one of the other Universities, or alternatively, the third and fourth semester at two of the other Universities. The program is supported by the European Erasmus program. The evaluation of applications is made by a committee consisting of representatives of the five Universities.

**POSTGRADUATE SEMINAR FOR THE STUDY OF THE LIBRARY  
OF THE PATRIARCHATE OF ALEXANDREIA**

Departmental Coordinator: Ass. Professor M. Efthymiou

The Department of History and Archaeology of the University of Athens in collaboration with the Palaeographical Archive of the National Bank of Greece Cultural Foundation, organized postgraduate activities for the study of the very significant Library of the Patriarchate of Alexandreia. A group of five postgraduate students under the guidance of Maria Euthymiou, Associate Professor of Contemporary History, visited the library in Alexandreia and studied material in the Archives and the Library of the Patriarchate. Other visits are planned for the following years. Efforts are being made to turn these postgraduate activities into a regular program.

<p style="text-align: center;"><b>ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ</b></p>
--

### **1. Στόχοι και περιεχόμενο**

Το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών αποβλέποντας στην προαγωγή της επιστημονικής γνώσης καθώς και στην προώθηση της έρευνας με συνεκτίμηση των αναγκών ανάπτυξης της χώρας δέχεται υποψήφιους διδάκτορες με στόχο την οργάνωση, καθοδήγηση και υποστήριξη πρωτότυπης επιστημονικής έρευνας για την σύνταξη διδακτορικής διατριβής (ΔΔ) και μεταδιδακτορικής μελέτης (ΜΔΜ). Ο παρών κανονισμός ισχύει για τους εισακτέους του ακαδημαϊκού έτους 2016-17 και μέχρι τις 31 Αυγούστου 2019, ημερομηνία λήξης του τρέχοντος Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Τα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται στο Τμήμα είναι τα ακόλουθα:

10. Προϊστορική Αρχαιολογία
11. Κλασική Αρχαιολογία
12. Βυζαντινή Αρχαιολογία
13. Ιστορία της Νεότερης Τέχνης
14. Ιστορία της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας
15. Βυζαντινή Ιστορία
16. Οθωμανική Ιστορία
17. Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία
18. Ευρωπαϊκή Ιστορία

### **2. Προϋποθέσεις και διαδικασία ένταξης υποψηφίων διδασκόντων**

Δικαίωμα αίτησης για εκπόνηση διδακτορικής διατριβής έχουν όλοι οι κάτοχοι μεταπτυχιακών διπλωμάτων ειδίκευσης της Ελλάδας και του εξωτερικού. Για τους πτυχιούχους ΑΕΙ του εξωτερικού είναι απαραίτητη η προσκόμιση της αναγνώρισης της ισοτιμίας του μεταπτυχιακού τους διπλώματος από το Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.

Οι αιτήσεις για εκπόνηση διδακτορικής διατριβής υποβάλλονται κατά τα διαστήματα 1-20 Μαΐου και 1-20 Νοεμβρίου εκάστου έτους.

Οι ενδιαφερόμενοι κατά την διάρκεια των ανωτέρω χρονικών διαστημάτων θα πρέπει να προσκομίσουν τα εξής δικαιολογητικά:

- Αίτηση για εκπόνηση διδακτορικής διατριβής (βλ. παράρτημα Α παρόντος κανονισμού)
- Βιογραφικό σημείωμα υποψηφίου
- Τεκμηριωμένη επιστημονική πρόταση διδακτορικής διατριβής
- Αντίγραφο μεταπτυχιακού διπλώματος
- Αναλυτική βαθμολογία των μεταπτυχιακών σπουδών
- Αντίγραφο διπλωματικής μεταπτυχιακής εργασίας σε έντυπη μορφή
- Αναγνώριση ισοτιμίας του μεταπτυχιακού διπλώματος από το Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. (εάν πρόκειται για πτυχιούχους ΑΕΙ του εξωτερικού)

Οι υποψηφιότητες εξετάζονται δύο φορές το χρόνο, τον Ιούνιο και το Δεκέμβριο αντίστοιχα, στις τακτικές συναντήσεις της Συντονιστικής Επιτροπής Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΣΕΜΣ) και επικυρώνονται από τη Γενική Συνέλευση Ειδικής Σύθεσης (ΓΣΕΣ) του Τμήματος.

Η ένταξη γίνεται ύστερα από προφορική συνέντευξη του υποψηφίου σε επιτροπή αποτελούμενη από μέλη ΔΕΠ του οικείου γνωστικού αντικειμένου η οποία πρέπει να συνεκτιμήσει:

- τη βαθμολογία στα σεμιναριακά μαθήματα κατά την διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών
- την αξιολόγηση της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας ειδίκευσης
- την εισήγηση του μέλους ΔΕΠ που θα αναλάβει την επίβλεψη της διδακτορικής διατριβής, το οποίο προτείνει και τα άλλα δύο μέλη της συμβουλευτικής επιτροπής και
- την τεκμηριωμένη επιστημονική πρόταση διδακτορικής διατριβής που υποβάλλει ο υποψήφιος.

Ο συνολικός αριθμός των ενεργών<sup>8</sup> υποψηφίων διδακτόρων δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 220.

### **3. Διαδικασία εκπόνησης διδακτορικής διατριβής**

Ο υποψήφιος διδάκτορας εκπονεί τη διδακτορική του διατριβή με την παρακολούθηση, επίβλεψη και καθοδήγηση τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής, η οποία ορίζεται για κάθε υποψήφιο από τη ΓΣΕΣ ύστερα από πρόταση του επόπτη.

Στην τριμελή συμβουλευτική επιτροπή μετέχουν: ένα (1) μέλος ΔΕΠ του οικείου Τμήματος της βαθμίδας του καθηγητή, αναπληρωτή καθηγητή ή επίκουρου καθηγητή, ως επιβλέπων, και άλλα δύο (2) μέλη, τα οποία μπορεί να είναι μέλη ΔΕΠ του ιδίου ή άλλου Τμήματος του ιδίου ή άλλου Πανεπιστημίου της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, αποχωρήσαντες λόγω ορίου ηλικίας καθηγητές ΑΕΙ, καθηγητές ΑΣΕΙ ή μέλη ΕΠ των ΤΕΙ και της ΑΣΠΑΙΤΕ ή ερευνητές των βαθμίδων Α', Β', Γ' αναγνωρισμένου ερευνητικού κέντρου του εσωτερικού ή εξωτερικού, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Τα μέλη της επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με αυτή, στην οποία ο υποψήφιος διδάκτορας εκπονεί τη διατριβή του (Ν. 3685/2008, άρθρο 9, §2). Με απόφαση της ΓΣΕΣ ορίζεται η γλώσσα συγγραφής της διδακτορικής διατριβής (Ν. 3685/2008, άρθρο 9, §4γ).

Η εκπόνηση της διδακτορικής διατριβής είναι δυνατόν να γίνει σε συνεπίβλεψη με μέλος ΔΕΠ άλλου ΑΕΙ του εσωτερικού ή του εξωτερικού ύστερα από συνεννόηση με τον υποψήφιο διδάκτορα. Σε αυτή την περίπτωση συντάσσεται έγγραφο που ορίζει τους συνεπιβλέποντες των δύο ιδρυμάτων

---

<sup>8</sup> Οι φοιτητές που κάνουν για σοβαρούς λόγους χρήση του δικαιώματος της αναστολής των σπουδών τους, δεν προσμετρώνται στους ενεργούς.

καθώς και τη γλώσσα σύνταξης της διδακτορικής διατριβής, το οποίο υπογράφεται από αμφότερες τις πανεπιστημιακές αρχές.

Οι υποψήφιοι διδάκτορες είναι υποχρεωμένοι να συνεργάζονται με τα μέλη της τριμελούς επιτροπής και να υποβάλουν κάθε χρόνο (άρθρο 9, § 3 στ) έκθεση προόδου της έρευνάς τους. Παράλειψη εκ μέρους του υποψηφίου να καταθέσει έκθεση επί ένα χρόνο, χωρίς αιτιολογία, συνεπάγεται τη διαγραφή του. Οι υποψήφιοι διδάκτορες υποχρεούνται επίσης να παρακολουθούν το πρόγραμμα ειδικών διαλέξεων ή μεταπτυχιακών σεμιναρίων, κατά τα οποία παρουσιάζουν ενώπιον και της τριμελούς επιτροπής τους την πορεία της εκπονούμενης διατριβής και τα προσωρινά συμπεράσματά τους.

Η έκταση της διδακτορικής διατριβής ορίζεται μεταξύ 100.000 - 150.000 λέξεων περιλαμβανομένων των σημειώσεων όχι όμως της βιβλιογραφίας, πινάκων, σχεδίων και εικονογράφησης, σύμφωνα με τις τυπικές προδιαγραφές<sup>9</sup>.

#### **4.Διάρκεια εκπόνησης διδακτορικής διατριβής**

Η διάρκεια για την απόκτηση του διδακτορικού διπλώματος δεν μπορεί να είναι μικρότερη από τρία (3) πλήρη ημερολογιακά έτη από την ημερομηνία ορισμού της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής. Είναι δυνατή η διετής παράταση έως την ολοκλήρωση της διατριβής. Η παράταση εγκρίνεται από την ΣΕΜΣ και επικυρώνεται από την ΓΣΕΣ, ύστερα από αίτηση του υποψηφίου και αιτιολογημένη έκθεση του επόπτη της διδακτορικής διατριβής.

Οι υποψήφιοι διδάκτορες δικαιούνται να αναστείλουν τις σπουδές τους για εξαιρετικά σοβαρούς λόγους (π.χ. στράτευση, ασθένεια, οικογενειακούς λόγους). Ο χρόνος της αναστολής δεν δύναται να υπερβαίνει τα δύο έτη και η αίτηση πρέπει να συνοδεύεται από τη σύμφωνη γνώμη του επιβλέποντα. Το διάστημα της αναστολής δεν συμπεριλαμβάνεται στους χρόνους προθεσμίας ολοκλήρωσης των σπουδών. Μετά την παρέλευση των ως άνω προθεσμιών και εάν δεν έχουν ολοκληρώσει την διατριβή τους οι σπουδαστές διαγράφονται ύστερα από απόφαση της ΓΣΕΣ του Τμήματος.

Με τη συμπλήρωση της τριετίας ή πενταετίας (με παράταση) από την έναρξη εκπόνησης της διατριβής, ο φοιτητής υποχρεούται να καταθέσει στη γραμματεία του Τμήματος αφενός το τελικό κείμενο της διατριβής μετά τις διορθώσεις της τριμελούς επιτροπής, σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή, και αφετέρου βεβαίωση των τριών μελών της επιτροπής ότι το κείμενο είναι το τελικό. Εάν, έξι μήνες μετά την παρέλευση της τριετίας ή πενταετίας (με παράταση) δεν έχει κατατεθεί το τελικό κείμενο της διατριβής και η βεβαίωση των μελών της τριμελούς επιτροπής ο υποψήφιος διαγράφεται.

---

<sup>9</sup> Ειδικότερα ορίζεται ότι το κείμενο θα πρέπει να είναι γραμμένο σε μέγεθος γραμματοσειράς 12'' το κυρίως κείμενο και 10'' οι σημειώσεις, σε 1,5 διάστιχο το κυρίως κείμενο και μονό οι σημειώσεις. Με απόφαση της ΓΣΕΣ ορίζεται η γλώσσα συγγραφής της ΔΔ (νόμος 3685/2008, άρθρο 9, § 4γ).

## **5. Διαδικασία αξιολόγησης της διδακτορικής διατριβής για λήψη διδακτορικού διπλώματος**

Μετά την κατάθεση της τελικής μορφής της διδακτορικής διατριβής, η τριμελής επιτροπή υποβάλλει εντός τριών μηνών στη ΓΣΕΣ αίτηση συγκρότησης επταμελούς εξεταστικής επιτροπής. Αν η προθεσμία παρέλθει χωρίς αποτέλεσμα, το θέμα συζητείται στη ΣΕΜΣ, η οποία μπορεί να ορίσει αντικαταστάτη του επόπτη, κατόπιν έγκρισης της ΓΣΕΣ.

Τέσσερα (4) τουλάχιστον μέλη της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής πρέπει να είναι μέλη ΔΕΠ, εκ των οποίων τουλάχιστον δύο (2) πρέπει να ανήκουν στο οικείο Τμήμα. Τα υπόλοιπα μέλη της επιτροπής μπορεί να είναι μέλη ΔΕΠ Πανεπιστημίων της ημεδαπής ή ομοταγών ιδρυμάτων της αλλοδαπής, αποχωρήσαντες λόγω ορίου ηλικίας καθηγητές ΑΕΙ, καθηγητές ΑΣΕΙ ή μέλη ΕΠ των ΤΕΙ και της ΑΣΠΑΙΤΕ ή ερευνητές των βαθμίδων Α', Β', Γ' αναγνωρισμένου ερευνητικού κέντρου του εσωτερικού ή εξωτερικού, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Όλα τα μέλη της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με αυτή, στην οποία ο υποψήφιος διδάκτορας εκπόνησε τη διατριβή του (Ν. 3685/2008, άρθρο 9, § 4α).

Παράλληλα, η τριμελής επιτροπή, με ευθύνη του επόπτη, υποβάλλει στη Γραμματεία του Τμήματος εισηγητική έκθεση, η οποία διαβιβάζεται στα μέλη της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής καθώς και στον υποψήφιο τριάντα ημέρες πριν από την προφορική δοκιμασία του υποψηφίου.

Η προφορική δοκιμασία του υποψηφίου είναι δημόσια και αναγγέλλεται με ανακοινώσεις και προσκλήσεις προς το διδακτικό προσωπικό, τους φοιτητές και τα μέλη της επιστημονικής κοινότητας. Το πρακτικό της επταμελούς επιτροπής κατατίθεται στη Γραμματεία του Τμήματος.

Εφόσον η επταμελής επιτροπή εγκρίνει και βαθμολογήσει τη διδακτορική διατριβή, αλλά προτείνει να γίνουν επιμέρους διορθώσεις και αλλαγές, ο υποψήφιος, πριν να ορκιστεί διδάκτωρ, οφείλει να προβεί στις διορθώσεις και - προκειμένου να ορκιστεί - να καταθέσει προηγουμένως αντίγραφο της διορθωμένης διατριβής στον επόπτη, ώστε να πιστοποιηθεί ότι έλαβε υπόψη του τις υποδείξεις. Ακολουθεί βεβαίωση του επόπτη στη Γραμματεία του Τμήματος, ώστε να οριστεί η ημερομηνία της ορκωμοσίας.

Πριν από την ορκωμοσία ο υποψήφιος υποχρεούται να καταθέσει στη Γραμματεία του Τμήματος τίτλο και περίληψη της διδακτορικής διατριβής του στα ελληνικά και στα αγγλικά (800 λέξεων η καθεμία), προκειμένου να αναρτηθούν στην ιστοσελίδα του Τμήματος, καθώς και ένα αντίτυπο της διδακτορικής του διατριβής στις δύο βιβλιοθήκες του Τμήματος.

Η διαδικασία ολοκληρώνεται με την επίσημη ορκωμοσία του διδάκτορος ενώπιον της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος και την παραλαβή του Διδακτορικού Διπλώματος.

## **6. Δραστηριότητες υποψηφίων διδασκόντων**

Με σχετική απόφαση της ΓΣΕΣ προβλέπεται η παράλληλη παρακολούθηση και επιτυχής περάτωση οργανωμένου κύκλου μαθημάτων ή άλλες συναφείς δραστηριότητες (Ν. 3685/2008, άρθρο 9, § 3β).



Ο υποψήφιος διδάκτορας έχει υποχρέωση, εφόσον τού ζητηθεί, να προσφέρει εκπαιδευτικές υπηρεσίες στο Τμήμα, στο οποίο εκπονεί τη διατριβή του (Ν. 3685/2008, άρθρο 9, §3δ), συμπεριλαμβανομένης και της φροντιστηριακής διδασκαλίας μετά από πρόταση του υπεύθυνου διδάσκοντος και έγκριση της ΣΕΜΣ και της ΓΣΕΣ.

### **ΜΕΤΑΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

Το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών με εισήγηση της ΣΕΜΣ στη συνεδρία της 22-5-2003 δέχεται μεταδιδάκτορες ερευνητές για τη διεξαγωγή της έρευνάς τους, εφόσον μέλος ΔΕΠ του Τμήματος αναλαμβάνει με γραπτή διαβεβαίωση την επίβλεψη του μεταδιδάκτορα ερευνητή. Ο υποψήφιος οφείλει να καταθέσει αίτηση (βλ. παράρτημα Β του παρόντος κανονισμού), βιογραφικό σημείωμα καθώς και συνοπτική ερευνητική πρόταση στην Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών και να υποβληθεί σε συνέντευξη από τα μέλη ΔΕΠ του οικείου γνωστικού αντικείμενου. Ο επόπτης μεταδιδακτορικής έρευνας θα πρέπει να προέρχεται από το ίδιο γνωστικό αντικείμενο με το αιτούμενο προς έρευνα θέμα. Η μεταδιδακτορική έρευνα διαρκεί από ένα έως τρία ακαδημαϊκά έτη. Ο μεταδιδάκτορας ερευνητής οφείλει να καταθέτει στη Γραμματεία γραπτή έκθεση της πορείας της έρευνάς του στο τέλος εκάστου ακαδημαϊκού έτους, συνοδευόμενη από σχετική έκθεση του επόπτη καθηγητή. Μετά την ολοκλήρωση της έρευνάς του ο μεταδιδάκτορας ερευνητής καταθέτει στη Γραμματεία συνοπτική έκθεση των αποτελεσμάτων της, έκτασης τουλάχιστον 6.000 λέξεων, που δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα του Τμήματος στο διαδίκτυο μαζί με περίληψη 1000-1500 λέξεων στην αγγλική γλώσσα. Η πιστοποίηση της ολοκλήρωσης της έρευνας θα γίνεται μετά την υποβολή της τελικής έκθεσης. Οι μεταδιδάκτορες ερευνητές του Τμήματος οφείλουν να αναφέρουν τη συναφή ιδιότητά τους στις δημοσιεύσεις που πραγματοποιούν επί του αντικείμενου της έρευνάς τους.

Οι μεταδιδάκτορες έχουν τη δυνατότητα να παραδίδουν φροντιστηριακά μαθήματα συναφή με την ειδικότητά τους κατόπιν προηγούμενης έγκρισης της ΓΣΕΣ και υπό την επίβλεψη του επόπτη τους.

**Παράρτημα Α**  
**Αίτηση ένταξης στο ΠΜΣ**

## ΑΙΤΗΣΗ ένταξης στο ΠΜΣ

Επώνυμο .....	ΠΡΟΣ την Γραμματεία
Όνομα ... ..	Μεταπτυχιακών Σπουδών
Όνομα πατέρα .....	Τμήματος Ιστορίας-Αρχαιολογίας
Έτος γέννησης .....	Αρ. Πρωτ.:
Πτυχιούχος του Τμήματος:.....	Ημερομηνία:
.....	
Κάτοχος Μεταπτυχιακού: .....	
.....	

### ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

Οδός .....	Σας παρακαλώ να κάνετε δεκτή την
Αριθμός:..... Τ.Κ.....	αίτησή μου για ένταξη στο
Περιοχή/Πόλη: .....	Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών
Κινητό τηλ.:.....	Σπουδών του Τμήματος Ιστορίας -
e-mail: .....	Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ, στον το
	στον τομέα ειδίκευσής .....
	.....

Ο, Η Αιτ.....

.....

## **Παράρτημα Β**

### **Αίτηση εκπόνησης διδακτορικής διατριβής**

## ΑΙΤΗΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

ΠΡΟΣ την

Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Ιστορίας - Αρχαιολογίας

Αρ. Πρ.:

Ημερομηνία:

### 1. Προσωπικά στοιχεία

Όνοματεπώνυμο υποψηφίου.....

Όνομα πατρός.....

Διεύθυνση κατοικίας..... Ταχυδρομικός κώδικας.....

Τηλέφωνο επικοινωνίας.....

Διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.....

Αριθμός αστυνομικής ταυτότητας ..... Αρχή έκδοσης.....

Ημερομηνία έκδοσης.....

### 2. Τίτλοι σπουδών

#### Προπτυχιακές σπουδές

Ανώτατο ίδρυμα /Τμήμα	Ημερομηνία απόκτησης πτυχίου	Βαθμός πτυχίου

#### Μεταπτυχιακές σπουδές

Ανώτατο ίδρυμα /Τμήμα	Ημερομηνία απόκτησης πτυχίου	Βαθμός πτυχίου

Αν κάποιο πτυχίο έχει χορηγηθεί από ανώτατο ίδρυμα της αλλοδαπής, πρέπει να συνυποβληθεί πιστοποιητικό ισοτιμίας και αντιστοιχίας από τον Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π..

### 6. Ξένες γλώσσες

Γλώσσα	Επίπεδο γνώσης

Ο/Η αιτών(ούσα)

(υπογραφή)

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ**  
**Αίτηση εκπόνησης μεταδιδακτορικής έρευνας**

## ΑΙΤΗΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΜΕΤΑΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΠΡΟΣ την

Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Ιστορίας - Αρχαιολογίας

Αρ. Πρ.:

Ημερομηνία:

### 1. Προσωπικά στοιχεία

Όνοματεπώνυμο υποψηφίου.....

Όνομα πατρός.....

Διεύθυνση κατοικίας..... Ταχυδρομικός κώδικας.....

Τηλέφωνο επικοινωνίας.....

Διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.....

Αριθμός αστυνομικής ταυτότητας ..... Αρχή έκδοσης.....

Ημερομηνία έκδοσης.....

### 2. Τίτλοι σπουδών

#### Προπτυχιακές σπουδές

Ανώτατο ίδρυμα/ Τμήμα	Ημερομηνία απόκτησης πτυχίου	Βαθμός πτυχίου

#### Μεταπτυχιακές σπουδές

Ανώτατο ίδρυμα/ Τμήμα	Ημερομηνία απόκτησης πτυχίου	Βαθμός πτυχίου

Αν κάποιο πτυχίο έχει χορηγηθεί από ανώτατο ίδρυμα της αλλοδαπής, πρέπει να συνοποβληθεί πιστοποιητικό ισοτιμίας και αντιστοιχίας από τον Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π..

### 4. Διδακτορικές σπουδές

Τίτλος διδακτορικής διατριβής	Επιβλέπων	Βαθμός

### 5. Άλλες επιστημονικές δημοσιεύσεις

### 6. Ξένες γλώσσες

Γλώσσα	Επίπεδο γνώσης

Ο/Η αιτών(ούσα)

(υπογραφή)